

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2012

Bc. Ivana Kůsová

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní politika a diplomacie

**Vplyv medzinárodných aktérov v boji
s organizovaným zločinom: Prípadová štúdia
Kolumbia**

Diplomová práca

Autor: Bc. Ivana Kůsová

Vedúci práce: Mgr. Ing. Štěpánka Zemanová, Ph.D.

Prehlásenie:

Prehlasujem, že som diplomovú prácu na tému „Vplyv medzinárodných aktérov v boji s organizovaným zločinom: Prípadová štúdia Kolumbia“ vypracovala samostatne s využitím uvedenej literatúry a podkladových materiálov.

V Prahe dňa 9.mája 2012

.....

podpis študenta

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som veľmi rada poďakovala Mgr. Ing. Štěpánke Zemanovej, Ph.D. za cenné rady, pripomienky, návrhy a usmernenia počas spracovávaní mojej diplomovej práce.

Abstrakt

Diplomová práca sa zaoberá vplyvom medzinárodných aktérov v boji s organizovaným zločinom. Problematika boja proti organizovanému zločinu je priblížená na prípadovej štúdii Kolumbie. Kolumbijský organizovaný zločin je do veľkej miery spojený s drogovým obchodom, preto sa práca orientuje na možnosti riešenia drogovej problematiky. USA ako najdôležitejší trh pre kolumbijskú drogovú produkciu predstavuje významného spojenca Kolumbie v boji proti drogám. Práca sa zameriava na spoločné politiky USA a Kolumbie s cieľom vyriešiť produkciu a obchod s drogami. Cieľom práce je zistiť možnosti riešenia obchodu s drogami a identifikovať prínosy a nedostatky protidrogových politík na príklade riešenia problematiky v Kolumbii.

Kľúčové slová: organizovaný zločin, obchod s drogami, Kolumbia, USA, Plán Kolumbia

Abstract

The thesis deals with the influence of international actors in the fight against organized crime. The issue of combating the organized crime is pictured on the case study of Colombia. Colombian organized crime is largely associated with drug trafficking, therefore the thesis concentrates on options for addressing drug problem. USA as the most important market for Colombian drug production is a major ally of Colombia in the fight against drugs. The thesis focuses on the joint policy initiatives of the USA and Colombia to resolve production and drug trafficking. The aim of the thesis is to find out possible solutions to adress drug trade and identify the benefits and shortcomings of antidrug policies for the case study of Colombia.

Key words: organized crime, drug trade, Colombia, USA, Plan Colombia

Zoznam skratiek

ACI	American counterdrug initiative <i>Americká protidrogová iniciatíva</i>
AUC	Autodefensas unidas de Colombia <i>Spojené sebaobraný Kolumbie</i>
BACRIM	bandas criminales <i>zločinecké gangy</i>
DOD	Department of defense <i>Ministerstvo obrany Spojených štátov</i>
ELN	Ejército de liberación nacional <i>Národná oslobodenecká armáda</i>
EÚ	Európska únia
EWS	Early warning system <i>system včasného varovania</i>
FARC	Fuerzas armadas revolucionarias de Colombia <i>Revolučné ozbrojené sily Kolumbie</i>
FBI	Federal Bureau of Investigation <i>Federálny úrad pre vyšetrovanie</i>
FMF	Foreign military funding <i>Financovanie zahraničných armád</i>
ha	hektár
IDP	Internally displaced people <i>vnútorne vysídlené obyvateľstvo</i>
LP	ľudské práva
mt	metrická tona
OSN	Organización de las Naciones Unidas <i>Organizácia spojených národov</i>
OZ	organizado crimen <i>organizovaný zločin</i>
PK	Plan Colombia
šp.	španielsky
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime <i>Úrad OSN pre drogy a kriminalitu</i>
USA	United States of America <i>Spojené štáty americké</i>
USD	United States Dollar <i>americký dolár</i>

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1: Zdroje určené na jednotlivé časti PK medzi rokmi 1999-2005 (v mld.)60

Tabuľka 2: Veľkosť plochy zneškodnenej vzdušným postrekom a manuálnym zneškodňovaním.....61

Zoznam grafov

Graf 1: Množstvo skonfiškovaných drog v rokoch 2005-2009 (v mt).....24

Graf 2: Podiel vzdušného postreku a manuálneho zneškodňovania (v ha)61

Zoznam obrázkov

Obrázok 1: Ciele programovej pomoci v Kolumbii na roky 2000-2013..... 49

Obrázok 2: Rozdelenie finančných prostriedkov v rámci PK na rôzne oblasti..... 59

Obsah

ÚVOD	9
1 Organizovaný zločin.....	12
1.1 Definícia organizovaného zločinu.....	13
1.2 Obchodovanie s drogami ako konkrétny typ organizovaného zločinu.....	18
1.3 Aktéri v boji proti obchodovaniu s drogami	19
1.4 Možnosti boja proti obchodovaniu s drogami	22
2 Špecifiká organizovaného zločinu v Kolumbii	27
2.1 Vývoj drogovej problematiky v Kolumbii	28
2.2 Vzťahy medzi aktérmi v kolumbijskom konflikte	32
2.2.1 FARC (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia) – Ozbrojené revolučné sily Kolumbie.....	33
2.2.2 AUC (Autodefensas Unidas de Colombia) – Spojené sebaobránné sily Kolumbie	35
2.2.3 ELN (Ejército de Liberación Nacional)	38
2.3 Medzinárodná dimenzia kolumbijského problému	39
3 Vývoj vzťahov medzi USA a Kolumbiou v oblasti protidrogovej politiky	41
3.1 Protidrogová politika v období dvoch dominantných kartelov.....	43
3.2 Protidrogová politika po zničení dominantných kartelov – vládne obdobie prezidenta Ernesta Sampera (1994-1998).....	45
3.3 Zmeny v prístupe k riešeniu drogového problému v priebehu vládneho obdobia prezidenta Andrésa Pastrany, 1998-2002	47
3.4 Tvrdá politika prezidenta Álvara Uribeho, 2002-2010	50
3.5 Demokratizačné a stabilizačné iniciatívy prezidenta Juana Manuela Santosa, 2010 – 2014	52
4 Plán Kolumbia ako rámec spolupráce medzi Kolumbiou a USA.....	55
4.1 Vývoj a ciele plánu	55
4.1.1 Odstránenie nelegálnych drog	60
4.1.2 Alternatívny rozvoj	63
4.1.3 Demokratická bezpečnosť	65
4.1.4 Ekonomický rozvoj	67
4.2 Výsledky Plánu Kolumbia.....	69
4.3 Význam Plánu Kolumbia v kontexte vývoja protidrogových iniciatív USA a Kolumbie	70
ZÁVER	72
Zoznam použitých zdrojov	76

ÚVOD

Organizovaný zločin sa stáva v súčasnom globalizovanom svete čoraz viditeľnejší a jeho dôsledky sa začínajú prejavovať vo všetkých krajinách sveta a v najrôznejších oblastiach každodenného života. Dnes by už bolo ťažké nájsť krajinu s ekonomikou, ktorá nie je poznačená nelegálnym obchodom a nezákonnými činnosťami.

Globalizačné procesy napomohli rozmachu nelegálnych organizácii, prispeli k ich preniknutiu do medzinárodnej obchodnej sféry a v neposlednom rade k sfornovaniu celosvetovej siete nelegálnych činností s nepopierateľným vplyvom na politiku štátov a celosvetový vývoj v rozličných oblastiach. Pôvodné skupiny pôsobiace na národnej úrovni sa vyvinuli do podoby dnešných skupín organizovaného zločinu, ktoré na rozdiel od pôvodných už možno kategorizovať ako medzinárodné, pretože ich činnosti presahujú hranice štátov a ich dopady možno sledovať v odľahlých častiach sveta.

Vďaka lepšiemu prepojeniu sveta prostredníctvom rýchlo sa rozvíjajúcich nových komunikačných a informačných technológií, je možné vysledovať značný rozmach činnosti nelegálnych skupín organizovaného zločinu v rôznych častiach sveta. Pôvodne ilegálna organizácia pôsobiaca výlučne v Japonsku má silné napojenie na skupiny v USA, a tak sa stáva tento nelegálny obchod internacionalizovaný. Jednak majú organizácie svoje pobočky v rôznych oblastiach a jednak sú napojené na ďalšie nelegálne organizácie v iných krajinách sveta, pričom vytvárajú zložité siete presahujúce hranice štátov a dokonca aj regiónov.

Z väčšieho množstva druhov organizovaného zločinu je pre potreby práce vybraný obchod s drogami. Drogový priemysel v posledných rokoch narástol do veľkých rozmerov a generuje vysoké čiastky čo sa týka ziskov. Drogy majú ničivé dopady nielen na zdravie ľudí, ale majú navyše schopnosť postupne prenikať celým štátnym systémom a narušovať stabilitu v štáte. Vláda postihnutého štátu si preto kladie za cieľ bojovať s týmto druhom organizovanej činnosti. Vlády štátov majú niekoľko možností boja, ktorá závisia najmä od toho, či sa jedná o krajinu vyrábajúcu alebo spotrebúvajúcu danú drogu. Do boja s drogami ale nie sú zaangažované len štáty samotné. Svoju úlohu zohrávajú aj medzinárodné a regionálne organizácie. Kontrola drogového obchodu však nie je jednoduchá a doposiaľ bolo možné zaznamenať len malé úspechy v obmedzovaní tohto medzinárodného problému, ktorý znemožňuje rozvoj krajín.

Prípadová štúdia Kolumbie bola vybraná z toho dôvodu, že Kolumbia predstavuje v súčasnosti najväčšieho producenta kokaínu, ktorý je druhou najviac spotrebovanou drogou na svete po marihuane. Špecifikom kolumbijského drogového obchodu je to, že je zasadený do komplexnejšieho vnútroštátneho konfliktu a je úzko prepojený s neštátnymi ozbrojenými organizáciami, proti ktorým vedie štát boj už niekoľko desaťročí.

Boj proti drogám ale nie je vedený len kolumbijskou vládou. V drogovej problematike sa angažujú aj iní štátni aktéri. Za najdôležitejšieho aktéra z globálneho pohľadu možno považovať Spojené štáty, ktoré sa vo veľkej miere zapájajú do protidrogových aktivít v Kolumbii. Ich angažovanosť je vedená prevažne záujmom znížiť užívanie drog na domácej scéne. Keďže trh USA predstavuje najdôležitejšiu cieľovú destináciu drogovej produkcie z Kolumbie, je v záujme Spojených štátov podieľať sa na riešení drogového obchodu.

Cieľom práce je zistiť možnosti riešenia drogového problému ako špecifického typu organizovaného zločinu zo strany medzinárodných aktérov a identifikovať prínosy a nedostatky protidrogových politik na prípadovej štúdii Kolumbie. Ako metóda využívaná pri dosahovaní cieľa je prevažne analýza spoločných protidrogových iniciatív Kolumbie a USA. V práci je využitá aj metóda komparácie, pri ktorej sa sledujú zmeny v prístupoch k riešeniu drogového problému.

V prvej časti práce sú poskytnuté pohľady na všeobecnú charakteristiku organizovaného zločinu. Následne nadväzuje časť zameraná na obchod s drogami ako konkrétny typ organizovaného zločinu, ktorý je dôležitý kvôli samotnej aplikácii na prípadovú štúdiu Kolumbie. V tejto časti sú vyzdvihnuté najmä trendy v obchode s drogami a aktéri, ktorí s drogovou problematikou bojujú. Medzi aktérmi sú vyzdvihnuté štáty, ktoré pre potrebu práce predstavujú najdôležitejšieho aktéra v riešení drogového obchodu. V poslednej časti prvej kapitoly sú vyzdvihnuté základné prístupy pre riešenie problematiky drog. Riešenia sa zameriavajú na stranu dopytu a ponuky, keďže samotný obchod s drogami predstavuje vo svojej podstate vzťah subjektov, ktorý sa riadi tržnými silami.

Druhá časť sa zameriava na špecifickú v rámci kolumbijského organizovaného zločinu a poskytuje prehľad vývoja drogovej problematiky v krajine. Keďže organizovaný zločin je úzko prepojený s vnútroštátnym konfliktom je potreba problém vnímať v komplexnejších súvislostiach. Drogový obchod je preto zasadený do širšieho

rámca vnútroštátneho konfliktu. Vzhľadom k dynamickému vývoju v Kolumbii, je drogový obchod analyzovaný z hľadiska prebiehajúcich zmien a poukazuje na premeny vo vzťahoch medzi aktérmi zaangažovanými vo vnútroštátnom konflikte.

Tretia časť sa zameriava na konkrétne politiky, ktoré USA a Kolumbia podnikajú v otázke riešenia drogovej problematiky. Vzťah k USA bol vybraný z toho dôvodu, že väčšina kolumbijskej drogovej produkcie smeruje na trh Spojených štátov. USA tak predstavujú dôležitého partnera v boji proti nelegálnemu obchodu s drogami. Navyše sa Spojené štáty dlhodobo venujú boju proti drogám a považujú sa za vodcovskú krajinu v protidrogovej iniciatíve. Táto časť sa preto zameriava na zmeny v spôsoboch riešenia a v prístupoch ku kolumbijskej drogovej otázke. Zmeny sú podmienené na jednej strane dianím v Kolumbii a tiež v USA.

Štvrtá časť sa venuje konkrétnej protidrogovej iniciatíve, v rámci ktorej sa USA v spolupráci s Kolumbiou angažujú. Táto iniciatíva je prezentovaná najmä zo strany Kolumbie, ale tým, že sú Spojené štáty v tomto projekte zapojené je samozrejmosťou, že sa na jednotlivých akciách podieľajú do veľkej miery spolu s národnou vládou.

Pre písanie práce boli využité kľúčové knižné publikácie najmä zahraničných autorov. V Českej republike je niekoľko málo odborníkov, ktorí sa organizovaným zločinom zaoberajú a publikácií nie je na túto tému zatiaľ, podľa môjho názoru, dostatok. Konkrétne téma kolumbijského organizovaného zločinu je v českých a slovenských publikáciách spracovaná len veľmi okrajovo. Práca vychádza z veľkého množstva naštudovaných odborných článkov a štúdií medzinárodných organizácií zaoberajúcich sa kolumbijským drogovým obchodom a americkou protidrogovou politikou vo vzťahu ku Kolumbii.

Problematika nelegálnych činností nie je ľahko monitorovateľná a väčšina údajov pochádza z vedeckých odhadov medzinárodných organizácií, špecializovaných agentúr a štátnych orgánov zaoberajúcich sa drogovými záležitosťami. S týmito údajmi sa ďalej pracuje a považujú sa za počiatočné vstupné údaje. Za najspoľahlivejšie sú pre potreby práce považované štatistiky Úradu OSN pre drogy a zločin (UNODC), z ktorých informácie sú využité ako podkladové údaje pre spracovanie práce.

1 Organizovaný zločin

Organizovaný zločin predstavuje v súčasnom svete jednu z najväčších hrozieb pre medzinárodný poriadok a stabilitu. Radí sa medzi hrozby nevojenského charakteru spolu s ďalšou medzinárodnou hrozbou – terorizmom. Fenomén organizovaného zločinu nie je problematikou výlučne súčasnosti. Jeho korene by sme mohli nájsť v dávnejšej minulosti, o čom svedčí aj citát Svätého Augustina z Hippa Regia (354-450): „Čo sú štáty iného než veľké skupiny zločincov a čo sú skupiny zločincov iného než malé štáty?“¹ Z histórie môžeme spomenúť skupiny pirátov okrádajúcich obchodné a civilné lode so zámerom nelegálneho obohatenia sa. Historický exkurz však nie je cieľom tejto práce, preto sa dejinami organizovaného zločinu nebudem už ďalej zaoberať.

Súčasná éra globalizácie je priamo vhodnou pôdou pre rozvoj medzinárodného organizovaného zločinu. Informačná a komunikačná revolúcia spolu s liberalizáciou medzinárodného obchodu prispeli k rozšíreniu organizovanej zločineckej činnosti do celého sveta a umožnili vytvorenie zložitej siete, v rámci ktorej sú prepojené jednotlivé druhy nelegálnej činnosti. V súčasnosti existuje nespočetné množstvo odvetví, v ktorých organizovaný zločin prekvitá. Najznámejšími typmi nelegálnej činnosti sú obchod so zbraňami, drogami, ľuďmi, či pranie špinavých peňazí.

Globalizácia so sebou prináša aj nerovnomerné rozdeľovanie bohatstva medzi jednotlivé štáty. Navyše aj v rámci určitého štátu existujú veľké disproporcie medzi jednotlivými skupinami obyvateľstva. Veľká časť svetovej populácie sa tak ocitá na hranici chudoby. Zúfalstvo, hlad a bieda, ktoré sú sprievodnými javmi chudoby predstavujú jednu z hlavných príčin organizovaného zločinu a poskytujú mu oporu v zločineckých aktivitách.²

Organizovaný zločin má veľký dopad a vplyv na štáty, kde má svoje korene, no rovnako tak aj na krajiny, kam smerujú finálne produkty, služby či aktivity organizácií. Spočiatku nahľadáva štruktúru vnútroštátneho usporiadania, neskôr presakuje navonok a ohrozuje okolité či viac vzdialené štáty.

Informácie o nelegálnej činnosti sú do veľkej miery limitované. Keďže sa jedná o protizákonnú činnosť, nie je možné zachytiť všetky toky peňazí, výrobkov a služieb. Poskytnuté údaje sa tak môžu diametrálne odlišovať a vyvodzovať rozdielne závery.

¹ SOUTHWELL, David. Historie organizovaného zločinu. Fortuna Libri, Praha, 2009, str. 6

² tamtiež.

Najdôveryhodnejšie budú pôsobiť správy nezávislých medzinárodných organizácií a agentúr. Významnú úlohu v tomto procese zastávajú nevládne organizácie a občianska spoločnosť.

1.1 Definícia organizovaného zločinu

Organizovaný zločin zahrňuje celé spektrum nelegálnych činností, ktoré sa odlišujú v určitých charakteristikách. Nie je preto možné poskytnúť jednu presnú a komplexnú charakteristiku umožňujúcu zahrnúť všetky aspekty a popisy organizovaného zločinu. V práci preto uvádzam niekoľko charakteristík, aby bolo možné vytvoriť si rozšírenú predstavu o tom, čo všetko v sebe organizovaný zločin zahŕňa. V nasledujúcej časti budú použité rôzne definície organizovaného zločinu, ktoré v nasledujúcich kapitolách poslúžia pre potreby skúmania organizovaného zločinu priamo v Kolumbii.

Podľa *Dohovoru OSN proti medzinárodnému organizovanému zločinu* je organizovaný zločin definovaný ako „štruktúrované skupiny troch a viacerých osôb existujúcich určité obdobie, jednajúcich v zhode za účelom spáchania jedného či viacerých vážnych trestných činov so zámerom získania finančného alebo iného hmotného prospechu“.³

O niečo dlhšiu definíciu poskytuje *Howard Abadinsky* považovaný za „doyena“ kriminológov. Definuje organizovaný zločin ako „neideologické počínanie určitého počtu osôb v tesnej sociálnej interakcii, usporiadané na hierarchickej báze s najmenej troma úrovňami, s cieľom dosiahnutia zisku a moci prevádzaním ilegálnych i legálnych činností. Postavenie v hierarchii a pozície vyžadujúce funkčnú špecializáciu môžu byť prideľované na základe príbuznosti alebo praktických schopností. Pozície nie sú závislé na jednotlivcoch, ktorí ich zastávajú v konkrétnom čase. Zotrvanie na mieste sa predpokladá u členov, ktorí sa snažia zachovať integritu podnikania a aktívne smerovanie k daným zámerom. Toto bráni konkurencii a snahe o monopolizáciu nejakého odvetvia alebo teritória. Je tu ochota použiť násilie alebo podplácanie k dosiahnutiu cieľov alebo udržaniu disciplíny. Členstvo je exkluzívne, aj keď vo

³ United Nations Convention against Transnational Organized Crime (2000), Príloha I, Článok 2, str. 5. [cit. 2012-28-2]. Dostupné z WWW:

<http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>.

výnimočných situáciách môžu byť zapojení aj nečlenovia. Existujú jednoznačné pravidlá, ústne alebo písomné, presadzované sankciami zahrňujúcimi aj vraždu.“⁴

FBI definuje organizovaný zločin ako „akúkoľvek skupinu, ktorá má určitú formálnu štruktúru, a ktorej primárnym cieľom je získanie peňazí prostredníctvom ilegálnych aktivít. Tieto skupiny si udržiujú svoje postavenie za pomoci použitia alebo hrozby násilím, korupcie štátnych predstaviteľov, podplácania a vydierania. Vo všeobecnosti majú značný dopad na miestne obyvateľstvo, región a krajinu ako celok“.⁵

Definícia *nemeckého spolkového kriminálneho úradu (Bundeskriminalamt)* považuje za organizovaný zločin „plánované páchanie trestných činov určených hľadiskom zisku a moci, ktoré jednotlivo alebo ako celok sú veľmi závažné, a kde viac než dve osoby spolu spolupracujú počas dlhej alebo neobmedzenej doby, pričom každá z nich má vlastné úlohy tým, že využívajú obchodné alebo podnikateľské štruktúry alebo ovplyvňujú politické dianie, médiá, verejnú administratívu, právne a súdne orgány či ekonomiku“.⁶

Na európskej politickej scéne sa organizovaným zločinom zaoberajú rôzne organizácie a inštitúcie. *Európska únia* má túto problematiku právne začlenenú aj do svojich zmlúv. Podľa *Rámcového rozhodnutia rady 2008/841/SVV z 24. októbra 2008 o boji proti organizovanému zločinu* je pôsobnosť organizovaného zločinu rozdelená medzi 2 hlavných aktérov. Prvým aktérom podľa rozhodnutia je zločinecká organizácia, ktorá je charakterizovaná ako „štruktúrovaná skupina, ktorá existuje dlhšie obdobie, ktorú tvoria viac ako dve osoby páchajúce spoločne trestné činy, za ktoré možno uložiť trest odňatia slobody alebo ochranné opatrenie s hornou hranicou najmenej štyri roky alebo prísnejší trest, aby priamo alebo nepriamo získali finančný alebo iný hmotný prospech“.⁷ Druhým typom aktéra je štruktúrovaná skupina, „ktorá nebola vytvorená

⁴ LUNDE, Paul. Organizovaný zločin: Zasvätený průvodce nejúspěšnějším odvětvím světa. Mladá Fronta, Praha, 2009, str. 8.

⁵ "The FBI defines organized crime as any group having some manner of a formalized structure and whose primary objective is to obtain money through illegal activities. Such groups maintain their position through the use of actual or threatened violence, corrupt public officials, graft, or extortion, and generally have a significant impact on the people in their locales, region, or the country as a whole". Zdroj: <http://www2.fbi.gov/hq/cid/orgcrime/glossary.htm>.

⁶ SMOLÍK, Josef. ŠMÍD, Tomáš. VAŘURA, Vladimír. Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě, Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2007, str.13.

⁷ *Rámcové rozhodnutie rady 2008/841/SVV z 24. októbra 2008 o boji proti organizovanému zločinu*. Článok 1 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:300:0042:0045:SK:PDF>.

náhodne na účel bezprostredného spáchania trestného činu a ktorá nemusí mať formálne rozdelené úlohy svojich členov, pokračovanie členstva ani rozvinutú štruktúru“.⁸

Aj keď sa jednotlivé definície od seba líšia, je možné vysledovať určité zhodné charakteristiky platné pre takmer všetky typy organizovaného zločinu. Za spoločné rysy organizovaného zločinu možno považovať (tiež základné charakteristiky):

- dlhodobá existencia,
- hierarchická štruktúra,
- hromadenie kapitálu,
- nové investície,
- prístup k politickej ochrane,
- použitie násilia pri obrane svojich záujmov.

Trestná činnosť nie je limitovaná na skupiny s jednotnou organizačnou štruktúrou, ktoré sú riadené na základe prijatých spoločných princípov, vytvárajúce vlastné stratégie a používajúce zažité praktiky. V rámci nelegálnej činnosti rozoznávame aj skupiny nižšieho rádu bez pevne stanovenej organizačnej štruktúry, hierarchického usporiadania či vnútorného rádu. Na základe stupňa organizovanosti a spoločného záujmu činnosti je možné rozoznávať 4 typy skupinovej trestnej činnosti:

- príležitostná skupina páchatel'ov (vzniká náhodne v dôsledku momentálnej priaznivej situácie, vzniká tesne pred páchaním trestnej činnosti alebo až v jej priebehu, napr. výtržníctvo futbalových fanúšikov na štadióne, útoky proti cudzincom/imigrantom),
- parta (časovo stálejšia skupina, slúži k uspokojeniu skupinových záujmov, nie je založená primárne s cieľom páchania trestnej činnosti),
- organizovaná kriminálna skupina (charakteristické pre ňu je páchanie trestnej činnosti ako hlavnej náplne, vysoký stupeň organizovanosti, hierarchia; skupina vzniká za účelom spáchania určitého trestného činu, alebo opakovaného páchania trestných činov, príznačné sú starostlivo plánované akcie),
- zločinecká organizácia (najvyšší a najnebezpečnejší typ skupinovej trestnej činnosti – organizovaná kriminalita).⁹

⁸ Rámcové rozhodnutie rady 2008/841/SVV z 24. októbra 2008 o boji proti organizovanému zločinu. Článok 1 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:300:0042:0045:SK:PDF>.

Pre potreby práce bude pre nás dôležitá najmä posledná skupina ako najnebezpečnejší typ zločineckého aktéra. V nasledujúcej kapitole na vývoji problematiky v Kolumbii budeme môcť pozorovať existenciu rôznych druhov aktérov s rozdielnou štruktúrou a stupňom organizovanosti v závislosti na vykonávanej aktivite.

V mnohých definíciách sa vyskytuje charakteristika poukazujúca na význam zisku pre zločinecké organizácie. Zisk ako svoj primárny cieľ deklarujú takmer všetky firmy a spoločnosti v podnikateľskom sektore. Preto sa v krátkosti pozrieme na zhodné a rozdielne stránky organizovaného zločinu a podnikateľskej aktivity.

Hlavný rozdiel medzi týmito dvoma činnosťami spočíva v prístupe k právnym predpisom. Zatiaľ čo podnikateľská činnosť rešpektuje právne normy a predpisy, organizovaný zločin nepozná hranice zákona. Nerešpektuje žiadne právne predpisy ani nariadenia vytvorené za účelom jeho limitovania, ktoré by mohli poškodiť konečný výsledok a zisk z nelegálneho obchodu. Nebráni sa ani porušovaniu základných práv a ľudských slobôd. Predstavuje tak hrozbu nielen pre ekonomickú a politickú situáciu štátu, ale priamo ohrozuje aj nevinné obyvateľstvo.

Spoločným znakom na druhej strane je poskytovanie statkov a služieb a riadenie sa ekonomickými zákonmi dopytu a ponuky. Tržné mechanizmy tak riadia výrobné a obchodné procesy v prípade legálneho aj nelegálneho obchodu. Obidva typy subjektov sa zameriavajú na predaj či už surovín alebo hotových výrobkov, prípadne poskytujú služby obyvateľom. Výrobný proces a obchodovanie so statkami a službami sa riadi podľa vývoja dopytu. Zmenou spotrebného chovania zákazníkov tak dochádza ku zmene výroby a špecializácii na požadované statky a služby. Príznačné pre podnikateľskú oblasť sú investície pre rozširovanie výroby a kapacít v budúcnosti. Súčasné zisky sú reinvestované, aby v budúcnosti priniesli vyššie zúročenie. V rámci organizovaného zločinu dochádza taktiež k reinvestícii ziskov, avšak z úplne rozdielneho dôvodu. Skupiny organizovaného zločinu reinvestujú svoje zisky z dôvodu potreby legalizácie nelegálneho nadobudnutia finančných prostriedkov. Nelegálne tržby sa legalizujú prostredníctvom praktiky prania peňazí.¹⁰

Rozvoj legálnych nadnárodných ekonomických vzťahov napomohol na druhej strane aj rozmachu ilegálneho obchodu a nezákonných činností. V súčasnosti pri

⁹ SMOLÍK, Josef. ŠMÍD, Tomáš. VAŘURA, Vladimír. Organizovaný zločin a jeho ohniska v súčasnom svete, Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2007, str.15.

¹⁰ Pri praní peňazí dochádza k legalizácii príjmov z trestnej činnosti pomocou investovania do legálnych aktivít, napr. niekoľkonásobné investovanie, nákup nehnuteľností, cenných papierov, výstavba infraštruktúry, atď. Finančné toky sa nedajú následne tak jednoducho vystopovať.

pokračujúcej liberalizácii obchodu (odstraňovanie tarifných aj netarifných bariér, rušenie hraničných kontrol, atď.) je kontrola produkcie a prepravy tovarov značne obmedzená. Nedostatočné kontroly tak umožňujú prepravovať cez hranice nelegálny tovar a neobmedzene s ním obchodovať.

Pri rozšírení pohľadu na organizovaný zločin v zmysle medzinárodného/globálneho organizovaného zločinu možno vysledovať niektoré ďalšie špecifiká, ktoré ešte neboli zmienené v prvotnom všeobecnom zozname charakteristických znakov OZ.

Pre účely práce budú využité nasledujúce charakteristiky. Nie sú to však charakteristiky, ktoré možno univerzálne využiť na ktorokoľvek obdobie vo vývoji organizovaného zločinu v Kolumbii. Keďže OZ sa prispôbuje medzinárodnému daniu, dochádza aj k určitým zmenám v štruktúrach a fungovaní skupín OZ. Medzi vybrané charakteristiky patrí:

- trvajúca spolupráca viacerých ľudí, kde každý má pevne stanovené špecifické úlohy,
- sústavnosť, zameranie na maximalizáciu zisku (odlíšenie od teroristických, extrémistických, rasových, ultranacionalistických skupín, pre ktoré je základným cieľom destabilizácia spoločnosti a nie zisk),
- členská základňa (súčinnosť s pracovníkmi verejnej správy, justície a polície, pôsobenie odborníkov v oblasti OZ),
- použitie násilia a hrozby násilím (ochrana organizácie pred zásahmi zvonka a udržiavanie vnútornej disciplíny),
- bohatstvo, pranie špinavých peňazí,
- prenikanie do oficiálnych spoločenských štruktúr (korumpovanie predstaviteľov štátnej správy a verejných inštitúcií, vplyv na politiku, ekonomiku, súdnictvo),
- medzinárodné spojenie a pôsobenie (prepojenosť OZ je dôsledkom svetovej globalizácie a otvorenia hraníc medzi štátmi, zvýšená mobilita vďaka dopravným a komunikačným sieťam a prostriedkom),
- úsilie o monopolnú kontrolu určitej oblasti nezákonného podnikania, trestnej činnosti,

- adaptabilita (OZ sa neviaže na nejaký konkrétny politický systém či spoločenské zriadenie, je schopný adaptovať sa v akejkolvek spoločenskej situácii),
- značka organizácie OZ (každá organizácia sa snaží budovať si imidž a značku rovnako ako ktorákoľvek iná firma).¹¹

1.2 Obchodovanie s drogami ako konkrétny typ organizovaného zločinu

Drogový obchod sa čoraz výraznejšie zaraďuje medzi formy organizovaného zločinu, ktoré predstavujú hrozbu pre bezpečnosť štátov a celého ľudstva. Okrem negatívnych dopadov na zdravie ľudí majú dôsledky obchodu s drogami destabilizujúci efekt na celkové fungovanie štátu v prípade, že sú skupiny obchodníkov s drogami napojení na štátne inštitúcie, vládnych predstaviteľov a majú moc zasahovať do rozhodovacích procesov. Obchod s drogami je nebezpečný nielen svojím deštruktívnym vplyvom na zdravie obyvateľov a na fungovanie štátu, no často so sebou prináša aj násilie a ďalšie páchanie zločinu.

Drogy spolu s inými formami organizovaného zločinu v súčasnosti znemožňujú naplňovanie miléniových cieľov. Preto je veľká snaha zo strany medzinárodného spoločenstva dostať drogovú problematiku pod kontrolu v celosvetovom meradle s cieľom zaistenia bezpečnosti, mieru a rozvoja.

S vývojom medzinárodného obchodu sa vyvíja aj drogový priemysel. Reaguje na zmeny v dopyte a ponuke a snaží sa uspokojiť cieľových spotrebiteľov. Cena a vyprodukované množstvo taktiež závisí od tržných síl. Na základe toho dochádza k posunom k iným typom drog alebo vytvoreniu nových druhov, ktoré uspokojujú potreby zákazníkov. Drogový obchod a drogy sa rozvíjajú veľmi rýchlo, preto je potrebná aj rýchla odozva. Zlepšením spolupráce a s príspevom kvalitných a spoľahlivých analýz je možné dospieť k adekvátnejšiemu riešeniu tohto problému.

Napriek značným snahám o limitovanie drogového obchodu nedochádza k výraznejšiemu zníženiu dopytu po drogách. Celosvetovo užíva každoročne nelegálne drogy okolo 210 miliónov ľudí a takmer 200 tisíc ich zomiera na následky užívania

¹¹ SMOLÍK, Josef. ŠMÍD, Tomáš. VAŽURA, Vladimír. Organizovaný zločin a jeho ohniska v súčasnom svete, Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2007, str.17-19.

týchto drog.¹² Drogy predstavujú problém najmä v rozvojových krajinách, kde je nedostatočne vyriešená preventívna politika, liečba, lekárska starostlivosť a podpora drogovu závislým ľuďom. Drogy ďalej prispievajú k rozširovaniu zločinu, pouličných násilností a iných sociálnych problémov, ktoré škodia ľudskej spoločnosti. V niektorých oblastiach je užívanie drog jednou z príčin šírenia nákazlivých chorôb ako HIV/AIDS či žltáčka.

1.3 Aktéri v boji proti obchodovaniu s drogami

S rastúcim medzinárodným obchodom sa obchod s drogami spolu s ostatnými formami legálneho obchodovania rozšíril takmer do všetkých krajín na svete. Problematika sa už teda netýka výlučne krajín, ktoré vyrábajú drogu alebo sú jej koncovými spotrebiteľmi. Do obchodovania s drogami sú zapojené ďalšie nelegálne zločinecké organizácie, ktoré celkový obchod sprostredkovávajú. Umožňujú prepojiť výrobcov (ponuku) a spotrebiteľov (dopyt) a bývajú označované ako tranzitné krajiny.

Súčasná drogová scéna je do veľkej miery fragmentovaná a neexistujú veľké organizácie, ktoré by riadili celý proces od pestovania nelegálnej drogy až po predaj drogy koncovému spotrebiteľovi. Určité skupiny zaisťujú len určité časti celkového obchodu, a preto nie je jednoduché nájsť vhodné riešenie pre zlikvidovanie celého procesu obchodovania s drogami. Boj proti obchodu s drogami prebieha na rôznych úrovniach. Keďže drogová problematika postihuje krajiny celého medzinárodného spoločenstva, je potreba vytvárať politiky, ktoré by dokázali celosvetovo regulovať a usmerňovať vývoj smerom k vyriešeniu drogového problému.

Najvyššiu (globálnu) úroveň predstavuje jediná existujúca univerzálna organizácia – Organizácia spojených národov (OSN). V rámci systému OSN existuje niekoľko špecializovaných organizácií a agentúr, ktoré sa zaoberajú problematikou organizovaného zločinu a konkrétne aj otázkou riešenia obchodovania s drogami. OSN poskytuje právny rámec kontroly obchodu s nelegálnymi narkotickými látkami, ktorý je zakotvený v Jednotnom dohovore o omamných látkach („Single Convention on Narcotic Drugs“) z roku 1961. Dohovor je považovaný za dôležitý míľnik z hľadiska

¹² World Drug Report 2011. United Nations Office Drugs and Crime (UNODC) [cit. 2012-04-12]. Dostupné z WWW: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR2011/World_Drug_Report_2011_ebook.pdf.

medzinárodnej spolupráce v drogovej problematike.¹³ Tento medzinárodný akt v sebe zahrnul všetky dovtedy existujúce multilaterálne dohody upravujúce oblasť drogovej problematiky v rámci vzájomných vzťahov. Navyše rozšíril existujúce kontrolné systémy na ďalšiu oblasť - monitorovanie pestovania plodín, ktoré sa pestujú za účelom výroby omamných látok. Za cieľ si dohovor stanovil obmedzovať vlastníctvo, užívanie, obchodovanie, distribúciu, dovoz a vývoz, výrobu a spracovávanie drog pre iné účely než výskumné a lekárske. Obchod s drogami sa mal riešiť na základe medzinárodnej spolupráce štátov, ktorá mala v konečnom dôsledku odradiť obchodníkov s drogami pokračovať v tomto zločine.¹⁴ Protokolom z roku 1972 bol Jednotný dohovor o omamných látkach pozmenený. Ďalšími zmluvnými nástrojmi sú Dohovor o psychotropných látkach z roku 1971 a Dohovor OSN o zákaze ilegálneho obchodu s omamnými a psychotropnými látkami z roku 1988.¹⁵

Dohovorom z roku 1961 bol taktiež založený Medzinárodný úrad pre kontrolu narkotík (International Narcotics Control Board, INCB), ktorý zlúčil dovtedy existujúce 2 orgány (Permanent Central Board - PCB, Drug Supervisory Board - DSB).¹⁶ Medzinárodný úrad pre kontrolu narkotík každoročne vydáva správu o stave a vývoji drogovej problematiky vo svete.

Špecializovanou agentúrou v systéme OSN pôsobiacej v oblasti boja s organizovaným zločin (vrátane boja s drogami) je Úrad OSN pre drogy a zločin (United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC). Vznikol v roku 1997 a jeho cieľom je bojovať proti nelegálnym drogám a medzinárodnému zločinu. Pracovný program UNODC je postavený na troch pilieroch:

- projekty zamerané na technickú podporu priamo v centre diania smerované na podporu schopnosti členských štátov bojovať proti nelegálnym drogám, zločinu a terorizmu,
- výskumné a analytické práce zamerané na zvýšenie informovanosti a porozumenia problematiky drog a zločinu, rozšírenie informačnej základne pre vytváranie politických a operačných rozhodnutí,

¹³ Single Convention on Narcotic Drugs, 1961[cit. 2012-04-10]. Dostupné z WWW: http://www.unodc.org/pdf/convention_1961_en.pdf.

¹⁴ tamtiež.

¹⁵ Odkazy na pôvodné texty právnych dokumentov: Convention on Psychotropic Substances, 1971. Dostupné z WWW: http://www.unodc.org/pdf/convention_1971_en.pdf; United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988. Dostupné z WWW: http://www.incb.org/pdf/e/conv/1988_convention_en.pdf.

¹⁶ International Narcotics Control Board - Single Convention on Narcotic Drugs, 1961[cit. 2012-04-10]. Dostupné z WWW: http://www.incb.org/incb/convention_1961.html.

- asistencia štátom pri ratifikácii a implementácii príslušných medzinárodných zmlúv, rovnako tak pomoc sekretariátu a príslušným orgánom.¹⁷

Na nižšej úrovni pôsobia svojimi politikami a regulačnými mechanizmami regióny a regionálne organizácie. Zástupcovia týchto typov aktérov sú na európskom kontinente najmä Európska únia, na amerických kontinentoch zastáva túto úlohu Organizácia amerických štátov. Svoju úlohu však majú potenciál do určitej miery plniť aj regionálne mocnosti, ktoré dokážu pôsobiť svojím mocenským postavením na štáty v regióne a ovplyvňovať vývoj na trhu.

Za najdôležitejšiu je kvôli potrebám práce možné považovať úroveň štátu. Štát ako medzinárodný aktér sa snaží vytvárať efektívnu protidrogovú politiku s prihliadnutím k použitiu možných, dostupných a vhodných prostriedkov. Štát je schopný identifikovať potreby spoločnosti a dokáže zvážiť možné dopady navrhnutých politik. Čo sa týka štátnej úrovne sú dôležité aj vzájomné vzťahy medzi štátmi. Bilaterálne vzťahy a politiky namierené proti rozvoju drogového priemyslu sú taktiež možným spôsobom riešenia tejto problematiky. Musia byť však vedené rovnomerne na oboch stranách obchodného vzťahu (dopyt – ponuka). Práca sa bude vo svojej aplikačnej časti zaoberať práve bilaterálnym typom vzťahov a príslušným spôsobom riešenia drogovej problematiky, preto bude štátna úroveň považovaná pre potreby práce za najdôležitejšiu.

V neposlednom rade je potreba spomenúť subštátnu úroveň. Subštátna úroveň sa angažuje najmä v zmysle preventívnych aktivít. Snahou je predchádzať pestovaniu nelegálnych surovín a ich následnému spracovávaniu na konečnú obchodovateľnú drogu. Ich aktivity taktiež smerujú do oblasti vzdelávania ohľadom negatívnych dopadov užívania drog a poskytovaní informácií o možnostiach následnej liečbe drogových ochorení. Občianska spoločnosť a neziskový sektor pomáhajú pri monitorovaní situácie a dopadov na obyvateľstvo v postihnutej krajine. Rovnako tak pôsobia ako významná sila pri vyjadrovaní svojej nespokojnosti s uskutočňovanými

¹⁷About UNODC [cit. 2012-02-28]. Dostupné z WWW: <http://www.unodc.org/unodc/en/about-unodc/index.html?ref=menutop>.

politikami v krajine. V niektorých krajinách sú ich aktivity zamerané na peacebuilding v snahe zaistiť pozitívny vývoj krajiny a budovanie mieru smerom zdola.¹⁸

1.4 Možnosti boja proti obchodovaniu s drogami

Obchod s drogami možno podľa odbornej literatúry radiť do skupiny tzv. „profit - driven crime“¹⁹. Drogový obchod sa dá teda vnímať ako zločin riadiaci sa na základe zisku. Nielen legálne obchodujúce firmy majú za cieľ maximalizáciu zisku, tak isto aj obchod s drogami sa riadi rovnakým základným princípom. V tomto zmysle nemajú aktéri drogového obchodu špecifický politický zámer. Riadia sa výlučne podľa miery ziskovosti obchodu. Pochopenie tohto základného faktoru o drogovom priemysle môže prispieť k nájdeniu vhodnejšieho riešenia v rámci protidrogovej iniciatívy.

Nevhodne zvolená legislatíva a politika vymáhania práva v minulosti neprinášala žiaduce výsledky. Aktéri sa vo veľkej miere v súčasnosti stále spoliehajú na tradičné metódy pre postihovanie kriminálnej činnosti. Zvyšovanie počtu bezpečnostných zložiek štátu a snaha o potlačenie kriminálnej činnosti však často vyúsťuje do páchania ďalších násilností a zločinov. Snaha o zneškodnenie pestovania drog v jednej krajine zapríčiňuje presun produkcie do inej krajiny. Tento proces je známy pod pojmom „balloon effect“, ktorý sa prejavil napríklad koncom minulého storočia v krajinách Latinskej Ameriky. Pôvodní producenti koky – Peru a Bolívia – boli kvôli protidrogovým iniciatívam a projektom zameraným na zneškodňovanie primárnej suroviny nútení zanechať pestovanie nelegálnej plodiny. Situácia sa tým ale nevyriešila, keďže táto prvotná fáza obchodu s drogami sa presunula do susednej Kolumbie.²⁰ Tento tzv. balónový efekt tak vytlačil pestovanie nelegálnej plodiny z jednej krajiny, ale výsledkom bolo zvýšenie produkcie v inej krajine. Ako z niekoľkých príkladov vyplýva, zvolenie správnej politiky nie je vôbec jednoduché a často vedie len k presunu nelegálnej aktivity na územie iného štátu.

Keďže drogový obchod možno považovať za špecifickú formu obchodovania, možno aj v jeho prípade vysledovať dve strany vstupujúce do vzájomnej interakcie.

¹⁸ vid' napr. SANFORD, Victoria. Peacebuilding in a War Zone: The Case of Colombian Peace Communities. *International Peacekeeping*. Vol. 10, No. 2. 2003 [cit. 2012-04-12]. Dostupné z WWW: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/714002455>.

¹⁹ BEARE, Margaret E. *Critical reflection on transnational organized crime, money laundering, and corruption*. University of Toronto Press, 2003.

²⁰ PECENY, M. DUMAN, M. *The FARC's Best Friend: US Antidrug Policies and Deepening of Colombia's Civil War in the 1990s*. Latin American politics and society, 2006, [cit. 2012-04-10]. Dostupné z WWW: <http://www.jstor.org/stable/10.2307/4490465>.

Stretávajú sa tu dve ekonomické sily, a to ponuka a dopyt. Politiky boja proti drogovému obchodu sa preto budú zameriavať na obe strany. Pre žiaduci výsledok (zníženie množstva nelegálne obchodovaných drog) je potreba v rámci uskutočňovania politík rovnakou mierou pristupovať k obom stranám obchodného vzťahu, čo sa týka aktivít a rozdelených prostriedkov.

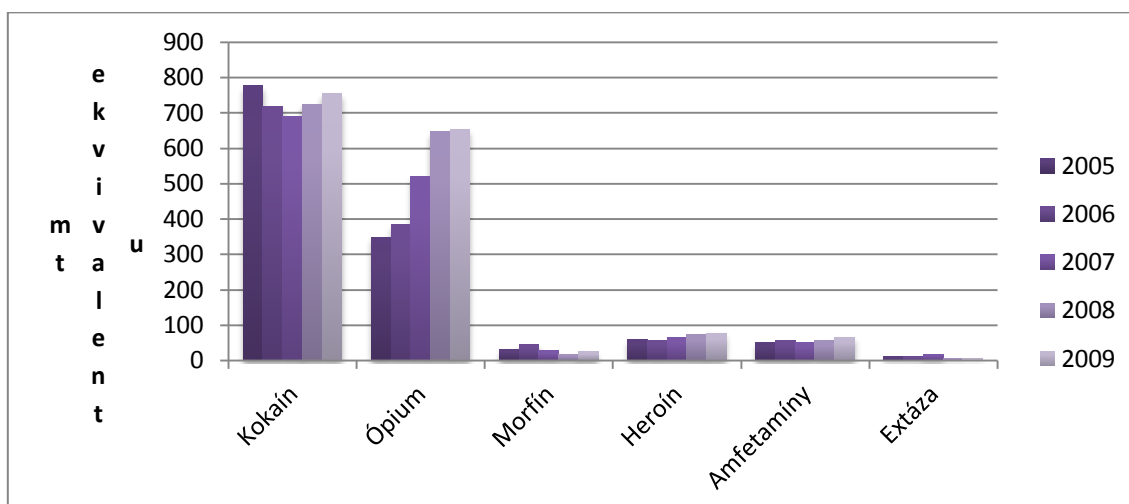
Na strane ponuky sa v rámci uskutočňovaných politík jedná najmä o obmedzovanie produkcie a distribúcie nelegálnej drogy. Za účelom obmedzovania produkcie sa politiky zameriávajú na znižovanie pestovania nelegálnych plodín, ktoré slúžia ako surovina pre výrobu konečnej drogy. Jedná sa o kombináciu využívania leteckých (vzdušných) postrekov a manuálneho zneškodňovania²¹ nežiaducej plodiny. Úspešnosť týchto politík sa meria na základe veľkosti zničenej plochy, ktorá bola využívaná na pestovanie nelegálnej plodiny. Od množstva vyprodukovanej suroviny sa odvíjajú výpočty pravdepodobnej produkcie finálnej drogy. Tieto čísla sú preto veľmi dôležité pre analýzu drogovej produkcie a odhady vývoja obchodu s danou drogou.

Obmedzovať produkciu je možné prostredníctvom silových prostriedkov, ale taktiež je možné využiť iné formy aktivít. Pre pestovateľov znamenajú príjmy z drogovej plodiny dôležité finančné prostriedky. Po zničení ich úrody im hrozí chudoba a nedostatok financií na živobytie. Je preto potreba zamerať sa na stranu farmárov a podporiť ich v alternatívnych projektoch zameraných na nahradenie pestovania nelegálnych plodín plodinami legálnymi, ktoré im budú zaručovať stabilné a perspektívne príjmy.

Čo sa týka obmedzovania distribúcie, je pri nej potreba efektívnej akcie kontrolných síl vo vnútri štátu aj na hraniciach s inými štátmi. Okrem akcií na území štátu postihnutého produkciou drogovej plodiny sú súčasťou stratégie boja proti obchodu s drogami taktiež neustále kontroly exportu pri prekračovaní hraníc. Medzi hlavnými aktérmi zapojenými do týchto kontrolných procesov figurujú národné policajné sily. Národné bezpečnostné jednotky často spolupracujú v týchto záležitostiach so zahraničnými jednotkami, či už pri výcviku alebo konkrétnych akciách. Súčinnosť a efektívna spolupráca jednotiek je veľmi dôležitá pre dosiahnutie požadovaného výsledku. Úspešnosť tohto typu politiky je možné vysledovať na vývoji množstva skonfiškovaných drog, ktoré do určitej miery poukazuje na efektivitu v práci kontrolných síl (viď obrázok).

²¹ Existujú dva typy manuálneho zneškodňovania a to nútené a dobrovoľné.

Graf 1: Množstvo skonfiškovaných drog v rokoch 2005-2009 (v mt)

Zdroj: World Drug Report 2011, UNODC

Z grafu vyplýva, že najviac zadržanej drogovej produkcie je u kokaínu a ópia. U ostatných druhov drog sú hodnoty nižšie, čo sa ale na druhej strane odvíja aj od množstva produkcie danej drogy. Možno konštatovať, že vývoj zadržiavania drog sa vyvíja vcelku pozitívnym smerom u väčšiny drog. Treba si však uvedomiť, že so zvyšovaním efektívnosti policajných síl sa obchodníci s drogami snažia hľadať nové cesty, aby sa týmto kontrolným akciám vyhli. Drogoví obchodníci taktiež investujú prostriedky na zlepšovanie a zdokonaľovanie svojich prepravných trás, ktoré im umožňujú bezproblémovú prepravu nelegálnych plodín.

Druhú stranu obchodného vzťahu v drogovom priemysle predstavujú koncoví spotrebitelia, ktorí drogu konzumujú a vytvárajú po nej dopyt. Pri cielení na spotrebiteľov sa politiky zameriavajú hlavne na prevenciu. Snahou preventívnej politiky je predchádzať užívaniu drog a návykových látok a informovať verejnosť o možných dopadoch a dôsledkoch. Pre tento účel sa využívajú hlavne vzdelávacie kampane a masové informačné prostriedky, ktoré umožňujú efektívne rozširovať potrebné informácie pre široké spektrum spotrebiteľov. Politiku je možné prirovnáť k marketingovej kampani, ktorej zámerom je prevádzať negatívnu reklamu. Okrem prevencie však štáty vynakladajú značné prostriedky na liečbu drogových závislostí. Snahou v posledných rokoch je začať vnímať drogovú závislosť ako ktorúkoľvek inú formu ochorenia a na tomto princípe pristupovať k jej liečbe.

Pri analýze politík je potreba uvedomiť si, či sa jedná o krajinu, ktorá je producentom danej drogy alebo jej koncovým spotrebiteľom. V súčasnosti väčšina

drogovej produkcie smeruje z rozvojových krajín do krajín vyspelého sveta (USA, EÚ). Tento vzájomný vzťah je možné považovať za určitý trend v obchode s drogami, nie je to ale jednoznačne zaručené pravidlo pre rozdelenie zemí na producentské a spotrebiteľské.

Dôležitým faktom ostáva, že nie celá produkcia drog je určená na vývoz do zahraničia. Určitá časť je určená aj na domáca spotrebu v rámci producentskej krajiny alebo je vyvezená do iných rozvojových krajín. Často závisí na druhu drogy a na preferenciách spotrebiteľov. Napríklad obchodovanie s marihuanou je založené na intra-regionálnom obchode (v rámci jedného regiónu). Väčšina tejto drogy je lokálne vyrobená aj lokálne spotrebovávaná a vo väčšine prípadov neopúšťa domácu krajinu. Obchod s kokaínom možno rozdeliť na intra-regionálny a inter-regionálny (medzi rôznymi regiónmi). Kokaín vyrábaný v troch andských štátoch – Kolumbia, Peru a Bolívia – smeruje primárne do Severnej Ameriky a Západnej a Strednej Európy. Značná časť produkcie však smeruje aj do krajín Južnej Ameriky ako Chile, Argentína, Paraguaj, Uruguaj a časť Brazílie.²²

Či sa už jedná o krajinu producentskú alebo spotrebiteľskú, v oboch prebieha boj proti drogám. Zo strany spotrebiteľskej krajiny je dôležité nájsť kompromis medzi preventívnou politikou (znižovanie dopytu po drogách) a politikou presadzovania práva (znižovanie produkcie a obchodu s drogami).²³

Spotrebiteľské krajiny využívajú voči producentským krajinám tzv. politiku cukru a biča („stick and carrot policy“). Jedná sa o kombináciu odmien (cukru) a tvrdých podmienok a pravidiel (biča), aby boli krajiny donútené k určitému typu politiky smerujúcej k potlačeniu drogového problému. Je to forma motivácie pre krajiny bojujúce s drogovým zločinom, pretože pri prijatí určitých podmienok majú možnosť získať finančné prostriedky určené na boj proti drogám a konsolidáciu štátu.²⁴ Pri nesplnení podmienok im hrozí, že budú označené ako drogové štáty a stratia na dôveryhodnosti. Zníži sa o ne záujem v rámci medzinárodného spoločenstva. V prípade splnenia pravidiel vzájomnej spolupráce je producentská krajina odmenená dotáciami,

²² World Drug Report 2011. United Nations Office Drugs and Crime (UNODC) [cit. 2012-04-12]. Dostupné z WWW: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR2011/World_Drug_Report_2011_ebook.pdf.

²³ MEJÍA, Daniel. The War on Illegal Drugs in Producer and Consumer Countries: A Simple Analytical Framework. CESifo, November 2008 [cit. 2012-04-12]. Dostupné z WWW: <http://www.cesifo-group.de/portal/pls/portal/docs/1/1186680.PDF>.

²⁴ ACEVEDO, Beatriz. BEWLEY-TAYLOR, Dave. YOUNGERS, Coletta. Ten Years of Plan Colombia: An Analytical Assessment. The Berkley Foundation Drug Policy Programme, 2008 [cit. 2012-04-12]. Dostupné z WWW: http://www.berkeleyfoundation.org/pdf/BriefingPaper_16.pdf.

ktoré sú obvykle využité na zlepšenie stavu bezpečnostných zložiek štátu prípadne v menšej miere na rozvojové programy.

Producentské krajiny v snahe prevádzať protidrogovú politiku musia čeliť konfliktu s drogovými výrobcami a obchodníkmi ohľadom časti produkcie smerujúcej do spotrebiteľskej krajiny. Politika domácej krajiny sa tiež musí zameriavať na záležitosti ohľadom kontroly úrodnej pôdy, na ktorej sa pestujú nelegálne plodiny. Predpokladá sa, že politika cukru a biča použitá zo strany spotrebiteľskej krajiny bude podporovať iniciatívy producentskej krajiny v boji proti drogám.²⁵

Zatiaľ čo v rámci politík na obmedzovanie ponuky je veľká možnosť angažovania sa zo strany zahraničného partnera, politiky na znižovanie domáceho dopytu bývajú zväčša záležitosťou národných stratégií a v malej miere sa prejavuje možnosť spolupráce. Je tu určitý priestor pre rozvoj bilaterálnej spolupráce v oblasti znižovania dopytu, no potenciál nie je doposiaľ naplno využívaný. Práca bude vychádzať z predpokladu, že domáca spotreba drogovej produkcie sa považuje za národnú záležitosť. Preto bude v práci venovaný priestor najmä oblasti politík zameraných na obmedzovanie ponuky. Otázka dopytu, ako bolo objasnené, sa spája skôr s podporou od národných vlád a orgánov štátnej správy, preto nebude hlavnou témou diplomovej práce.

²⁵ MEJÍA, Daniel. The War on Illegal Drugs in Producer and Consumer Countries: A Simple Analytical Framework. CESifo, November 2008 [cit. 2012-04-12]. Dostupné z WWW: <http://www.cesifo-group.de/portal/pls/portal/docs/1/1186680.PDF>.

2 Špecifiká organizovaného zločinu v Kolumbii

Organizovaný zločin sa stal charakteristickým znakom väčšiny zemí Latinskej Ameriky. V oblasti možno pozorovať niekoľko druhov organizovaného zločinu, ktoré sú navzájom prepojené a spôsobujú problémy nielen na národnej ale aj na regionálnej či medzinárodnej úrovni. Témou diplomovej práce je konkrétne organizovaný zločin v Kolumbie, preto sa zameriame na problém organizovanej činnosti v Kolumbii, ktorá sa viaže najmä s drogovým obchodom.

Kolumbia predstavuje z hľadiska organizovaného zločinu krajinu špecializovanú na pestovanie koky a následnú výrobu kokaínu. V posledných rokoch sa však rozmáha aj pestovanie ópia a obchod s heroínom. Okrem drogového priemyslu je pre krajinu špecifický aj dlhodobý konflikt, v ktorom sú zapojené rôzne neštátne kriminálne skupiny, ktorých činnosti splňajú charakteristiky organizovaného zločinu.

Z hľadiska skúmania organizovaného zločinu predstavuje Kolumbia zvláštny prípad. Je to dané hlavne tým, že skupiny obchodujúce s drogami si v priebehu posledných desaťročí vybudovali pevné väzby na gerilové povstalecké a ozbrojené jednotky pôsobiace v zemi od 60. rokov minulého storočia. Na obchod s drogami sú navyše napojené aj niektoré štátne orgány či vedúci politickí predstavitelia štátu. Problém tak preniká do národných štruktúr a nahľadáva legitímne postavenie štátneho zriadenia. Často sa preto diskutuje o tom, či má byť Kolumbia zaradená medzi tzv. „failed states“ alebo nie, keďže fungovanie demokratických inštitúcií a legitímnych orgánov v krajine je do veľkej miery spochybnené práve infiltráciou členov drogového priemyslu do štátnej správy a politických kruhov.

Obchod s drogami však nepredstavuje jediný typ nelegálnej činnosti v tomto štáte. Vďaka pretrvávajúcemu konfliktu sú vytvorené podmienky na prevádzanie ďalších typov organizovanej nelegálnej činnosti. Kolumbia na to má výhodné podmienky: dobrá strategická poloha na kontinente, vhodný prístup pre zásielky do USA (ktoré predstavujú najväčší trh pre obchod s drogami), riedko osídlený východ zeme so značnými hustými lesmi (poskytujúce vhodné miesto ako úkryt a priestor pre nerušené prevádzanie nelegálnych činností), slabý dosah štátnej armády a polície ako kontrolných a zákonných zložiek štátu do vzdialenejších oblastí od hlavného mesta. Obchod s drogami v spojení s aktivitami gerilových jednotiek so sebou prináša vlny násilia, vražd, únosov a páchanie ďalších zločinov ako je napríklad nelegálny obchod so zbraňami.

2.1 Vývoj drogovej problematiky v Kolumbii

Pri skúmaní kolumbijského organizovaného zločinu je potrebné zamerať sa na hlavných aktérov, ktorí v tejto oblasti pôsobia či pôsobili, na ich záujmy, aktivity a dopad na spoločnosť. Dôležitý je aj postoj obyvateľov krajiny na problematiku drogového obchodu a ich prístup k možnostiam jeho riešenia. V tejto časti nejde o vymenovanie a analýzu historických udalostí Kolumbie. Kapitola sa zameriava na obdobie, v ktorom sa začal formovať nelegálny obchod s drogami a pokúsi sa zachytiť situáciu do súčasnosti.

Keďže obchod s drogami a celkovo organizovaný zločin je veľmi dynamické odvetvie, ktoré sa rovnako ako všetky ostatné prispôbuje tržným silám ponuky a dopytu, možno tak aj v tejto oblasti zaznamenať veľké zmeny v priebehu posledných niekoľkých desaťročí. Tieto zmeny majú významný dopad na celkovú situáciu v krajine, na jej obyvateľov, politiku a ekonomiku krajiny. Zmeny v obchode s drogami na druhej strane predznamenávajú aj zmeny v uskutočňovaných politikách.

Kolumbia je v súčasnosti spájaná takmer výlučne s výrobou a predajom kokaínu ako hlavným ilegálnym vývozným artiklom, aj keď v minulosti bola situácia odlišná. Ešte v 60. rokoch bola Kolumbia zameraná na produkciu marihuany, ktorá bola jej hlavnou exportnou surovinou v oblasti nelegálneho obchodu s drogami. Ku zmene došlo na začiatku 70. rokov, keď zosilnel dopyt po kokaíne zo Spojených štátov a kolumbijské zločinecké skupiny na tento impulz zareagovali.²⁶ Dopyt po droge rástol veľmi dynamicky a s ním sa rozvíjali aj aktivity zamerané na výrobu tejto drogy. Vďaka tomu dochádzalo k akumulácii veľkého množstva peňazí v rukách malého množstva ľudí – obchodníkov, ktorí sa do tohto riskantného biznisu v tom čase pustili. Hromadenie kapitálu ako jeden zo základných znakov organizovaného zločinu bol v tomto prípade splnený.

Do zeme sa kvôli ilegálnemu obchodu dostávali značné sumy finančných prostriedkov a vytvárali v Kolumbii miliardárov, ktorí vošli do povedomia ako tzv. narkobaróni. Narkobaróni si aj napriek svojim luxusným majetkom a bohémскому životu (financovanému z ilegálnych obchodov) dokázali na svoju stranu získať priazeň obyčajných Kolumbijčanov. Často investovali finančné prostriedky do výstavby potrebnej infraštruktúry, budov a domov pre chudobných. Mnohokrát sponzorovali

²⁶ SMOLÍK, Josef. ŠMÍD, Tomáš. VAŘURA, Vladimír. Organizovaný zločin a jeho ohniska v súčasnom svete, Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2007, str. 172.

športové kluby a budovali rozsiahle športoviská. Týmto naoko pozitívnymi skutkami vlastne prevádzali ďalšiu trestnú činnosť, a to pranie špinavých peňazí, ktoré bolo v prvej kapitole zmienené medzi činnosťami sprevádzajúcimi určité typy organizovaného zločinu (prípadne sa považuje za organizovaný zločin sám o sebe). Projektmi si na svoju stranu získali početné masy obyvateľstva, ktoré si vytvorili mylné predstavy o výhodnosti drogového obchodu a jeho prospešnom dopade na verejný život a blahobyt celej populácie. Prenikali tak do spoločenských štruktúr a vytvárali si pozitívne povedomie v spoločnosti. Rovnako ako si legálne firmy snažia budovať svoju značku a imidž, aj skupiny obchodníkov s drogami sa snažili budiť dojem o zodpovednej „firme“ zameranej na blaho spoločnosti.

V dobe veľkého boomu si drogový sektor medzi seba rozdelili dve najvýznamnejšie organizácie v Kolumbii tej doby – Medellínsky kartel a kartel z Cali, ktoré až do polovice 90. rokov v značnej miere ovládli obchod s kokaínom. Existencia dvoch dominantných hráčov potvrdzuje ďalší charakteristický znak OZ a to úsilie o monopolnú kontrolu určitej oblasti nezákonnej činnosti. Aj keď existovali paralelne dva kartely, Medellínsky kartel si udržiaval dominantnejšie postavenie oproti kartelu z Cali. Počas 80. a začiatkom 90. rokov zaobstarávali tieto dve organizácie 70-80% vývozu kokaínu.²⁷

Medellínsky kartel, preslávený najmä svojím najvyšším bossom – Pablom Escobarom („Don Pablo“), bol založený v oblasti Medellínu, kde začal obchod s drogami v 70. rokoch prekvitať. V tejto oblasti boli situované laboratóriá na spracovávanie koky, ktorá bola v počiatočných dovážaná z Peru a Bolívie. Postupom času sa celý proces od pestovania koky po distribúciu kokaínu presunul na územie Kolumbie.²⁸ Pestovanie koky sa presunulo do Kolumbie preto, lebo v Peru a Bolívii boli prevádzané politiky na zneškodňovanie primárnej plodiny. V rámci tzv. balónového efektu sa produkcia koky presunula na územie susedného štátu.

Vplyv kartelov na politickú scénu sa začal prejavovať vo väčšej miere po zavraždení ministra spravodlivosti Laru Bonillu (1984), ktorý dlhšiu dobu upozorňoval na prepojenie politikov a narkobarónov a po nástupe chcel viesť razantnejšiu politiku

²⁷ SMOLÍK, Josef. ŠMÍD, Tomáš. VAŘURA, Vladimír. Organizovaný zločin a jeho ohniska v súčasnom svete, Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2007, str. 172.

²⁸ SWEIG, J.E. What kind of war for Colombia? Foreign Affairs, Vol. 8, No. 5, 2002 [cit. 2012-02-27]. Dostupné z WWW: <http://www.idia.net/foreignaffairs/SFR1.pdf>.

v tejto oblasti.²⁹ Po incidente sa vzťahy medzi politikmi a narkobarónmi vyhrotili a vzniknutá situácia dostala príznačný názov – narkovojna (šp. „narcoguerra“). Následné obdobie bolo poznačené veľkým množstvom zavraždených politických predstaviteľov, pracovníkov bezpečnostných zložiek, sudcov, obrancov ľudských práv, novinárov a iných nepohodlných osôb. Pred prezidentskými voľbami v roku 1990 boli dokonca zavraždení traja kandidáti na prezidenta.³⁰

Ako problematická sa javila pre predstaviteľov drogových kartelov spolupráca s Spojenými štátmi, ktoré na základe vydaného zákona požadovali vydávanie osôb vinných z ilegálnej činnosti ku stíhaniu do USA.³¹ S touto politikou ostro nesúhlasili prehrešované osoby a dávali to najavo útokmi na vysokých predstaviteľov štátu či pouličnými násilnosťami, ktoré vzbudzovali atmosféru strachu vo verejných kruhoch.

Vraždy, teror a atmosféra strachu v spoločnosti ako ďalší nástroj skupín organizovaného zločinu slúžil na manipuláciu spoločnosti a cez pôsobenie na štátnych predstaviteľov aj na vynucovanie politiky, ktorá vyhovovala záujmom drogových kartelov. Použitie násilia a hrozba násilím sa stalo sprievodným javom obchodu s drogami a charakteristickým znakom OZ.

Konflikt medzi narkomafiou a vládou bol ukončený po nástupe Césara Gaviria do prezidentského kresla v roku 1990. Narkobaróni na čele s Escobarom sa obávali extradície do USA. Po vyjednaní zákona s kolumbijskou vládou o nevydávaní občanov Kolumbie do USA sa sám Pablo Escobar vzdal. Pobýval však v luxusnom väzení odkiaľ aj naďalej riadil činnosť kartelu.³² Po úniku z väzenia a následnom rozpútaní ďalšej vlny násilností bol Escobar dolapený a pri prestrelke roku 1993 zabitý.

Medellínsky kartel smrť svojho vodcu neprežil a jeho miesto na drogovej scéne prebral kartel z Cali. Jeho existencia však tiež nemala dlhé trvanie, keďže jeho vodcov štátne jednotky v priebehu vlády Ernesta Sampera (1994-98) zajali a vodcovia kartelu boli postavení pred súd v USA, kde im boli vymerané doživotné tresty. Na rozdiel od predchádzajúceho prezidenta bol prezident Samper ochotný vydať kolumbijských štátnych príslušníkov do USA. Tento postoj presadzoval prezident

²⁹ SMOLÍK, Josef. ŠMÍD, Tomáš. VAĐURA, Vladimír. Organizovaný zločin a jeho ohniska v súčasnom svete, Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2007, str. 173.

³⁰ LEECH, Garry. It's Colombian Politics as Usual. Colombia Journal, Október 2000 [cit. 2012-04-13]. Dostupné z WWW: <http://colombiajournal.org/colombia34.htm>.

³¹ SWEIG, J.E. What kind of war for Colombia? Foreign Affairs, Vol. 8, No. 5, 2002 [cit. 2012-02-27]. Dostupné z WWW: <http://www.idia.net/foreignaffairs/SFR1.pdf>.

³² LUNDE, Paul. Organizovaný zločin: Zasvätený prívodce neúspešnejším odvetvím sveta. Mladá Fronta, Praha, 2009, str. 185.

Samper z toho dôvodu, že bol podozrivý kvôli väzbám na narkomafiu, ktorá mala údajne financovať jeho politickú kampaň. Nemožno preto prehliadnuť nápadnú snahu prezidenta Sampera o spoluprácu s USA v drogovej problematike a podporu vzájomných vzťahov.³³ Financovaním prezidentskej kampane sa potvrdzuje predpoklad o korumpovaní predstaviteľov štátnej správy zo strany drogového priemyslu a poukazuje to na snahu drogového priemyslu prenikať do politických inštitúcií a ovplyvňovať dianie v politike, ekonomike a súdnictve.

Zánikom aj druhého z najvýznamnejších kartelov došlo ku zmene organizácie činností v rámci obchodu s drogami. Došlo k jasnej fragmentácii drogovej scény. Po skončení obdobia dvoch dominantných kartelov nastúpilo veľké množstvo malých skupín obchodníkov s drogami. Zatiaľ čo veľké kartely boli schopné pokryť široké spektrum činností v rámci nelegálneho obchodu od pestovania koky, cez jej spracovávanie, distribúciu až po konečný predaj, nastupujúce ilegálne skupiny sa zameriavali len na určité činnosti v celkovom procese. V súčasnosti predstavuje asi najsilnejšiu skupinu kartel z Norte del Valle. V čele kartelu stojí osoba, ktorá je na zozname desiatich najhladanejších zločincov podľa FBI – León Montoya Sánchez.³⁴

Súčasný kartely sa snažia pôsobiť najmä v ťažko dostupných oblastiach a stávajú sa tak ťažko kontrolovateľnými zo strany štátnej armády a polície. Ich úkryty bývajú v ťažko dostupných terénoch, kde je možný prístup často len prostredníctvom vrtuľníkov a lietadiel. Nasadzované bývajú jednotky špeciálneho komanda, ktoré sú trénované výlučne pre účely boja proti drogám. Výcvik prebieha pod vedením zahraničných veliteľov najmä z USA a Veľkej Británie³⁵. USA sa aj týmto spôsobom angažuje v riešení drogovej problematiky, ktorá má zásadný dopad na americkú vnútornú situáciu a ohrozuje národnú bezpečnosť. Pomoc do Kolumbie v podobe vojenskej techniky a hospodárskej pomoci prúdi prostredníctvom Plánu Kolumbia, ktorý bol v USA prevedený do podoby zákona.³⁶

V súčasnosti je drogová problematika v Kolumbii značne komplikovaná, pretože je zasadená do rámca komplexného vnútroštátneho konfliktu, ktorý v Kolumbii prebieha už viac než pol storočia. Dochádza v ňom k prepojeniu rozličných druhov

³³ CRANDALL, Russel. US Policy toward Colombia driven by drugs. Lynne Rienner Publishers, 2008.

³⁴ SMOLÍK, Josef. ŠMÍD, Tomáš. VAŘURA, Vladimír. Organizovaný zločin a jeho ohniska v súčasnom svete, Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2007, str. 175.

³⁵ LIŠKA, J. ROTH, J. Kolumbijská triáda: káva, kokain, smaragdy. Euromedia Group, Praha, 2009, str. 126-137.

³⁶ BEARE, Margaret E. Critical reflection on transnational organized crime, money laundering, and corruption. Univesity of Toronto Press, 2003.

organizovaného zločinu a organizovanej kriminality. Od obchodu s drogami, cez nelegálny predaj a nákup zbraní, až po teror domáceho obyvateľstva, únosy, atentáty, vraždy a útoky na obyvateľov či infraštruktúru krajiny.

Po rozbití dvoch najvýznamnejších kartelov sa do popredia dostali povstalecké skupiny, ktoré mali v dominantných karteloch príliš silných konkurentov a nemohli svoje aktivity naplno rozvíjať. No po zániku týchto kartelov im zmizol konkurent a rovnováha na kolumbijskej scéne sa narušila. Došlo k rozmachu gerilových povstaleckých jednotiek a paramilitaristického hnutia, ktoré majú negatívny dopad na budovanie demokracie v krajine a zaistení bezpečnosti, stability a prosperity národného hospodárstva.

2.2 Vzťahy medzi aktérmi v kolumbijskom konflikte

Za posledné desaťročie kolumbijský konflikt dosiahol takej úrovne, že nie je jednoduché analyzovať celkovú situáciu a nájsť zodpovedajúce riešenie pre tak komplexnú krízovú situáciu, aká sa v krajine rozvinula. Je to najmä tým, že sa do konfliktu zapojilo veľké množstvo aktérov, ktorých určite nemožno označiť za jednotvárných. Drogová problematika predstavuje len jednu, zato však významnú súčasť celkového konfliktu.

Pri skúmaní situácie stoja preto za zmienku okrem drogových skupín aj ozbrojené organizácie pôsobiace v Kolumbii na subštátnej úrovni. Hlavnými aktérmi na tejto úrovni sú ľavicové gerily – z nich najvýznamnejšou sú Ozbrojené revolučné sily Kolumbie (FARC) a Národná oslobodenecká armáda (ELN), a pravicové paramilitárne (polovojenské) skupiny zjednotené v Spojených sebaobranách Kolumbie (AUC). Príznačné pre obe skupiny je fakt, že sú určitou mierou napojené na drogové skupiny a tým pádom aj na celú problematiku obchodu s drogami. V konečnom dôsledku tak majú dopad na vývoj organizovaného zločinu v Kolumbii. Vzťahy a interakcie medzi týmito aktérmi sú pre analýzu a následné riešenie problému veľmi dôležité, keďže drogová problematika je v prípade Kolumbie zasadená do širšieho rámca vnútroštátneho konfliktu. V súčasnej situácii nie je možné oddeľovať drogovú problematiku od celkovej kritickej situácie v krajine a vnímať ju ako izolovanú záležitosť.

Dôležitú úlohu v súčasnom konflikte zohrávajú na jednej strane skupiny organizovaného zločinu priamo zaangažované v obchode s drogami, na druhej strane

vystupujú ozbrojení neštátni aktéri, ktorých aktivity sú financované príjmami z drogového priemyslu. Je preto potrebné zaoberať sa oboma skupinami a nenahliadať na drogový problém len prostredníctvom samotného obchodu s drogami.

V súčasnosti je možné za najdôležitejších aktérov kolumbijského organizovaného zločinu považovať tri hlavné neštátne ozbrojené organizácie – FARC, AUC a ELN, ktoré na rozdiel od obchodníkov s drogami vykazujú charakteristickú štruktúru organizácie, dlhodobé trvanie, hierarchické usporiadanie, fungovanie podľa zaužívaných vnútorných pravidiel, a i. Možno ich preto označiť za skutočné skupiny organizovaného zločinu.

2.2.1 FARC (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia) – Ozbrojené revolučné sily Kolumbie

FARC, skratka pre Ozbrojené revolučné sily Kolumbie, bývajú označované ako ľavicová, marxistická gerilová organizácia s povstaleckým charakterom.³⁷ Skupina pôsobí v Kolumbii už od polovice 20. storočia. V USA je však pohľad na túto ozbrojenú povstaleckú gerilu kritickejší – gerila FARC je zaradená medzi teroristické organizácie³⁸ spolu s inými neštátnymi ozbrojenými skupinami pôsobiacimi v Kolumbii. Podľa správy Human Rights Watch je povstalecká organizácia FARC zodpovedná za páchanie závažných zločinov proti ľudským právam.³⁹

Organizácia FARC vznikla v roku 1964. Pôvodným zámerom tejto organizácie bolo brániť nerovnomernému rozdeleniu pôdy a zaviesť v zemi program, ktorý by zlepšoval životné podmienky roľníkov vhodnou redistribúciou pozemkov a garanciou poľnohospodárskych cien. Aktivity v prvých rokoch sa zameriavali na získavanie potrebných zdrojov a prostriedkov pre fungovanie organizácie. Jednalo sa najmä o prepadávanie vojenských jednotiek a útoky na miestnych farmárov s cieľom získať zbrane, muníciu, potraviny, no taktiež rukojemníkov a vytvorenie si siete informátorov.⁴⁰

³⁷ PECENY, M. DUMAN, M. The FARC's Best Friend: US Antidrug Policies and Deepening of Colombia's Civil War in the 1990s. Latin American politics and society, 2006 [cit. 2012-03-07]. Dostupné z WWW: <http://www.jstor.org/stable/10.2307/4490465>.

³⁸ SWEIG, J.E. What kind of war for Colombia? Foreign Affairs, Vol. 8, No. 5, 2002 [cit. 2012-02-27]. Dostupné z WWW: <http://www.idia.net/foreignaffairs/SFR1.pdf>.

³⁹ Human Rights Watch, Country Summary. Január 2012 [cit. 2012-03-15]. Dostupné z WWW: http://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/colombia_2012_0.pdf.

⁴⁰ SMOLÍK, Josef. SMOLÍKOVÁ, Soňa. Aktéri kolumbijského obchodu s drogami: vývoj a proměny. Obrana a Strategie, roč. 11, č. 1, jún 2011 [cit. 2012-03-17]. Dostupné z WWW:

V prvej fáze budovania organizácie ešte nie je prítomný aspekt boja proti štátu. Povstalci nemali v úmysle paralyzovať štát, ale snažili sa o vytvorenie vplyvu nad oblasťami, ktoré obsadili. Keďže organizácia vznikala počas studenej vojny, odrazilo sa tento fakt aj v ideologickej motivácii a celkovom uvažovaní členov. Zameranie sa na marxisticko-leninskú tradíciu presadzovalo proti imperialistické myšlienky. Tieto myšlienky sa vo veľkej miere odrážali v postoji k drogám, ktoré boli považované za „imperialistický výdobytok“ a boli tak v rozpore s ich ideologickými revolučnými cieľmi.⁴¹

V nasledujúcom období však FARC začali narážať na problémy s nedostatkom finančných prostriedkov pre svoje aktivity a drogový obchod sa javil ako výhodný zdroj potrebných príjmov. Došlo tak k prehodnoteniu pôvodne veľmi striktného vnímania tohto typu organizovanej činnosti. Potlačenie ideologických myšlienok bolo možné vďaka s uvoľňovaniu v rámci bipolárneho konfliktu a o pár rokov samotným ukončením studeno-vojnového konfliktu. Súčasne s pádom bipolárneho usporiadania a rozpadom ZSSR zanikol dôležitý spojenec, ktorý podporoval ľavicové hnutia v krajine aj finančnými prostriedkami a hnutie muselo vzniknutú situáciu určitým spôsobom vyriešiť.

Začalo dochádzať k napojovaniu povstaleckých jednotiek na skupiny obchodníkov s drogami. Na konci 90. rokov dokonca začali jednotky FARC vytvárať vlastné laboratóriá pre spracovávanie koky väčšinou v odľahlejších oblastiach, ktoré mali pod kontrolou samotní povstalci, a kde nemala pravidelná armáda, polícia a štátna správa dosah.⁴² FARC sa v posledných rokoch dostali do povedomia najmä svojimi zločineckými aktivitami, ktoré zahŕňujú široké spektrum od vražd, vydierania, núteného vysídľovania obyvateľov, až po nábor detí do svojich radov ako vojenskú silu.

Povstalecká organizácia je v súčasnosti vo vojnovom konflikte so štátom a ďalšími neštátnymi kolumbijskými aktérmi, z nich najdôležitejšími sú paramilitárne jednotky. FARC zdôvodňujú napojenie na obchod s drogami svojím nesúhlasom s vládou politikou, ktorú považuje za projekt Spojených štátov, na základe ktorého

<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2011/clanky/akteri-kolumbijskeho-obchodu-s-drogami-vyvoj-a-promeny.html>.

⁴¹ SMOLÍK, Josef. SMOLÍKOVÁ, Soňa. Aktéři kolumbijského obchodu s drogami: vývoj a proměny. Obrana a Strategie, roč. 11, č. 1, jún 2011[cit. 2012-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2011/clanky/akteri-kolumbijskeho-obchodu-s-drogami-vyvoj-a-promeny.html>.

⁴² BAGLEY, Bruce Michael. Drug trafficking, political violence and the U.S. policy in Colombia in the 1990's. University of Miami, 2001 [cit. 2012-03-23]. Dostupné z WWW: http://investigadores.cide.edu/bruce_bagley/Drugs%20and%20violence%20final3.pdf.

majú možnosť zasahovať do vnútroštátnych záležitostí zvrchovaného štátu.⁴³ Na druhej strane však FARC môžu vďačiť za svoj rozmach práve Spojeným štátom, keď zvolili nevhodnú politiku počas vládneho obdobia kolumbijského prezidenta Sámpera. V tej dobe sústredili Spojené štáty takmer všetko svoje úsilie na zvrhnutie síce legálne zvoleného prezidenta, ale podozrivého z napojenia na narkomafiu, ktorá podľa dôkazov financovala jeho prezidentskú kampaň.

Zo strany štátu bola snaha riešiť konfliktný vzťah s FARC spoločným dialógom a vyjednávaním. Vyjednávanie sa ale nedočkalo pozitívnej odozvy a vláda pokračovala naďalej v konfrontačnom prístupe ku gerilovej organizácii.

2.2.2 AUC (Autodefensas Unidas de Colombia) – Spojené sebaobránné sily Kolumbie

Ďalšou významnou organizáciou pôsobiaceou v pretrvávajúcom konflikte sú Spojené sebaobránné sily Kolumbie (AUC) predstavujúce združenie niekoľkých významných paramilitárnych skupín pôsobiacich prvotne na nezávislej a nejednotnej báze. Paramilitaristi stoja na opačnej strane spektra ako gerily a zastupujú tak pravicové hnutie. Ich hlavným motívom existencie je boj proti gerilovým povstaleckým jednotkám, avšak dopady ich činnosti sú veľmi kontroverzné a často zrovnateľné s pôsobením gerilových skupín. Napriek tomu sa ale tešia väčšej podpore zo strany obyvateľstva v porovnaní s gerilovými jednotkami.⁴⁴

Paramilitárne hnutie prechádzalo dynamickým vývojom, počas ktorého došlo k významným zmenám v postoji k drogovému obchodu a vzťahu so štátom a vládnyimi ozbrojenými jednotkami. Pôvodné paramilitárne jednotky vznikali nezávisle na sebe a prevádzali samostatne organizované akcie. Nemali spoločné velenie ani spoločnú stratégiu. Členovia hnutia mali za sebou väčšinou podobnú minulosť, ktorá bola základom ich zjednocujúcej motivácie boja. Bojovníci pôsobiaci v hnutí zažili terorizmus gerilových organizácií na svojich rodinách a chceli sa za stratu blízkej osoby pomstiť. Keďže ľudia postihnutí aktivitami geríl boli znechutení nečinnosťou národnej vlády, armády a polície, rozhodli sa prevziať iniciatívu do vlastných rúk.

⁴³ KRAUSS, Carolina. Development of Illicit Crop Cultivation and Drug Trafficking. 2008 [cit. 2012-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/ISN-Insights/Detail?lng=en&ots627=fce62fe0-528d-4884-9cdf-283c282cf0b2&id=123022&tabid=123967&contextid734=123022&contextid735=123967>.

⁴⁴ SPENCER, David. Colombia's Paramilitaires: Criminals or Political Force? Strategic Studies Institute, December 2001 [cit. 2012-04-13]. Dostupné z WWW: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/pub19.pdf>.

Tento osud bol vlastný aj lídrovi AUC - Carlosovi Castaňovi.⁴⁵ Po rodinnej tragédii sa rozhodol s bratmi vytvoriť si bojovú jednotku a bojovať proti gerilám. Pôvodnú stratégiu priamej konfrontácie však kvôli lepšej vybavenosti a schopnosti ľavicových povstalcov boli nútení zmeniť a zamerať sa na odlišnú taktiku boja. Priamy boj nahradili útokmi zameranými na ničenie infraštruktúry (komunikačné kanále, zásobovanie, atď.) oblastí kontrolovaných gerilami. Vďaka úspešnosti tejto taktiky a pozitívnym výsledkom v boji proti gerilám sa paramilitaristi stali tolerovanými a podporovanými zo strany armády. Často im bola poskytnutá podpora vo forme výcviku nových členov, dodávok zbraní a zdieľaniu spravodajských informácií.⁴⁶ Spolupráca prebiehala vďaka spoločnému cieľu paramilitaristov a ozbrojených štátnych zložiek, ktorým bol boj proti povstalcov.

Paramilitárne hnutie nepredstavovalo homogénnu skupinu, ale spojenie ľudí na základe podobnej životnej skúsenosti. Spoločným jednotiacim menovateľom bol boj proti gerilám. Charakter paramilitaristických skupín a ich taktiky sa značne líšili. Na jednej strane boli skupiny zamerané na defenzívu, v rámci ktorej poskytovali ochranu roľníkom. Ambicióznejším typom boli ofenzívne jednotky, ktoré sa zameriavali nielen na ochranu obyvateľov, ale aj na otvorenú vojnu s povstalcami. Niektoré skupiny paramilitaristov boli využívané narkobarónmi ako nájomní vrahovia, ktorých úlohou bolo zneškodňovať gerily ohrozujúce zámožných obchodníkov s drogami. Určité skupiny paramilitaristov tak boli prepojené s organizovanou činnosťou drogových kartelov. Najvýznamnejším bol vzťah k Medellínskemu kartelu, ktorí vyzbrojoval paramilitaristov a poskytoval im výcvik od zahraničných vojakov. Medellínsky kartel využíval paramilitaristov v boji proti konkurenčnému kartelu z Cali a rovnako tak aj na boj proti FARC, ktorý vyžadoval od kartelu platenie poplatkov za ochranu laboratórií spracovávajúcich drogy. K narušeniu a následnému ukončeniu vzájomného vzťahu zo strany paramilitaristov došlo začiatkom 90. rokov po zistení, že kartel spolupracuje s FARC aj ELN v rámci vojny proti štátu, v tzv. narkovojne.

⁴⁵ Castaño vyrastal na vidieku v oblasti Antioquia neďaleko Medellín v rodine drobného farmára. Jeho otca uniesli členovia FARC, a keďže rodina nebola schopná zaplatiť výkupné, otca nakoniec zavraždili. Synovia sa zaprisahali, že otcovu smrť pomstia a vstúpili do armády. Napriek určitým neúspechom však boli znechutení z toho, že rada povstalcov nebola popravená kvôli nedostatku dôkazov. Armáda navyše nebola schopná kontrolovať vidiecke oblasti a po jej stiahnutí sa povstalci znova vrátili na pôvodné územie a ďalej terorizovali obyvateľstvo.

⁴⁶ SMOLÍK, Josef. SMOLÍKOVÁ, Soňa. Akteri kolumbijského obchodu s drogami: vývoj a proměny. Obrana a Strategie, roč. 11, č. 1, jún 2011[cit. 2012-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2011/clanky/akteri-kolumbijskeho-obchodu-s-drogami-vyvoj-a-promeny.html>.

V roku 1997 došlo ku zjednoteniu rôznorodých skupín paramilitaristov pod vedením Carlosa Castaňa, ktorý zastrelil najvýznamnejšie skupiny paramilitaristov a vytvoril organizáciu Spojené sebaobránné sily Kolumbie (AUC).⁴⁷ Castaño sa snažil boj paramilitaristov smerovať proti gerilám a nestavať sa do konfrontácie so štátom. V počiatkoch boli AUC naviazané na štátny aparát a obchod s drogami, no postupom času sa tieto väzby rozplynuli a AUC vystupujú ako nezávislý aktér v konflikte.

Snaha štátu o demobilizáciu a demilitarizáciu paramilitaristov sa dočkala úspechu v roku 2002, keď AUC vyhlásili jednostranné prímerie. Tento akt bol ale podmienený nevydaním vysokých predstaviteľov na stíhanie do Spojených štátov, kde by kvôli napojeniu na drogový obchod dostali vysoké tresty.⁴⁸ Odbrojením paramilitaristov sa však ponúka otázka, aký to bude mať dopad na vývoj konfliktu v Kolumbii. Je potreba si uvedomiť, že AUC predstavovali dôležitú vyvažujúcu silu v boji proti gerilám. Preto môže dôjsť k opätovnému posilneniu geríl a k prevzatíu kontroly nad oblasťami pôvodne v rukách AUC. Navyše členovia pôsobiaci v AUC sa často stretávajú s problematickou integráciou do spoločnosti a končia tak pri ďalšom páchaní násilia a zapájajú sa do rôznych druhov organizovanej činnosti.⁴⁹

Podľa správy Human Rights Watch sú paramilitaristi zodpovední za najväčší podiel násilností, vražd a terorizmu v krajine.⁵⁰ Napriek demobilizácii veľkého počtu paramilitaristov sa situácia v krajine nezlepšuje a naďalej vznikajú nové nástupnícke skupiny namiesto demobilizovaných a demilitarizovaných paramilitaristických organizácií. V súvislosti so vznikom nových zoskupení Kolumbia zaznamenáva rast zločineckých organizácií známych ako tzv. zločinecké gangy (šp. „bandas criminales - BACRIM“). Tieto organizácie zoskupujú bývalých členov paramilitárnych skupín a operujú takmer v celej krajine. V rámci svojich aktivít na jednej strane súťažia, no na druhej spolupracujú v drogovom obchode s ľavicovými gerilami ako FARC a ELN.

⁴⁷ SPENCER, David. Colombia's Paramilitaires: Criminals or Political Force? Strategic Studies Institute, December 2001 [cit. 2012-03-18]. Dostupné z WWW: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub19.pdf>.

⁴⁸ SMOLÍK, Josef. SMOLÍKOVÁ, Soňa. Aktéri kolumbijského obchodu s drogami: vývoj a proměny. Obrana a Strategie, roč. 11, č. 1, Jún 2011 [cit. 2012-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2011/clanky/akteri-kolumbijskeho-obchodu-s-drogami-vyvoj-a-promeny.html>.

⁴⁹ HRABÁLEK, Martin. Kolumbie: Uribe a čtyři roky „demokratické bezpečnosti“, 01/2006. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.rexter.cz/kolumbie-uribe-a-ctyri-roky-%E2%80%9Edemocraticke-bezpecnosti%E2%80%9C/2006/05/01/>.

⁵⁰ Human Rights Watch Report 2011. Január 2012 [cit. 2012-03-15]. Dostupné z WWW: http://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/colombia_2012_0.pdf.

Násilie spojené s ich aktivitami sa prejavuje zvýšeným počtom vražd a počtom vysídlených osôb z mnohých vidieckych oblastí.⁵¹

V širokej škále činnosti a vzťahov tohto hnutia možno vysledovať ich zložité vzťahy k štátu. Na jednej strane paramilitaristi pomáhali štátu v boji s gerilami, no na druhej strane podporovali organizovaný zločin v podobe obchodu s drogami, proti ktorému sa štát snažil bojovať. V súčasnosti čelí Kolumbia hrozbe v podobe tzv. parapolitiky, keď sa do štátnych orgánov a inštitúcií dostávajú predstavitelia paramilitaristického hnutia a ovplyvňujú tak rozhodovacie procesy.

V roku 2003 boli AUC a FARC americkou vládou označené za dôležitých zahraničných obchodníkov s drogami v rámci tzv. „Foreign Narcotics Kingpin Designation Act“⁵², čo poukazuje na dôležitosť likvidácie týchto skupín pre bezpečnosť USA. Zároveň boli AUC zaradené do zoznamu zahraničných teroristických organizácií spolu s FARC a ELN.

2.2.3 ELN (Ejército de Liberación Nacional)

Národná oslobodenecká armáda (ELN) síce nepatrí z hľadiska drogovej problematiky medzi najdôležitejších aktérov, má však významné postavenie v rámci vnútroštátneho konfliktu a celkového vnímania organizovaného zločinu v Kolumbii. Rovnako ako FARC ju možno považovať za ľavicovú gerilovú organizáciu. Odlišnosťou je však prítomnosť náboženskej ideológie v rámci organizácie, ktorá má svoje miesto vďaka katolíckemu kňazovi Camilovi Torresovi, ktorý pôsobil v radoch ELN a po smrti v boji sa stal jej symbolom.⁵³

Aktivity organizácie sú prepojené s ďalším atraktívnym prírodným zdrojom v Kolumbii, a to konkrétne ropou. ELN bola založená v roku 1962 skupinou študentov a zameriavala sa na sociálnu stránku konfliktu v oblastiach ťažby ropy na severe krajiny. Problematickým sa javil príliv zahraničných investorov a skupovanie veľkých plôch pôdy potrebných na realizáciu projektov. Organizácia sa zameriava najmä na

⁵¹ 2012 International Narcotics Control Strategy Report: Country reports. Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs. 7. máj 2012 [2012-04-10]. Dostupné z WWW: <http://www.state.gov/j/inl/rls/nrcrpt/2012/vol1/184098.htm#Colombia>.

⁵² Foreign Narcotics Kingpin Designation Act (Overview). U.S. Department of the Treasury. Office of Foreign Assets Control. 2012 [cit. 2012-03-18]. Dostupné z WWW: <http://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/drugs.pdf>.

⁵³ SMOLÍK, Josef. SMOLÍKOVÁ, Soňa. Aktéri kolumbijského obchodu s drogami: vývoj a proměny. Obrana a Strategie, roč. 11, č. 1, Jún 2011[cit. 2012-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2011/clanky/akteri-kolumbijskeho-obchodu-s-drogami-vyvoj-a-promeny.html>.

únosy a vydieranie zamestnancov ropných spoločností, čo predstavuje hlavný zdroj ich príjmov. Stále častejšie sa však ukazujú dôkazy o zapojení tejto gerilovej organizácie do obchodu s drogami a páchaním násilností a útokov na infraštruktúru.

2.3 Medzinárodná dimenzia kolumbijského problému

Konflikt v Kolumbii možno vnímať ako problematiku domácej politiky, rovnako tak ale aj ako medzinárodnú záležitosť, ktorá má dopady na ostatné štáty vo svete. Vhodným sa na tomto mieste javí zavedenie pojmu „intermestic“. Tento pojem vznikol ako spojenie slov „international“ (medzinárodný) a „domestic“ (domáci). Jedná sa o to, že určitá problematika spadá do oblasti vnútornej politiky štátu (napr. drogy, migrácia) a má dopady na domácej scéne, no je tu prítomná aj medzinárodná dimenzia tohto problému, preto sa rieši aj v rámci zahraničnej politiky daného štátu.⁵⁴

Pod medzinárodnou dimenziou kolumbijského organizovaného zločinu si možno predstaviť niekoľko dôležitých aspektov. Jedným z aspektov, ktorý sprevádza kolumbijský konflikt je možnosť jeho prelievania (tzv. „spillover“) do iných krajín v oblasti. Vzrastá obava, že by sa v budúcnosti mohla podobná situáciu vyvinúť vo viacerých krajinách a destabilizovať tak v konečnom dôsledku celý región. V prospech tohto možného negatívneho vývoja hovorí aj fakt, že v susedných štátoch Kolumbie narastá podiel pestovania plodín, z ktorých sa rafinujú drogy (Bolívia, Peru). Tradične sa latinskoamerické štáty považujú za baštu organizovaného zločinu a hlavne obchodu s drogami.

Ďalšou oblasťou, kde zohráva významnú úlohu medzinárodná dimenzia, je napojenie kolumbijských obchodníkov s drogami na iné skupiny organizovaného zločinu z iných štátov. Zatiaľ čo v období konca 70. rokov až do polovice 90. rokov minulého storočia pôsobili na území Kolumbie dve hlavné zločinecké organizácie, ktoré zaistovali celý proces obchodu s drogami od pestovania koky, cez jej spracovanie, distribúciu a konečný predaj – dnes je situácia diametrálne odlišná. Po zániku dvoch dominantných kartelov ako hlavných nelegálnych aktérov na kolumbijskej drogovej scéne došlo k značnej fragmentácii drogového sektoru v Kolumbii. Dnešné ilegálne skupiny organizovaného zločinu sú oveľa menšie a ich rozsah pôsobnosti sa taktiež

⁵⁴ Pojem možno vysvetliť na protidrogovej politike USA. Jedná sa tu o domáci problém – vysoká spotreba a užívanie narkotických látok v USA sa považuje za hrozbu pre spoločnosť a pre štát celkovo. Keďže táto problematika má svoje korene v iných krajinách, je v snahe USA pôsobiť primárne na tieto krajiny a obmedzovať ich produkciu a následnú distribúciu na ich územie.

zúžil. Každá skupina zaistuje odlišnú časť v rámci celkového obchodu s drogami. Žiadna skupina v súčasnosti nie je schopná riadiť celý proces, ako tomu bolo v období pôsobenia dvoch veľkých kartelov. Tieto menšie skupiny sú tak odkázané na spoluprácu s ostatnými krajinami hlavne pri získavaní suroviny (dovoz), distribúcii a pri konečnom predaji. Preto je potreba napojiť sa na iné organizácie pôsobiace v oblasti organizovaného zločinu, prípadne vytvoriť nové organizácie pre zaistenie určitej časti celkového procesu. Takáto fragmentácia celého obchodu s drogami je oveľa ťažšie postihnuteľná a snaha obmedziť nelegálny obchod sa tak stretáva so značným neúspechom.

V neposlednom rade možno vnímať medzinárodný aspekt kolumbijského organizovaného zločinu z hľadiska zapojenia aktérov do procesu jeho riešenia. Riešením konfliktu sa zaoberá nielen kolumbijská vláda, ale aj jednotlivé národné štáty (najvýznamnejším darcom sú Spojené štáty), medzinárodné (OSN), ale aj regionálne organizácie (EÚ, Organizácia amerických štátov - OAS). V krajine taktiež pôsobia zástupcovia rôznych nevládných a neziskových organizácií. Dôležitú úlohu v posledných rokoch začína zohrávať občianska verejnosť a iniciatívy vychádzajúce od samotného obyvateľstva.

Medzi štátnymi aktérmi zastávajú najvýznamnejšie miesto v rámci protidrogovej politiky Spojené štáty americké. Predstavujú významného aktéra v boji proti kolumbijskému drogovému zločinu, ale aj proti organizovanému zločinu všeobecne na celom svete. Riešenie drogovej problematiky na bilaterálnej báze medzi Kolumbiou a USA má svoje opodstatnenie. Kolumbia predstavuje v súčasnosti najväčšieho producenta a exportéra kokaínu a Spojené štáty sú cieľovým trhom pre veľkú časť drogovej produkcie z Kolumbie. Z výsledkov „Cocaine Signature Program“ amerického ministerstva spravodlivosti vyplynulo, že 95,5% zadržaného kokaínu v USA pochádza z Kolumbie.⁵⁵

⁵⁵ 2012 International Narcotics Control Strategy Report: Country reports. Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs. Máj 2012 [2012-04-10]. Dostupné z WWW: <http://www.state.gov/j/inl/rls/nrcrpt/2012/vol1/184098.htm#Colombia>.

3 Vývoj vzťahov medzi USA a Kolumbiou v oblasti protidrogovej politiky

Politika USA voči Kolumbii je do veľkej miery ovplyvnená problematikou obchodu s drogami. Prevažná väčšina drogovej produkcie z Kolumbie smeruje práve do Spojených štátov, obvykle cez Mexiko, kde sú do organizovaného zločinu zapojené mexické kartely. Možno konštatovať, že Kolumbia má monopol na dovoz kokaínu do USA a obchod s drogami predstavuje pre tento štát bezpečnostnú hrozbu.⁵⁶

Rozvoj produkcie kokaínu v Kolumbii je spojený s rastúcim dopytom po tejto droge v USA najmä v 80. rokoch 20. storočia. Rastlina koka, z ktorej sa droga rafinuje, patrí medzi tradičné plodiny v latinskoamerických zemiach, kde tvorí nedeliteľnú súčasť kultúry pôvodných obyvateľov. Bola preto legálne pestovaná dlhé obdobie a nepredstavovala problém medzinárodných rozmerov. Z plodiny sa využívali najmä listy, ktoré pri žuvaní pôsobili veľmi stimulačne a pomáhali udržiavať bdelosť a výkonnosť človeka. Po chemickom spracovaní sa však rastlina stáva nebezpečnou drogovou, ktorá má ničivé dopady na zdravie ľudí a spôsobuje celosvetové problémy.

Drogový organizovaný zločin predstavoval problém pre USA už dlhšie obdobie. Počas druhej polovice 20. storočia posielali USA limitované prostriedky na boj proti organizovanej činnosti obchodníkov s drogami. Prostriedky smerovali na boj proti nelegálnej produkcii a pašovaniu drog. S nebyvalým rozvojom dvoch dominantných kartelov a s eskaláciou konfliktu medzi štátom a narkobarónmi v Kolumbii sa drogová problematika stala dôležitou záležitosťou pre národnú bezpečnosť, ktorá vyžadovala väčšiu angažovanosť USA po finančnej aj materiálnej stránke.

Zatiaľ čo v roku 1982 predstavovali prostriedky alokované na boj proti organizovanému zločinu v Kolumbii 2,8 mil. USD, v roku 1994 táto čiastka dosiahla hodnotu 26 mil. USD.⁵⁷ Exponenciálny rast alokovaných prostriedkov svedčí o rastúcom záujme USA podieľať sa na riešení vzniknutého konfliktu v Kolumbii. V roku 2000 dokonca prezident Clinton podpísal zákon, ktorým sa finančná pomoc vyšplhala na sumu 1,2 mld. USD a Kolumbia sa stala tretou krajinou v poradí, čo sa

⁵⁶ 2012 International Narcotics Control Strategy Report: Country reports. Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs. Máj 2012 [2012-04-10]. Dostupné z WWW: <http://www.state.gov/j/inl/rls/nrcrpt/2012/vol1/184098.htm#Colombia>.

⁵⁷ CRANDALL, Russell. US Policy toward Colombia driven by drugs. Lynne Rienner Publishers, Colorado, 2008.

týka poskytovanej zahraničnej pomoci od USA (po Sudáne a Izraeli).⁵⁸ Kolumbia sa tak dostala medzi prioritné záležitosti v rámci americkej zahraničnej politiky.

Keďže drogová problematika ohrozuje národnú bezpečnosť USA, je cieľom americkej zahraničnej politiky bojovať proti tejto hrozbe. USA v súčasnosti nezameriavajú svoj boj výlučne proti drogovému obchodu. Začínajú vnímať kolumbijský konflikt ako komplexnú hrozbu a ich aktivity smerujú aj proti povstaleckým jednotkám, ktoré oslabujú fungovanie štátu. V kolumbijskom konflikte sa prepájajú dve vojny, ktoré v súčasnosti USA vedú vo svete. Na jednej strane je to vojna proti drogám („war on drugs“) a súčasne vojna proti terorizmu („war on terror“), keďže USA vedú povstalecké neštátne organizácie pôsobiace v kolumbijskom konflikte na zozname teroristických skupín.⁵⁹

Problém vnímaný z drogovej perspektívy možno zaradiť medzi tzv. „intermestic“, pretože sa netýka len národných otázok USA, ale má aj medzinárodnú dimenziu. USA sa snaží túto záležitosť prezentovať ako zahranično-politický problém a bojuje s ním za hranicami štátu. Zameriava sa na stranu ponuky drogy, takže svoje aktivity smeruje na problematiku obchodníkov s drogami zo zahraničia. Svoju vojnu proti drogám („war on drugs“) uskutočňuje v oblastiach, odkiaľ droga do USA smeruje a snaží sa vykoreniť problém v počiatočnom štádiu výroby drogy.

O americkej politike voči Kolumbii možno tvrdiť, že je vedená práve snahou odstrániť drogový problém z domácej scény a je tak priamo prepojená s vývojom a intenzitou medzinárodného obchodu s drogami. Na charakter bilaterálnych vzťahov medzi štátmi vplývalo nielen dianie v Kolumbii, ale aj dianie v USA na začiatku 21. storočia. Možno tak vysledovať určité posuny a zmeny postojov USA vo vzťahu ku Kolumbii. Vývoj v jednotlivých obdobiach odráža nálady predstaviteľov vlád a ich názory na riešenie drogovej problematiky sa podľa toho taktiež menili. Možno tak vysledovať snahy o mierové riešenie sporov až po vojenskú angažovanosť a zapojenie sa do vnútorného konfliktu zo strany USA.

⁵⁸ BEARE, Margaret E. Critical reflection on transnational organized crime, money laundering, and corruption. University of Toronto Press, 2003.

⁵⁹ SWEIG, J.E. What kind of war for Colombia? Foreign Affairs, Vol. 8, No. 5, 2002 [cit. 2012-03-15]. Dostupné z WWW: <http://www.idia.net/foreignaffairs/SFR1.pdf>.

3.1 Protidrogová politika v období dvoch dominantných kartelov

Drogová problematika sa začala vnímať ako hrozba americkej národnej bezpečnosti po tom, čo prezident Ronald Reagan v roku 1986 vydal smernicu národnej bezpečnosti. Smernica mala význam z toho hľadiska, že označila výrobu a obchod s drogami za vážnu hrozbu pre bezpečnosť západnej pologule.⁶⁰ Vytvorila sa tým väzba medzi drogovou problematikou a národnou bezpečnosťou USA, ktorá poznačila vývoj vzájomných vzťahov USA a Kolumbie. Stratégia v tej dobe pozostávala z boja proti drogám v andskom regióne s tým, že USA poskytovali rady, podporu, výbavu a výcvik krajinám produkujúcim drogy. Zároveň pôsobili Spojené štáty aj v medzinárodných vodách, kde kontrolovali dodávky a prepravné cesty nelegálnych drog.

V súlade s politikou cukru a biča, Spojené štáty zaviedli v roku 1986 tzv. certifikačný proces, ktorý sa stal jedným z najmocnejších nástrojov donucovacej politiky zo strany USA. Certifikačný proces je procedúra, ktorá zaisťuje, že krajiny vyrábajúce drogy budú jednať v súlade s protidrogovou politikou USA. V rámci tohto procesu vláda USA každoročne hodnotí mieru spolupráce producentskej krajiny v boji proti drogovému zločinu a praniu špinavých peňazí. Spolupráca sa hodnotí v oblastiach zneškodňovania nelegálnych plodín, konfiškácii nelegálnych drog, praní špinavých peňazí, zákrokov voči korupcii, stíhania kľúčových osôb a ničení drogových kartelov.⁶¹

V rámci procesu má americký prezident na starosti vytvoriť zoznam hlavných tranzitných krajín a krajín vyrábajúcich drogy. Prezident sa môže rozhodnúť pre tri možnosti pri udeľovaní certifikácie. Buď daný štát spolupracoval s USA v drogových záležitostiach, v ďalšom prípade nespupracoval dostatočne, ale dostal dokument ohľadom zrieknutia sa práv (tzv. „waiver“). V poslednom prípade môže byť krajina označená za nedostatočne spolupracujúcu bez získania dokumentu. Krajina, ktorá získa dokument, je zaradená do kategórie dôležitých národných záujmov USA. Vláda tejto krajiny získava preferenčnú pomoc a špeciálne obchodné zaobchádzanie. V prípade, že krajina nie je certifikovaná a nezíska daný dokument, stráca prístup k financiám určeným na iné než humanitárne a protidrogové účely. Navyše sú zástupcovia Svetovej banky a Medziamerickej rozvojovej banky nútení hlasovať proti udeleniu pôžičky pre

⁶⁰BEARE, Margaret E. Critical reflection on transnational organized crime, money laundering, and corruption. Univesity of Toronto Press, 2003.

⁶¹MEJÍA, Daniel. The War on Illegal Drugs in Producer and Consumer Countries: A Simple Analytical Framework. CESifo, November 2008 [cit. 2012-04-12]. Dostupné z WWW: <http://www.cesifo-group.de/portal/pls/portal/docs/1/1186680.PDF>.

necertifikovanú krajinu.⁶² Kolumbii nebola udelená certifikácia po prvýkrát v roku 1994 kvôli korupcii v najvyšších vládnych kruhoch. Proces prebiehal v spojitosti s korupčným škandalom okolo volebnej kampane zvoleného kolumbijského prezidenta Sampera. Prezidentská kampaň bola podľa dôkazov sponzorovaná drogovým kartelom z Cali. Vzniknutá situácia poukázala na vplyv drogových kartelov na politiku štátu a možnú hrozbu pre celú krajinu.

Na procese certifikácie je jasne vidieť mocenskú pozíciu USA na západnej pologuli. Svojou donucovacou politikou dokáže primäť štáty ku spolupráci v záležitostiach, ktoré sú dôležité pre ich národnú bezpečnosť. Štáty aj keď strácajú časť svojej suverenity sú ochotné pod hrozbou diskreditácie celej krajiny podvoliť sa podmienkam, aby neprišli o dôležitého obchodného partnera, neupadol záujem zahraničných investorov a neboli označené za drogové štáty.

Po zaradení problematiky obchodu s drogami ako hrozby pre národnú bezpečnosť sa USA rozhodli riešiť problém na bilaterálnej báze. Zámerom americkej zahraničnej politiky bolo spočiatku zničiť dominantné kartely pôsobiace na kolumbijskej drogovej scéne. Jednalo sa o dva najväčšie kartely (Medellínsky kartel a kartel z Cali), ktoré si viac-menej rozdelili celkový obchod s drogami a udržiavali si monopolné postavenie. USA posielali nezanedbateľné čiastky na operácie zamerané na vypátranie najvyšších drogových barónov v domnienke, že odstránením týchto kartelov sa podarí vykoreniť problém organizovaného zločinu. Začiatkom 90. rokov sa podarilo vypátrať a dolapiť najvýznamnejších bossov Medellínskeho kartelu a postaviť ich pred súd v USA. Najvyšší boss Medellínskeho kartelu – Pablo Escobar – mal zámer vyhnúť sa extradícii do USA a následnému súdному procesu pred americkými súdnymi orgánmi. Sám sa vzdal pred kolumbijskou vládou, ale pod podmienkou, že nebude vydaný a súdený v USA. Ostal vo väzení v Kolumbii, ktoré si sám vybral a odkiaľ aj naďalej riadil činnosť kartelu.⁶³ Toto jednanie poukazuje na moc narkobarónov v Kolumbii a neschopnosť štátu odsúdiť a potrestať zločincov. Takéto jednanie podkopáva autoritu štátu a znižuje jeho legitimitu v očiach obyvateľstva.

Vďaka zefektívneniu aktivít domácej polície a armády bol v roku 1993 Escobar zajatý a popravený. Keďže predstavoval najdôležitejšiu osobu riadiaceho aparátu celej

⁶² BEARE, Margaret E. Critical reflection on transnational organized crime, money laundering, and corruption. University of Toronto Press, 2003.

⁶³ SMOLÍK, J. ŠMÍD, T. VAŘURA, V. Organizovaný zločin a jeho ohniska v súčasnom svete, Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2007, str. 174.

organizácie, došlo po jeho smrti k rozpadu Medellínskeho kartelu a jeho aktivity a činnosť prebral kartel z Cali, ktorý bol do tej doby zatienený kartelom Pabla Escobara. V nasledujúcich rokoch aj kartel z Cali podľahol protidrogovým aktivitám a stratégiám a tým bol odstránený druhý najvýznamnejší hráč z kolumbijskej drogovej scény. Po dopadnutí najvyšších šéfov už nebol kartel schopný ďalšej činnosti. Do polovice 90. rokov tak zanikli obe kartely, ktoré kontrolovali takmer všetok drogový obchod v Kolumbii, a ktoré USA považovali za najväčšiu hrozbu v problematike obchodu s drogami.

3.2 Protidrogová politika po zničení dominantných kartelov – vládne obdobie prezidenta Ernesta Sampera (1994-1998)

Odstránením dominantných drogových kartelov sa však situácia v Kolumbii vôbec nevyriešila. Došlo k značnej fragmentácii na kolumbijskej drogovej scéne. Zatiaľ čo dominantné kartely boli schopné pokryť všetky aktivity drogového obchodu – od produkcie až po konečnú distribúciu – vznikajúci aktéri sa špecializovali len na určité fázy procesu a neboli schopní zaistiť celkové fungovanie obchodu s drogami. Tieto menšie skupiny bolo oveľa zložitejšie vystopovať a znemožňovať ich zločineckú činnosť. Predstavovali preto veľký problém pre stabilitu štátu, bezpečnosť a boli považované za najväčšiu hrozbu pre spoločnosť.

Zánikom oboch kartelov zároveň zmizli z kolumbijskej scény dôležití aktéri, ktorí udržiavali akúsi rovnováhu v rámci občianskeho konfliktu, ktorý v Kolumbii trvá už takmer polstoročie. V tomto konflikte majú významné postavenie FARC, ktorí boli v opozičnom tábore proti drogovým kartelom. Odstránením týchto vyvažujúcich aktérov došlo k nebývalému posilneniu FARC, ktorí nadobudli veľkú vyjednávaciu silu v rámci konfliktu so štátom.⁶⁴ FARC mali pod kontrolou veľké územie štátu, v ktorom nemala národná vláda de facto žiaden vplyv. Členovia FARC vykorisťovali obyvateľov obsadených oblastí a páchali zločiny proti ľudským právam.

Zmena situácie v rámci obchodu s drogami sa odrazila aj na protidrogových aktivitách a vzťahoch medzi štátmi. Od začiatku vládneho obdobia kolumbijského prezidenta Ernesta Sampera boli vzťahy medzi Kolumbiou a USA veľmi napäté najmä kvôli podozreniu, že prezidentova kampaň bola sponzorovaná drogovým kartelom

⁶⁴ DURNAN, Michael. PECENY, Mark. The FARC's Best Friend: U.S. Antidrug Policies and the Deepening of Colombia's Civil War in the 1990s. *Latin American Politics and Society*, Vol. 48, No. 1, 2006 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z WWW: <http://www.jstor.org/stable/4490465?origin=JSTOR-pdf>.

z Cali. Politika USA sa preto zamerala na snahu zvrhnúť škandálneho (no demokraticky zvoleného) prezidenta Sampera. Bol to značný posun od politiky zatýkania drogových barónov a zastavovania drogovej výroby v predchádzajúcom období.

V tomto období sa kolumbijská problematika nepovažovala za kľúčovú pre americkú zahraničnú politiku. Prioritami zahraničnej politiky Spojených štátov boli iné oblasti sveta. Kolumbii sa nevenovala prílišná pozornosť a zodpovednosť za zahraničnú politiku v Kolumbii bola presunutá na osobnosti nižšej úrovne než minister zahraničných vecí a poradca pre národnú bezpečnosť.

Paradoxne napriek zlým bilaterálnym vzťahom sa darilo pokračovať v trestnom stíhaní osôb usvedčených z nelegálnej činnosti. Vysvetlením tohto faktu je spochybnená dôveryhodnosť prezidenta Sampera, ktorý sa práve spoluprácou s USA snažil získať naspäť svoje legitímne postavenie aj napriek tomu, že mu americká politika nebola úplne blízka. Došlo k významnej polarizácii vzájomných vzťahov, keď USA často obchádzali prezidenta Sampera a spolupracovali priamo s údajnými protidrogovými spojencami v kolumbijských ozbrojených silách a polícii. Podporovali tým ďalšie vlny násilností a zločinu v krajine.⁶⁵

Koncom Samperovho vládneho obdobia nadobudol konflikt vysokej miery násilností a porušovania ľudských práv. Gerilové povstalecké jednotky, z nich najmä FARC, vďaka kontraproduktívnej americkej politike dostali veľký priestor na rozvoj svojich aktivít a páchanie organizovaných zločinných akcií. USA si tak po niekoľkých rokoch zameraných na zosadenie prezidenta Sampera z jeho postu uvedomili, že tento typ politiky neprináša zlepšenie situácie. Americké aktivity oslabili inštitúciu kolumbijského prezidenta v tom čase, keď sa vďaka zvyšujúcim príjmom z drogového obchodu posilnili gerilové a paramilitárne skupiny, pre ktoré znamenal obchod s drogami hlavný zdroj príjmov.⁶⁶ Posilnením týchto zločineckých aktérov došlo k zhoršeniu situácie a eskalácii vnútorného konfliktu, ktorý ohrozoval prežitie samotného štátu.

V centre priorít sa ocitla otázka vyriešenia nestabilnej situácie v krajine, kde centrálna vláda stratila kontrolu nad veľkou časťou územia. Základom sa mala stať blízka spolupráca oboch krajín založená na silnom vzťahu, ktorému sa počas

⁶⁵ SWEIG, J.E. What kind of war for Colombia? Foreign Affairs, Vol. 8, No. 5, 2002 [cit. 2012-04-15]. Dostupné z WWW: <http://www.idia.net/foreignaffairs/SFR1.pdf>.

⁶⁶ DURNAN, Michael. PECENY, Mark. The FARC's Best Friend: U.S. Antidrug Policies and the Deepening of Colombia's Civil War in the 1990s. Latin American Politics and Society, Vol. 48, No. 1, 2006 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z WWW: <http://www.jstor.org/stable/4490465?origin=JSTOR-pdf>.

Samperovho vládneho obdobia neprikladala príliš veľká váha. Kolumbia sa stala krízovou otázkou v zahraničnej politike USA a získala tak miesto medzi prioritami v zahraničných otázkach.

3.3 Zmeny v prístupe k riešeniu drogového problému v priebehu vládneho obdobia prezidenta Andrésa Pastrany, 1998-2002

Po predchádzajúcom kontraproduktívnom období, čo sa týka riešenia drogovej problematiky, prišla s nástupom predstaviteľa Konzervatívnej strany – Andrésa Pastrany zmena v prístupe k protidrogovej politike. Úspech protidrogového úsilia Spojených štátov závisel do veľkej miery na úrovni bilaterálnych vzťahov. Napriek zlepšeniu bilaterálnych vzťahov po nástupe nového prezidenta však nedošlo k ukončeniu vnímania konfliktu ako čisto drogového charakteru. V roku 2000 bolo Kolumbii poskytnutých 1,3 mld. USD, zahrňujúcich primárne vojenskú výzbroj, ktorá mali poslúžiť na opätovné získanie oblastí, ktoré sa dostali počas predchádzajúceho obdobia pod kontrolu gerilových jednotiek a paramilitárnych skupín.⁶⁷

Počas vládneho obdobia prezidenta Pastrana sa odohrali teroristické útoky na Spojené štáty, ktoré mali dopad aj na vnímanie konfliktu v Kolumbii. Prestalo sa naň nahliadať ako na výlučne drogový problém. Do popredia sa čoraz viac dostávala problematika povstaleckých gerilových jednotiek, ktoré boli Američanmi označené za zahraničné teroristické organizácie. V Kolumbii sa tak prelínala vojna proti drogám s vojnou proti terorizmu a problém obchodu s drogami sa začal vnímať ako nedeliteľná a integrálna súčasť vnútroštátneho konfliktu.

Prezident Pastrana sa snažil o napredovanie v mierovom procese s povstaleckými organizáciami a prejavoval vôľu o vyjednávanie s FARC. Boli vytvorené demilitarizované zóny (s rozlohou 42 000 km²), kde prebiehali vzájomné vyjednávania, a kde mali FARC de facto neobmedzenú moc.⁶⁸ Mierové iniciatívy však zlyhali kvôli neústupnému postoju FARC a konflikt sa naďalej prehľboval.

Za dôležitý fakt je treba považovať posun z výlučne drogo-centrického pohľadu na kolumbijský konflikt na komplexnejšie vnímanie kolumbijského drogového konfliktu a zameranie sa súčasne aj na proti povstalecké iniciatívy. Po predchádzajúcom

⁶⁷ CRANDALL, Russell. US Policy toward Colombia driven by drugs. Lynne Rienner Publishers, 2008.

⁶⁸ HRABÁLEK, Martin. Kolumbie: Uribe a čtyři roky „demokratické bezpečnosti“, 01/2006. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.rexter.cz/kolumbie-uribe-a-ctyri-roky-%E2%80%9Edemocraticke-bezpecnosti%E2%80%9C/2006/05/01/>.

období, v ktorom došlo k výraznému posilneniu neštátnych ozbrojených aktérov, sa snažili USA v tomto období organizovať aktivity na potlačenie povstaleckých organizácií.

Počas vládneho obdobia vzniká z iniciatívy prezidenta Pastrana tzv. Plán Kolumbia („Plan Colombia“), ktorého zámerom bolo ukončiť dlhodobý ozbrojený konflikt v Kolumbii, eliminovať obchod s drogami a presadzovať ekonomický a sociálny rozvoj. Pôvodný plán mal pokrývať náklady v hodnote 7,5 mld. USD, pričom medzinárodné spoločenstvo malo prispieť sumou 3,5 mld. USD a zvyšok mal byť financovaný kolumbijskou vládou.⁶⁹

Najväčšou mierou sa na tomto projekte podieľali USA prostredníctvom svojho programu Andskej protidrogovej iniciatívy („The Andean Counterdrug Initiative“ - ACI), ktorý podporoval Plán Kolumbia. Mimo ACI prúdi americká pomoc do Kolumbie prostredníctvom „Foreign Military Financing“ (FMF) a cez ústredný protidrogový účet ministerstva obrany („Department of Defence“; DOD).

Podpora Plánu Kolumbia zo strany USA dosiahla svoju inštitucionalizáciu v podobe schválenej legislatívy, ktorá odsúhlasila poskytnutie prostriedkov v hodnote 1,3 mld. USD na tento projekt. Prostriedky mali smerovať na aktivity zamerané na prohibíciu drogy a rozvojovú pomoc. Celková hodnota poskytnutých prostriedkov medzi rokmi 2000 a 2005 sa vyšplhala na hodnotu 4,5 mld. USD. Pôvodne 6-ročný plán mal prebehnúť medzi rokmi 2000-2005. Americký kongres však schválil zotrvanie v tomto programe aj naďalej a odsúhlasil ďalších 463 mil. USD v rámci ACI, a navyše 90 mil. USD v rámci FMF.⁷⁰

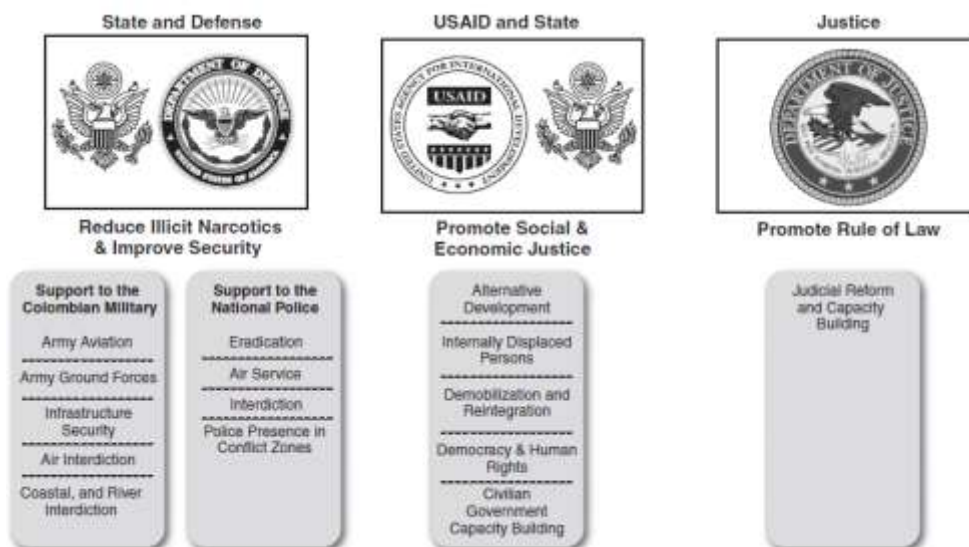
USA sa angažujú v rôznych oblastiach v rámci Plánu Kolumbia. Prostriedky však nie sú rovnomerne rozdelené. Nasledujúci obrázok poukazuje na oblasti, v ktorých USA poskytujú pomoc Kolumbii a taktiež ktoré americké inštitúcie sú do spolupráce zapojené. Dôležitým cieľom v rámci Plánu Kolumbia je obmedzenie drogovej produkcie a posilnenie bezpečnosti v štáte. Pre dosiahnutie tohto cieľa je politika USA zameraná na podporu kolumbijskej armády a národnej polície. Ďalšou oblasťou zahraničnej pomoci je podporovanie sociálnej a ekonomickej spravodlivosti. V rámci tohto cieľa sú podporované programy zamerané na alternatívny rozvoj, pomoc

⁶⁹ VEILLETTE, Connie. Plan Colombia: A Progress Report. The Library of Congress, Jún 2005 [cit. 2012-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL32774.pdf>.

⁷⁰ ACEVEDO, Beatriz. BEWLEY-TAYLOR, Dave. YOUNGERS, Coletta. Ten Years of Plan Colombia: An Analytical Assessment. The Berkley Foundation Drug Policy Programme, 2008 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z WWW: http://www.berkeleyfoundation.org/pdf/BriefingPaper_16.pdf.

vysídleným osobám, demobilizáciu nelegálnych skupín a podporu pri opätovnom začlenení bývalých členov do spoločnosti. Rovnako je snahou zlepšovať situáciu ohľadom ľudských práv a demokracie v kolumbijskom štáte. Budovanie vládnych kapacít tvorí taktiež nedeliteľnú zložku. V neposlednom rade je dôraz kladený na podporu právneho štátu. Jedná sa o podporu pri reforme súdnictva a budovania kapacít.

Obrázok 1: Ciele programovej pomoci v Kolumbii na roky 2000-2013

Zdroj: GAO Report, United States Government Accountability Office, 2008

V súčasnosti smerujú prostriedky z Plánu Kolumbia do aktivít zameraných na ničenie kokových a ópiových plantáží, likvidáciu obchodu s drogami, pašovanie cez hranice štátu a na ochranu infraštruktúry. Spojené štáty kladú veľký dôraz na výcvik a poskytovanie materiálnej podpory národným bezpečnostným silám Kolumbie. Pre farmárov, ktorí zničením kokových a ópiových plantáží strácajú potrebný zdroj príjmov pre živobytie, je pripravený program alternatívneho rozvoja. V rámci programu dostávajú možnosť začať pestovať určité plodiny s veľkým významom pre hospodárstvo krajiny, pričom dostávajú značné prostriedky vo forme dotácií, aby im pomohli v preorientovaní sa na inú plodinu. V neposlednom rade sú prostriedky a pomoc využívané na budovanie inštitúcií a podporu demokracie a ľudských práv v krajine.

Dôležitou záležitosťou ostáva vyrovnať množstvo prostriedkov poskytovaných na alternatívny rozvoj s prohibíciou drogy, keďže zatiaľ putuje nezrovnateľne väčší

podiel na politiku prohibície drogy a politiky zamerané na sociálny a ekonomický rozvoj sú podporované v menšej miere čo sa týka finančných prostriedkov.⁷¹

3.4 Tvrdá politika prezidenta Álvara Uribeho, 2002-2010

So zmenou hlavy štátu v roku 2002 prišla aj zmena v zameraní protidrogovej politiky. Nástup prezidenta Uribeho bol spojený s uprednostňovaním tzv. tvrdej politiky („hard line policy“). Jeho politika sa zameriavala na nekompromisný boj proti povstaleckým jednotkám, ktoré boli označené za teroristické organizácie. Prezident odmietal vyjednávať s povstalcami, pokiaľ by nedošlo k prímeriu a odzbrojeniu povstaleckých jednotiek.⁷²

Kolumbijský štát stál pred hrozbou teroristov, ktorí boli navyše napojení na obchod s drogami. Za najvhodnejší spôsob boja proti hrozbe obchodníkov s drogami a teroristov bol vládnymi predstaviteľmi a prezidentom považovaný vojenský prístup. Američania tak získali v prezidentovi spoľahlivého spojenca v boji proti terorizmu a proti drogám. USA spolu s Kolumbiou získali spoločný cieľ, proti ktorému bolo treba bojovať. Pôvodný rozdiel medzi vojnou proti drogám a vojnou proti terorizmu sa vytratil, keďže sa objavilo niekoľko potvrdení, že obchodníci s drogami úzko spolupracovali s nelegálnymi ozbrojenými skupinami považovanými za teroristické organizácie. Podpora USA smerovala najmä do vojenskej oblasti po tom, čo prezident Uribe zahájil masívnu vojenskú ofenzívu proti FARC.⁷³ Americká angažovanosť sa počas Bushovej éry ešte zvyšovala. Do Kolumbie prúdili rastúce finančné prostriedky spolu s vojenským a civilným personálom, ktorý slúžil ako posila v boji proti povstaleckým jednotkám.

V tomto období sa do popredia dostala problematika paramilitárnych organizácií, ktoré sa stávali významným aktérom v rámci kolumbijského konfliktu. Ich kontroverzné postavenie ako pravicovo orientovaného aktéra s údajným napojením na drogový obchod vyvoláva množstvo otázok a problémov ohľadom možnosti riešenia

⁷¹ Rozdelenie prostriedkov: 124 mil. USD na alternatívny rozvoj a budovanie inštitúcií; 27,5 mil. USD na programy pre právny štát; 310,9 mil. USD na prohibíciu drogy. Zdroj: VEILETTE, Connie. Plan Colombia: A Progress Report. The Library of Congress, Jún 2005 [cit. 2012-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL32774.pdf>.

⁷² tamtiež.

⁷³ CRANDALL, Russell. US Policy toward Colombia driven by drugs. Lynne Rienner Publishers, Colorado, 2008.

konfliktu.⁷⁴ Kvôli paramilitárnym jednotkám vznikol asi jediný konflikt medzi Kolumbiou a USA v tomto období, keď prezident Uribe odmietol vydať veliteľov paramilitaristov na stíhanie do USA. Jeho cieľom bolo vziať paramilitaristov do mierového procesu ako dôležitých aktérov v procese budovania mieru. Chcel im udeliť rovnocenný status ako mali ostatné nelegálne organizácie pôsobiace v Kolumbii. FARC ich však ako rovnocenných partnerov pri mierových jednaniach odmietali uznať a nemali záujem na pokračovaní vyjednávaní v prípade udelenia rovnocenného statusu paramilitaristom.⁷⁵ Plán Kolumbia sa síce rozšíril aj na oblasť aktivít proti povstalcovi, no boj s drogami ostal ústredným motívom vzájomných vzťahov USA a Kolumbie. V boji proti drogám využíval prezident značne letecké sily, ktoré pomáhali s ničením koky prostredníctvom vzdušných postrekov.

Od roku 2002 boli zahájené jednania medzi štátom a paramilitárnymi jednotkami ohľadom ich možnej demobilizácie. Jednania sa odvíjali pozitívnym smerom a paramilitaristi prisľúbili začať demobilizovať od nasledujúceho roku. Na konci procesu v roku 2006 zložilo zbrane približne 32 000 členov paramilitaristického hnutia. Verejne chápaný ako kladný vývoj však mal svoje nedostatky. Na základe existujúcej kolumbijskej legislatívy vyviazla väčšina paramilitaristov bez adekvátnych trestov za spáchané zločiny počas svojich aktivít. V roku 2005 bol kolumbijskou vládou vydaný Zákon spravodlivosti a mieru (šp. „Ley de Justicia y Paz“). Týmto zákonom sa vytvoril právny rámec pre opätovnú integráciu bojovníkov AUC do civilného života. Zákon prisľúbil paramilitaristom zhovievavý prístup výmenou za ich odzbrojenie, pozbavenie majetku a priznanie sa k porušovaniu LP. Paramilitaristi, ktorí splnili tieto požiadavky, dostali oprávnenie na nižšie tresty bez ohľadu na závažnosť spáchaných zločinov. Z celkového množstva demobilizovaných paramilitaristov požiadali o jednanie v zmysle spomínaného zákona 3712 osôb.⁷⁶

V procese demobilizácie paramilitaristov sa angažovali finančnou pomocou aj Spojené štáty. Americký kongres schválil financovanie pre demobilizáciu paramilitaristov v hodnote 20 miliónov USD na rok 2006. Najväčšia položka smerovala

⁷⁴ SPENCER, David. Colombia's Paramilitaires: Criminals or Political Force? Strategic Studies Institute, December 2001 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z WWW: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub19.pdf>.

⁷⁵ SMOLÍK, Josef. SMOLÍKOVÁ, Soňa. Akteři kolumbijského obchodu s drogami: vývoj a proměny. Obrana a Strateji, roč. 11, č. 1, jún 2011[cit. 2012-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2011/clanky/akteri-kolumbijskeho-obchodu-s-drogami-vyvoj-a-promeny.html>.

⁷⁶ Colombia: The Justice and Peace Law (Ley de Justicia y Paz). The Center for Justice & Accountability. [cit. 2012-04-15]. Dostupné z WWW: <http://www.cja.org/article.php?id=863>.

na programy zamerané na integráciu bývalých bojovníkov paramilitaristických organizácií.

Prezident Uribe počas svojho vládneho obdobia zaviedol Vlastenecký plán (šp. „Plan Patriota“), ktorý bol reakciou na potrebu dlhodobého strategického plánu boja proti gerilám. Zámerom plánu bolo zvýšiť mieru spolupráce medzi vládnymi ozbrojenými jednotkami a získať väčší počet vojakov na prevádzanie akcií. Cieľom akcií boli limitované územia, na ktorých malo dôjsť k zneškodneniu príslušníkov FARC a prevzatie kontroly územia štátom.⁷⁷ Vzhľadom k zníženiu počtu členov organizácie FARC možno tento projekt hodnotiť ako úspešný. Zvýšila sa tým prestíž a legitimita nielen kolumbijského prezidenta, ale aj celého kolumbijského štátu. Potvrdilo sa tým, že Kolumbia dokáže vlastnými silami úspešne bojovať proti vnútornej hrozbe.

3.5 Demokratizačné a stabilizačné iniciatívy prezidenta Juana Manuela Santosa, 2010 – 2014

Správa Human Rights Watch hodnotí vládu prezidenta Uribeho v nie príliš pozitívnom svetle. Tvrdí, že obdobie jeho vlády bolo poznačené mnohými mimosúdnyimi popravami zo strany armády. Taktiež spochybňuje demobilizáciu paramilitaristického hnutia, ktoré naďalej pácha značné násilnosti a zločiny na civilnom obyvateľstve. Odsudzuje aj nelegálny dohľad národnej spravodajskej služby nad zástancami a obrancami ľudských práv, novinármi, opozičnými politikmi a sudcami Najvyššieho súdu.⁷⁸

Všetky tieto kritiky predstavovali pre nastupujúceho prezidenta Juana Manuela Santosa významné výzvy. Za svoj cieľ si preto stanovil odškodniť obeť, na ktorých boli spáchané násilnosti zo strany armády a iných štátnych orgánov. Vyjadril svoj rešpekt nezávislému súdnictvu a podporil vytváranie právneho štátu. Zasadil sa o odstránenie hrozieb pre zástancov a obrancov ľudských práv a slobôd. Násilne vysídleným osobám prisľúbil návrat do ich domovov a pridelenie ich pôdy.⁷⁹ Všetky jeho prehlásenia znejú veľmi pozitívne. Zatiaľ nie je jasné, ako sa jeho deklarácie a uskutočnené politiky prejavujú na situácii v krajine a potlačení drogového obchodu.

⁷⁷ HRABÁLEK, Martin. Kolumbia: Uribe a čtyři roky „demokratické bezpečnosti“, 2006. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.rexter.cz/kolumbie-uribe-a-ctyri-roky-%E2%80%9Edemocraticke-bezpecnosti%E2%80%9C/2006/05/01/>.

⁷⁸ Human Rights Watch, Country Summary, January 2011. [cit. 2012-03-17] Dostupné z WWW: <http://www.hrw.org/world-report-2011/world-report-2011-colombia>.

⁷⁹ tamtiež.

Na začiatku Santosovho funkčného obdobia bol prijatý Národný rozvojový plán (šp. „Plan Nacional de Desarrollo“). V rámci tohto plánu bola schválená legislatíva, ktorá umožňuje navrátenie pôdy a pozemkov takmer 4 miliónom občanov v nadchádzajúcich 10 rokoch. Prebehla reorganizácia výkonnej moci vrátane nových ministerstiev spravodlivosti, práce a životného prostredia. Zdiskreditovaná národná spravodajská služba (Departamento Administrativo de Seguridad – DAS) bola nahradená Národným spravodajským riaditeľstvom (Dirección Nacional de Inteligencia - DNI). Pre marginalizované obyvateľstvo (afro-kolumbijčania, pôvodné obyvateľstvo) boli vytvorené programy pre zaistenie lepších rozvojových podmienok.

Trendy ohľadom zlepšovania bezpečnosti sa vyvíjajú pozitívnym smerom. Bezpečnostné zložky štátu zajali, zneškodnili a demobilizovali viac než 7 200 členov FARC a kriminálnych skupín v rokoch 2010 a 2011. Počet členov FARC klesol na polovicu v roku 2010 (8000 členov) v porovnaní s rokom 2001 (16 000 členov). Pri zneškodňovaní členov FARC sa bezpečnostné zložky zameriavajú na najvyšších veliacich predstaviteľov, aby celkovo oslabili fungovanie celej organizácie.⁸⁰

Prezident Santos podporuje mierové jednania s FARC, avšak pod podmienkou prepustenia rukojemníkov, zastavenia páchania násilností a vzdanie sa použitia sily pri dosahovaní politických cieľov. Prepustenie rukojemníkov je považovaný za prvý krok, bez ktorého štát odmieta pristúpiť k jednaniam. Od roku 2002 bolo demobilizovaných 54 000 paramilitaristov a povstalcov. Od toho istého roku poklesla miera únosov o 91%, množstvo vražd o 45%, teroristických útokov o 91% a množstvo útokov na ropovody sa znížilo o 71%. Až 125 metrických ton kokaínu bolo zadržaných v roku 2011. Výsledkom zlepšenej bezpečnostnej situácie v krajine je zdvojnásobenie ciest od roku 2000 a dvojnásobné zvýšenie príjmov v oblasti cestovného ruchu.⁸¹ Nadalej sa pokračuje v politike vydávania zločincov obvinených z účasti na drogovom obchode do USA. Za rok 2011 dosiahlo číslo vydaných zločincov v rámci extradície do USA počet 119, z ktorých väčšina bola stíhaná za drogové zločiny.⁸²

Zo strany USA tiež dochádza k určitému posunu. Americká strana od nástupu prezidenta Obamy prehodnocuje svoj prístup k riešeniu drogovej problematiky. Snahou

⁸⁰ Background Note: Colombia. Bureau of Western Hemisphere, 6.3.2012 [cit. 2012-04-20]. Dostupné z WWW: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35754.htm>.

⁸¹ tamtiež.

⁸² 2012 International Narcotics Control Strategy Report: Country reports. Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs. Máj 2012 [2012-04-10]. Dostupné z WWW: <http://www.state.gov/j/inl/rls/nrcrpt/2012/vol1/184098.htm#Colombia>.

je vnímať užívanie drog a drogovú závislosť ako zdravotný problém a nie ako zločineckú aktivitu. Dochádza k posunu od politiky vymáhania práva na politiku prevencie a liečby drogovej závislosti.⁸³ Na nedávnom summite Organizácie amerických štátov (14.4.2012) prezident Obama vyzdvihol, že „je otvorený novým prístupom v boji proti drogám, ale nie formou legalizácie drog“.⁸⁴ Spolu s prezidentom Santosom sa zhodli na potrebe vytvárať alternatívne spôsoby boja proti drogám.

Pozitívnym smerom sa vyvíjajú vzťahy v oblasti liberalizácie medzinárodného obchodu medzi USA a Kolumbiou. Dlhá vyjednávaná dohoda o zóne voľného obchodu vyzerá, že čoskoro vstúpi v platnosť. Príčinou dlhodobého procesu ohľadom dohody bol zlý stav v oblasti dodržiavania ľudských práv v Kolumbii. Zóna voľného obchodu mala pôsobiť ako motivácia pre vylepšenie situácie v krajine.

Najdôležitejším prepojením politik USA a Kolumbie v protidrogovom úsilí ostáva aj naďalej Plán Kolumbia. PK predstavuje pre riešenie drogového problému na bilaterálnej báze významnú inštitúciu, ktorá usmerňuje uskutočňované aktivity a projekty.

⁸³ HAKIM, Peter. Rethinking US Drug Policy. The Beckley Foundation. Február 2011 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z WWW: http://www.thedialogue.org/uploads/Documents_and_PDFs/Documents_and_PDFs_2/Rethinking_US_Drug_Policy.pdf.

⁸⁴ Obama open to new approaches in drug war, but not legalization. CNN News, 14.4.2012 [cit. 2012-04-17]. Dostupné na WWW: http://edition.cnn.com/2012/04/14/politics/summit-of-the-americas/index.html?eref=rss_politics&utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+rss%2Fenn_allpolitics+%28RSS%3A+Politics%29.

4 Plán Kolumbia ako rámec spolupráce medzi Kolumbiou a USA

4.1 Vývoj a ciele plánu

Plán Kolumbia predstavuje formu inštitucionalizácie vzájomných vzťahov Kolumbie a USA v oblasti riešenia problematiky obchodu s drogami. Bilaterálne vzťahy týkajúce sa drogovej problematiky mali určitú formu inštitucionalizovaného rozmeru už dlhšie obdobie, no PK znamená zmenu v zameraní spoločných programov. USA sa tradične angažovali v Kolumbii a kolumbijskom konflikte formou poskytovania rozvojovej pomoci, monitorovania vnútroštátnej situácie spravodajskými službami, podpory proti ľavicovým silám počas studenej vojny, a i. Dôležitou súčasťou vzájomných vzťahov zameraných na boj proti organizovanému zločinu sa stal zákon o extradícii zločincov, na základe ktorého bola Kolumbia povinná vydávať dolapených zločincov a posielat' ich na stíhanie pred americké súdy.

Pôvodne pozitívny vývoj vzájomných vzťahov bol narušený po nástupe Sampera na prezidentský post (1994). Po zle zvolenej politike voči Kolumbii, ktorá prinášala negatívne výsledky, došlo k prehodnoteniu zvolenej stratégie. S prebiehajúcimi prezidentskými voľbami v USA v roku 1996 sa do popredia znova dostal drogový problém a kandidáti sa snažili presadiť tvrdší prístup v riešení tejto záležitosti.⁸⁵

Samotný Plán Kolumbia bol navrhnutý prezidentom Pastranom a pôvodne predstavoval stratégiu na 6 rokov (2000-2005). Hlavným zámerom sa stala snaha o komplexné vyriešenie problematiky produkcie nelegálnych drog. Vo svojich počiatkoch mal plán mierové zameranie a mal slúžiť ako ekonomický a sociálny plán pre rozvoj vidieckych oblastí. Pre vyriešenie konfliktu sa javilo kľúčové odstrániť štrukturálne príčiny problému, akými boli nerovnosti v rozdelení bohatstva a pretrvávajúca chudoba obyvateľstva. Kvôli nedostatku prostriedkov bol plán predložený prezidentom Pastranom v americkom kongrese so žiadosťou o poskytnutie finančných zdrojov pre realizáciu projektu.⁸⁶

V iniciálnom štádiu sa projekt javil Clintonovej vláde príliš vágny a navyše sa netýkal priamo žiadnej problematiky, ktorá by spadala do politickej agendy a

⁸⁵ ACEVEDO, Beatriz. BEWLEY-TAYLOR, Dave. YOUNGERS, Coletta. Ten Years of Plan Colombia: An Analytical Assessment. The Berkley Foundation Drug Policy Programme, 2008 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z WWW: http://www.berkeleyfoundation.org/pdf/BriefingPaper_16.pdf.

⁸⁶ tamtiež.

ohrozovala ich národnú bezpečnosť. V prvotnom pláne sa totiž iniciatíva nezameriavala na obchod s drogami a v pláne neboli zahrnuté možnosti vojenskej stratégie boja proti problémom. V roku 1999 navštívil nový kolumbijský minister obrany vládných zástupcov USA so žiadosťou o poskytnutie pomoci v hodnote 500 mil. USD na vojenské účely. Poskytnuté prostriedky mali byť použité na posilnenie kolumbijskej armády v boji s organizovaným zločinom, konkrétne v boji proti drogám. Potreba vojenských prostriedkov bola založená na dôkazoch o rastúcej účasti geríl na obchode s drogami. Tieto argumenty presvedčili americkú vládu a Plán Kolumbia bol z ich strany podporený. Finálna verzia nakoniec dostala názov - Plan for Peace, Prosperity and the Strengthening of the State (Plán mieru, prosperity a posilnenia štátu).⁸⁷

Čo sa týka protidrogovej problematiky, zameranie plánu bolo sústredené na ponukovú stránku drogového obchodu. Kontrolné opatrenia mali limitovať poskytované množstvo drogy pre spotrebu a vývoz. Jednalo sa o obmedzovanie pestovania plodín používaných na výrobu drog. Prekážky sa kládli aj vývozu drogy z krajiny a dovozu drogy na územie USA a iných štátov. Postupom času sa PK rozšíril aj do vojenskej oblasti, ktorá sa javila ako účinnejšia v boji s povstaleckými ľavicovými gerilami stávajúcimi sa (okrem obchodníkov s drogami) ďalšou cieľovou skupinou.

Zámer projektu sa tak postupom času zmenil na snahu o oslabenie spojenia medzi drogovým priemyslom a povstaleckými jednotkami. V porovnaní s pôvodnou politikou zameranou výlučne na obchodníkov s drogami je v neskoršom štádiu možné vysledovať snahu o riešenie problematiky drog v rámci komplexného vnútroštátneho konfliktu v Kolumbii. Uvedomenie si nebezpečnosti ľavicových geríl a ich úzkeho prepojenia s drogovými obchodníkmi podnietilo vznik politiky, v rámci ktorej dochádzalo k postupnému prelínaniu vojny proti drogám a vojny proti terorizmu.

Konečná verzia kládla väčší dôraz na vojenskú účasť v boji s drogovým zločinom, no deklarovala aj snahu o sociálny a ekonomický rozvoj. Zahrňovala 10 častí (stratégií) zameraných na rôzne oblasti fungovania štátu a spoločnosti:

- ekonomická stratégia,
- fiškálna a finančná stratégia vrátane úsporných a ekonomických opatrení,
- vojenská stratégia,
- súdna stratégia a stratégia LP

⁸⁷ Plan Colombia: Plan for Peace, Prosperity, and the Strengthening of the State. United States Institute of Peace, 2000 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z WWW: http://www.usip.org/files/file/resources/collections/peace_agreements/plan_colombia_101999.pdf.

- protidrogová stratégia,
- stratégia alternatívneho rozvoja,
- stratégia sociálnej účasti,
- stratégia ľudského rozvoja,
- mierová stratégia,
- medzinárodná stratégia.⁸⁸

Ako je z vymenovania stratégií evidentné, drogová problematika je len jednou súčasťou obsiahleho projektu Plánu Kolumbia. Nejedná sa teda o výlučne protidrogový plán, ale o plán celkového rozvoja krajiny. Zostáva však primárnou inštitúciou, ktorá umožňuje zapojenie amerických orgánov do spoločného riešenia drogového problému.

Je na mieste poznamenať, že PK bol prezentovaný v rozličnom znení pred americkým kongresom a pred kolumbijskou vládou a obyvateľmi. Pre potreby získania finančných prostriedkov od USA bolo nevyhnutné zamerať plán tak, aby bol zaujímavý z pohľadu americkej zahraničnej politiky. Muselo sa teda jednať o problematiku, ktorá bola životným záujmom v zahranično-politickej agende. Drogová problematika predstavujúca hrozbu národnej bezpečnosti sa stala ideálnou oblasťou. Pri prezentácii PK pred americkým kongresom bola vyzdvihovaná stratégia boja proti drogám a ostatné časti sa dostávali do pozadia. V domácom prostredí však bolo treba získať podporu obyvateľov, a preto bol na domácej scéne PK prezentovaný ako ekonomický a sociálny projekt zameraný na rozvoj krajiny.⁸⁹

Predpokladaný rozpočet na PK mal byť 7,5 mld. USD. Kolumbia mala z tejto sumy zaistiť 4-4,8 mld. USD, medzinárodné spoločenstvo zvyšok. V roku 1999 sa dostala ekonomika Kolumbie do recesie a mala problém vyčleniť potrebnú sumu na PK. V júli 2000 podpísal prezident Clinton zákon, ktorým bola čiastka 1,3 mld. USD určená na pomoc Kolumbii. Z celkovej sumy putovali tri štvrtiny prostriedkov na podporu vojenských a policajných síl kolumbijského štátu. Ústredným bodom tohto balíčku bol program „Push into Southern Colombian Coca-Growing Areas“, v rámci ktorého dochádzalo k zvyšovaniu operácií v oblasti ovládanej FARC, konkrétne okolo

⁸⁸ Plan Colombia: Plan for Peace, Prosperity, and the Strengthening of the State. United States Institute of Peace, 2000 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z WWW:

http://www.usip.org/files/file/resources/collections/peace_agreements/plan_colombia_101999.pdf.

⁸⁹ BEARE, Margaret E. Critical reflection on transnational organized crime, money laundering, and corruption. Univesity of Toronto Press, 2003.

departmentu Putumayo, ktorý v tej dobe zaistoval najväčší podiel kolumbijskej surovej koky.⁹⁰

Keďže rastúca časť kolumbijskej drogovej produkcie smeruje na trhy EÚ, predpokladalo sa, že aj táto regionálna organizácia prevezme iniciatívu a zapojí sa finančne do podpory Plánu Kolumbia. Prístup európskych krajín k poskytnutiu finančných prostriedkov ale nebol taký samozrejímavý ako od USA. Štáty EÚ tradične presadzujú potrebu dodržiavania LP a zapojenia občianskej spoločnosti do diania v krajine. Keďže Kolumbia tieto požiadavky nespĺňovala, bola žiadosť o poskytnutie pomoci v hodnote 1 mld. USD v Európskom parlamente zamietnutá.⁹¹ Najdôležitejšie miesto v rámci medzinárodného spoločenstva v množstve poskytnutej pomoci a prostriedkov si tak ponechali USA.

September 2001 len utvrdil USA o potrebe pokračovať v proti povstaleckom úsilí. Vzniknutú situáciu po teroristických útokoch Spojené štáty využili ako ospravedlnenie pre priamu angažovanosť v kolumbijskom konflikte, aj keď sa tým na druhej strane spochybnila suverenita kolumbijského štátu. PK býva často označovaný za „trójskeho koňa“ USA s cieľom zachovania si prítomnosti v regióne.⁹² Zo strany Kolumbie predstavoval v tej dobe úradujúci prezident Uribe pre Spojené štáty spoľahlivého partnera po tom, ako deklaroval svoj nekompromisný tvrdý postup v boji proti gerilám a terorizmu. Jeho politika tzv. demokratickej bezpečnosti si získala podporu verejnosti, ktorá nesúhlasila s kontrolou rozsiahlych území organizáciou FARC a inými gerilami. Politika tak mala vo svojej podstate protiteroristické zameranie.

Počas vládneho obdobia prezidenta Uribeho nabral PK smerovanie militaristického prístupu riešenia drogovej problematiky. Sociálne zameranie projektu sa dostalo do pozadia a kľúčovým cieľom sa stala porážka neštátnych ozbrojených povstaleckých organizácií. Okrem priameho boja bolo potreba odrezať povstalcov od ich zdroja príjmov. Finančné prostriedky pochádzali najmä z obchodu s drogami, preto sa stala kontrola a obmedzovanie drogového obchodu súčasťou stratégie. Prezident

⁹⁰ ISACSON, Adam. POE, Abigail. After Plan Colombia: Evaluating "Integrated Action," the next phase of U.S. assistance. Just the Facts. December 2009 [cit. 2012-04-11]. Dostupné z WWW: http://justf.org/files/pubs/091203_col.pdf.

⁹¹ LOMBAERDE, Philippe. HAGHEBAERT, Geert. RAMÍREZ, Socorro. VRANCKX, An. EU Policies towards the Colombian Conflict: Policy Coordination and Interregionalism. OBREAL/EULARO Background Paper, 2006 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z WWW: <https://biblio.ugent.be/input/download?func=downloadFile&fileId=496590&recordId=371046>.

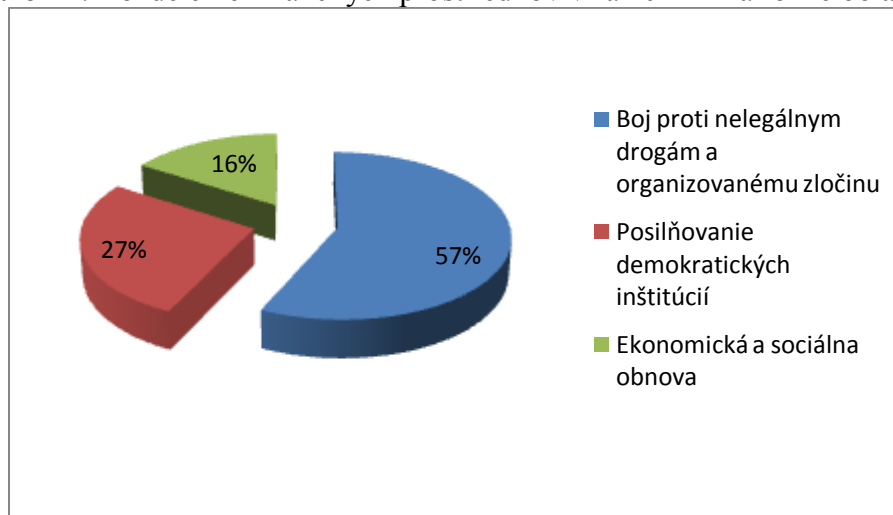
⁹² ACEVEDO, Beatriz. BEWLEY-TAYLOR, Dave. YOUNGERS, Coletta. Ten Years of Plan Colombia: An Analytical Assessment. The Berkley Foundation Drug Policy Programme, 2008 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z WWW: http://www.berkeleyfoundation.org/pdf/BriefingPaper_16.pdf.

Uribe sa zamerail primárne na boj proti terorizmu a pokračovanie PK bolo vnímané v podobe boja proti povstalcom.⁹³ Súčasťou prezidentovej stratégie boja proti povstalcom sa stal Vlastenecký plán, považovaný za hlavnú vojenskú ofenzívu proti gerilovým skupinám.

V rovnakom čase zahájili USA tzv. Andskú protidrogovú iniciatívu („Andean counterdrug initiative“ – ACI), ktorú možno označiť ako snahu o rozšírenie podobného plánu na susedné štáty Kolumbie. ACI sa stalo základom pre pokračovanie protidrogovej politiky v Latinskej Amerike a pre podporu aktivít v rámci PK. Finančná a materiálna pomoc pre PK prúdila nielen prostredníctvom ACI, ale aj z „Foreign military financing“ (FMF) a „Department of defence (DOD) central counter-narcotic account“.⁹⁴ Nasledujúci graf a tabuľka dokumentujú rozloženie prostriedkov na jednotlivé oblasti v rámci PK a množstvo prostriedkov poskytnutých zo strany USA, kolumbijskej vlády a celkovo.

Ako je z grafu jasné, najväčší podiel prostriedkov smeruje na boj proti nelegálnym drogám a organizovanému zločinu (57%). Druhou zložkou v poradí je posilňovanie demokratických inštitúcií (27%), za ktorou nasleduje ekonomická a sociálna obnova (16%).

Obrázok 2: Rozdelenie finančných prostriedkov v rámci PK na rôzne oblasti

Zdroj: Plan Colombia Progress Report, 1999-2005. National Planning Department (DNP) and Department of Justice and Security, September 2006

⁹³ BEARE, Margaret E. Critical reflection on transnational organized crime, money laundering, and corruption. University of Toronto Press, 2003.

⁹⁴ VEILLETTE, Connie. Plan Colombia: A Progress Report. The Library of Congress, Jún 2005 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z WWW: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL32774.pdf>.

Tabuľka 1: Zdroje určené na jednotlivé časti PK medzi rokmi 1999-2005 (v mld. USD)

Zložka	Kolumbia		USA		Celkom	
Boj proti nelegálnym drogám a organizovanému zločinu	3,378	31.5%	2,787	26%	6,165	57.5%
Posilňovanie demokratických inštitúcií	2,387	22.2%	465	4.3%	2,852	26.6%
Ekonomická a sociálna obnova	1,185	11.0%	530	4.5%	1,715	16.0%
Celkom	6,95	64.8%	3,782	35.2%	10,732	100%

Zdroj: Plan Colombia Progress Report, 1999-2005. National Planning Department (DNP) and Department of Justice and Security, 09/2006

Alokácia prostriedkov poukazuje na takmer jednostranné zameranie PK. Dokumentuje to smerovanie stratégie do produkčnej časti problematiky drogového obchodu. Aktivity sa v prevažnej miere zameriavajú na zničenie pestovanej plodiny (koky, príp. ópia), pričom sociálne a ekonomické programy ostávajú stranou. Je potrebné však poznamenať, že tieto programy sú z hľadiska riešenia komplexného konfliktu taktiež veľmi významné, no prostriedky smerujúce do týchto oblastí nie sú zodpovedajúce ich miere dôležitosti. Nemožno však tvrdiť, že tieto programy neexistujú. Na jednej strane síce dochádza k prikloneniu sa k vojenskému riešeniu konfliktu pod záštitou demokratickej bezpečnosti, no na strane druhej je poskytnutá možnosť farmárom v rámci programu alternatívneho rozvoja, ktorý im umožňuje začať pestovať nové druhy plodín s poskytnutím finančných prostriedkov na preorientovanie ich produkcie.

Široké zameranie PK otvára možnosti pre rôzne oblasti rozvoja kolumbijského štátu a spoločnosti. Kvôli potrebám práce sa však zameriame na 4 hlavné súčasti PK, ktoré sa týkajú boja s organizovaným zločinom v spojitosti s drogovým obchodom. Za hlavné oblasti PK možno považovať odstránenie nelegálnych drog, alternatívny rozvoj, demokratickú bezpečnosť a ekonomický rozvoj.

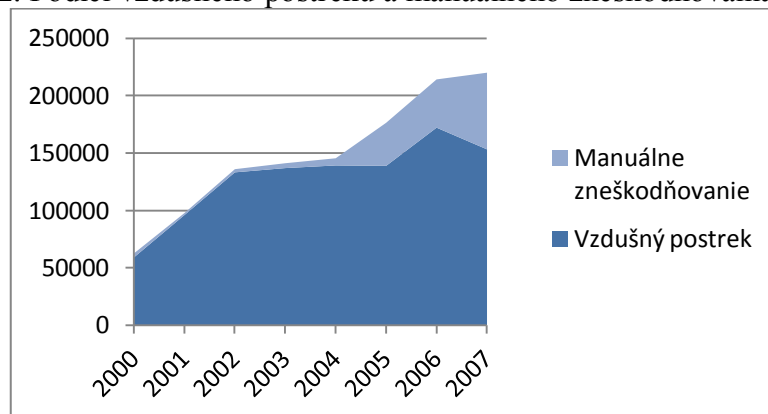
4.1.1 Odstránenie nelegálnych drog

Pri odstraňovaní ilegálnej produkcie pestovanej pre potreby výroby ilegálnych drog sa využívajú 3 základné spôsoby: vzdušné postrekovanie, dobrovoľné manuálne zneškodňovanie a nútené manuálne zneškodňovanie primárnej plodiny. Vzdušný postrek predstavuje najrýchlejšiu cestu ničenia drogovej plodiny, no má veľmi kontroverzné dopady na životné prostredie, zdravie ľudí a pestovanie legálnych druhov

plodín. Kvôli celoplošnej likvidácii drogy sú ničené aj oblasti, ktoré sa zameriavajú na pestovanie nevyhnutných plodín a dodávky dôležitých potravín pre obživu obyvateľov sa tak stávajú značne ohrozenými. Okrem úrody je samozrejme ohrozený aj chovaný dobytok a okolitá príroda.

Používaním vzdušnej likvidácie nelegálnych plodín v Kolumbii sa ich pestovanie posúva smerom na juh do krajín, ktoré boli v minulosti tradičnými producentmi koky (Bolívia, Peru). Jedná sa tzv. balónový efekt, kedy dochádza k zníženiu pestovania nelegálnej plodiny v jednej krajine, ale produkcia sa zároveň presunie do inej krajiny. Kvôli kontroverzným dopadom sa často spochybňuje efektívnosť vzdušného postreku. Ako pozitívny výsledok však slúži veľkosť plochy, na ktorej sa prestala pestovať koka v dôsledku uskutočneného postreku.

Graf 2: Podiel vzdušného postreku a manuálneho zneškodňovania (v ha)

Zdroj: Ten Years of Plan Colombia: An Analytical Assessment. The Berkley Foundation Drug Policy Programme, 2008

Tabuľka 2: Veľkosť plochy zneškodnenej vzdušným postrekom a manuálnym zneškodňovaním (v ha)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Vzdušný postrek	59 073	95 898	133 116	136 828	139 141	138 772	172 025	153 134
Manuálne zneškodňovanie	3 495	1 745	2 763	4 220	6 234	37 523	42 051	66 805

Zdroj: Ten Years of Plan Colombia: An Analytical Assessment. The Berkley Foundation Drug Policy Programme, 2008

Ako je možné vysledovať z grafu a tabuľky, vzdušné ničenie rovnako ako aj manuálne zneškodňovanie nelegálnych plodín sa vyvíja pozitívnym smerom. Úspešnosť

stratégie sa meria vo veľkosti plochy zničenej potenciálnej ilegálnej rastliny. Z grafu je evidentné, že postupne rastie podiel manuálneho zneškodňovania. Rastie tak nielen absolútne, ale aj relatívne vo vzťahu k vzdušnému postrekovaniu. Manuálne zneškodňovanie (dobrovoľné) je podporené najmä motiváciou farmárov v podobe zapojenia do programov alternatívneho rozvoja a poskytnutí dotácií na preorientovanie ich produkcie.

Zneškodňovanie primárneho zdroja pre výrobu drogy vykazuje pozitívny trend vo vývoji čo sa týka plochy zničenej produkcie. Treba vziať však do úvahy vývoj v oblasti pestovania koky, kde dochádza k zvyšovaniu produktívnosti vďaka novým vylepšeným typom rastlín a rozvojom nových technológií využívaných v poľnohospodárstve. Obchodníci s drogami sa tiež snažia zaistiť si dostatočné množstvo primárnej suroviny pre ich priemysel a nenechávajú sa odlákať od svojich výnosných obchodov. Navyše v posledných rokoch stúpa trend pestovania koky na malých plantážach, ktoré nie je možné zachytiť prostredníctvom monitorovacích satelitných zariadení. Tieto faktory môžu do určitej miery skresľovať celkový vývoj množstva vypestovanej produkcie.

Kolumbijská vláda podporuje dobrovoľné manuálne zneškodňovanie plodiny. V počiatkoch ponúkala za dobrovoľné zneškodňovanie možnosť získať prostriedky na pestovanie alternatívnych plodín a zapojenie farmárov do rozvojových projektov. Avšak táto stratégia nemala veľký úspech, preto bolo navrhnuté nútené zneškodňovanie a boli vytvorené skupiny tzv. mobilné skupiny núteného manuálneho zneškodňovania (šp. „Grupos Móviles de Erradicación Manual Forzosa – GMEs“).⁹⁵ V porovnaní so vzdušným ničením nemá manuálne zneškodňovanie negatívne dopady na životné prostredie a na zdravie obyvateľov. Nevýhodou je jeho nie príliš vysoká efektívnosť a možnosť návratu k pestovaniu drogovej plodiny.

Veľkú perspektívu predstavuje využitie biologických škodcov, ktorí sú prirodzenými nepriateľmi koky. Možnosť ich využitia bola dlhšiu dobu v minulosti diskutovaná. V počiatkoch PK ju však prezident Clinton odmietol, lebo sa obával obvinenia z vedenia biologickej vojny proti latinskoamerickým krajinám.⁹⁶

⁹⁵ACEVEDO, Beatriz. BEWLEY-TAYLOR, Dave. YOUNGERS, Coletta. Ten Years of Plan Colombia: An Analytical Assessment. The Berkley Foundation Drug Policy Programme, 2008 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z WWW: http://www.berkeleyfoundation.org/pdf/BriefingPaper_16.pdf.

⁹⁶ tamtiež.

4.1.2 Alternatívny rozvoj

Po niekoľkých rokoch aktívneho zneškodňovanie nelegálnych plodín manuálnym a vzdušným spôsobom v Kolumbii sa ukázalo, že to nie je dostatočný postup pre vyriešenie drogového problému. Bolo treba zaistiť uplatnenie farmárov, ktorí boli plne závislí na pestovaní a predávaní koky obchodníkom s drogami.

Možnosti odlišného zamerania farmárov než na pestovanie nelegálnych plodín boli zaradené už po dlhé obdobia v kolumbijských národných stratégiách. Alternatívny rozvoj má za cieľ odradiť farmárov od pestovania drogových plodín a umožniť im alternatívne riešenie. Kolumbia dlho trpela neexistenciou pozemkovej reformy, ktorá dnes stojí v pozadí rôznych štrukturálnych problémov spoločnosti. Výsledkom je chudoba a nerovnomerne rozdelené bohatstvo a vlastníctvo pôdy v krajine. Chudobný a nie príliš konkurencieschopný poľnohospodársky sektor navyše utrpel straty po otvorení sa zahraničnej konkurencii a odstránení obchodných bariér. Možno konštatovať, že liberalizácia obchodu prispela k zvýšenému pestovaniu nelegálnych plodín, pretože ich vysoko rentabilná cena na medzinárodnom trhu zaručovala farmárom potrebné finančné zabezpečenie. Koka ako veľmi odolná rastlina voči výkyvom počasia, navyše s niekoľkými úrodami do roka predstavovala perspektívu pre mnoho domácností, keďže obchodníci s drogami túto plodinu vykupovali a zaručovali príjem pre rodiny farmárov.

Cieľom alternatívneho rozvoja bolo poskytnúť alternatívu k pestovaniu nelegálnych plodín, ktoré boli cieľom vzdušného či manuálneho zneškodňovania. Medzi legálne plodiny sú zaradené také plodiny, pre ktoré je zaistený odbyt na domácom aj zahraničnom trhu, napr. kakao, káva, cukrová trstina, včelárske produkty. Pre úspech tejto stratégie bola ale potreba zamerať sa najprv na štrukturálne problémy ako majetkové nerovnosti, vlastníctvo pôdy, rozvojová infraštruktúra a pokúsiť sa vyriešiť problém v jeho koreňoch. Stojí za zmienku, že okrem podpory pri pestovaní je poskytnutá zahraničná pomoc v zvyšujúcej sa miere aj v prípade problémov ohľadom majetkových práv a ich legalizácie.⁹⁷

S cieľom aplikácie rozvojovej agendy vytvorila vláda prezidenta Uribeho program „Presidential Program Against Illicit Crops“. V rámci tejto iniciatívy vznikajú rôzne projekty pre alternatívny rozvoj, napr. „Product Project Program“ (PPP)

⁹⁷ UNODC alternative development projects in Colombia [cit. 2012-03-31]. Dostupné z WWW: <http://www.unodc.org/unodc/en/alternative-development/colombia-projects.html>.

zameraný na udržateľnosť alternatívneho rozvoja, stabilitu miest, zlepšenie potravinovej bezpečnosti alebo „Forest Warden Families Programme“ (FWFP) smerujúci do oblastí ochrany národných parkov a za týmto účelom poskytuje finančné zdroje a ekonomické stimuly pre farmárske rodiny.⁹⁸

Projekty sú vedené v spolupráci s miestnymi vládami. Väzby na súkromný sektor umožňujú dostať výrobky alternatívneho hospodárstva do siete predajní patriacich veľkým reťazcom supermarketov. Pestovatelia kávy a kakaa spolupracujú s národnými federáciami, ktoré pomáhajú farmárom presadiť sa na trhu, napr. „Fedecafé - Federación Nacional de Cafeteros de Colombia“.

V prípade Kolumbie, kde dochádzalo k prelínaniu boja proti drogám a rozvojovej agendy, sú výsledky týchto stratégií protichodné. Rozvojové projekty majú slabé napojenie na komplexnejšie projekty zamerané na rozvoj infraštruktúry krajiny, ciest, technickej podpory. Programy zamerané na riešenie sociálnych dôsledkov ozbrojeného konfliktu a pokračujúceho násillia nie sú dostatočne podporované a implementované. Nie je im venovaná potrebná čiastka finančných prostriedkov a nie sú plne integrované v strategických plánoch na národnej ani medzinárodnej úrovni.⁹⁹ Stáva sa, že alternatívne projekty bývajú marené nasadením vzdušného ničenia nelegálnych plodín, ktoré zasiahne aj oblasti s legálnymi plodinami. Investície do týchto projektov sú zbytočne premrhané. Úspešnosť alternatívneho rozvoja, keďže je súčasťou celkového PK, je zhodnocovaný taktiež na základe plochy pôdy, na ktorej sa prestala pestovať koka. Ekonomická výnosnosť alternatívnych plodín a dopad na živobytie farmárov nezohráva v konečnom hodnotení dôležitú úlohu.

Aký je pôvod príčin, ktoré znemožňujú úspech alternatívneho rozvoja? Jednou z príčin je nedoriešenie pozemkových práv vlastníkov pôdy. Vnútorne vysídlené obyvateľstvo sa pri snahách o návrat do pôvodných oblastí stretáva s problémami ohľadom svojich majetkových práv a vznikajú problémy s prinavrátením ich pôvodnej pôdy. Problémom ohľadom pôdy je aj jej nerovnomerné rozdelenie. Veľké plochy pôdy sú stále vo vlastníctve malého počtu majiteľov. Navyše v Kolumbii neprebehla doteraz pozemková reforma, takže situácia v krajine je do veľkej miery kritická. Ďalšou

⁹⁸OJEDA, Susana. Alternative development from the perspective of Colombian farmers. Drug Policy Briefing, No. 36 Trnasnational Institute, 2011 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z WWW: <http://idpc.net/sites/default/files/library/brief36.pdf>.

⁹⁹ACEVEDO, Beatriz. BEWLEY-TAYLOR, Dave. YOUNGERS, Coletta. Ten Years of Plan Colombia: An Analytical Assessment. The Berkley Foundation Drug Policy Programme, 2008 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z WWW: http://www.beckleyfoundation.org/pdf/BriefingPaper_16.pdf.

príčinou neúspechu je veľká rôznorodosť komunit žijúcich na území Kolumbie. Snahou je vytvárať univerzálne programy, ktoré by fungovali vo všetkých oblastiach a komunitách, čo na druhej strane vylučuje rešpektovanie rôznorodosti. Každá komunita má svoje sociálne špecifiká a kultúrne charakteristiky, ktoré sa pri vytváraní programov zriedka zvažujú. Projekty nie sú vždy v súlade so zachovaním pôvodných prírodných ekosystémov a naďalej poškodzujú životné prostredie. Pretrvávajúca problematika korupcie vo vládných kruhoch znemožňuje efektívne fungovanie alternatívnych projektov. Situácia pracovných práv a predpisov by vyžadovala väčšiu pozornosť a zlepšenie fungovania v tejto oblasti. V neposlednom rade prispieva k neúspechu aj nedôvera obyvateľstva vo vládne projekty.¹⁰⁰

4.1.3 Demokratická bezpečnosť

Pre vytvorenie priaznivého prostredia pre rozvoj Kolumbie bolo potrebné zaistiť bezpečnosť celej krajiny. Zaistením bezpečnosti sa po svojom nástupe do funkcie začal naplno zaoberať prezident Uribe v rámci deklarovanej stratégie demokratickej bezpečnosti. Za hlavnú hrozbu pre spoločnosť bol označený organizovaný zločin, najmä v podobe spojenia drog a terorizmu (tzv. narkoterorizmus) a aktivity, ktoré s organizovanou činnosťou súvisia (pranie špinavých peňazí, únosy, vraždy, pašovanie zbraní).¹⁰¹ Cieľom PK sa stalo porazenie narkoteroristickej hrozby, za účelom čoho bol zahájený Vlastenecký plán zameraný na zneškodnenie povstaleckých skupín, najmä zníženie počtu členov FARC. K úspešnosti plánu prispel aj fakt, že spoločnosť bola veľmi negatívne naladená voči aktivitám FARC a bola tak ochotná podporiť aj vojensky zamerané aktivity voči tejto ozbrojenej organizácii.

Čo sa týka demokratickej bezpečnosti, je na mieste pripomenúť aj problematiku ľudských práv. Už od počiatku zahrňoval PK programy zamerané na posilnenie situácie ohľadom ĽP. Systém včasného varovania („Early Warning System – EWS“) mal slúžiť na varovanie obyvateľstva pred možným útokom, ktorý hrozí mestám zo strany ozbrojených povstaleckých skupín. Kancelária ombudsmana EWS vydáva prepracované správy o rizikách („risk reports“) varujúce pred vážnymi hrozbami pre obyvateľstvo, no často sa stáva, že zodpovedajúce úrady nie sú schopné správne na tieto hrozby

¹⁰⁰ VEILLETTE, Connie. Plan Colombia: A Progress Report. The Library of Congress, Jún 2005 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z WWW: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL32774.pdf>.

¹⁰¹ HRABÁLEK, Martin. Kolumbie: Uribe a čtyři roky „demokratické bezpečnosti“, 01/2006. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z WWW: <http://www.rexter.cz/kolumbie-uribe-a-ctyri-roky-%E2%80%9E%E2%80%9Cdemokraticke-bezpecnosti%E2%80%9C/2006/05/01/>.

zareagovať.¹⁰² Dôsledkom je veľký počet vysídleného obyvateľstva zväčša afro-Kolumbijčanov a pôvodných domorodých obyvateľov. Keďže nie je dostatok finančných prostriedkov smerovaný na zahájené sociálne programy, hrozí prepuknutie humanitárnej krízy v krajine. Americký rozpočet pre túto oblasť je veľmi obmedzený a politiky pre zlepšenie situácie vnútorne vysídleného obyvateľstva (internally displaced population – IDP) nemajú možnosť dosiahnuť požadované výsledky.

Vojenský aspekt boja proti organizovanému zločinu vťahuje do konfliktu aj súkromný sektor. Na pokračujúcom konflikte v Kolumbii značne zarábajú súkromné firmy, ktoré sa zúčastňujú aktivít spojených so vzdušným zneškodňovaným kokových plantáží a vojenským výcvikom kolumbijskej armády a polície. Jedná sa o súkromné armády a bezpečnostné spoločnosti ako napr. DynCorp, Triple Canopy, Blackwater USA.¹⁰³ Politická ekonómia tak zohráva v rámci kolumbijského konfliktu veľmi významnú úlohu a je pravdepodobným faktorom, ktorý poháňa rozvoj konfliktu.

Aj keď možno zhodnotiť plán prezidenta Uribeho ako úspešný, v zmysle obmedzenia fungovania FARC, zostáva vyriešiť postavenie paramilitaristov a odsúdenie ich zločinov. V snahe o mierový proces s paramilitaristami a pokojnou demobilizáciou, navrhla kolumbijská vláda na čele s prezidentom Uribem Zákon spravodlivosti a mieru, ktorý zaručoval paramilitaristom úľavy z ich odsúdenia za zločiny. Na zákon padla kritika z celého sveta, pretože existovalo množstvo dôkazov o masakroch a porušovaní ĽP, ktoré paramilitaristi spáchali. Úľava z ich trestov by vlastne znamenala súhlas s ich aktivitami. Snahou prezidenta bola ich účasť v celkovom mierovom procese v Kolumbie. Určitý posun v riešení otázky paramilitaristov je možné vysledovať v demobilizácii veľkého počtu skupín. Na druhej strane však zároveň vznikajú ďalšie skupiny nástupcov paramilitaristov, ktoré v mnohých prípadoch páchajú ešte viac násilia než pôvodné skupiny či ľavicové gerily.

Dôležitou hrozbou týkajúca sa paramilitaristov, je aj rastúci fenomén tzv. para-politiky. V posledných rokoch sa hromadia dôkazy, ktoré poukazujú na prepojenie politikov s paramilitaristami a ich účasť na politickom rozhodovaní v demokratických inštitúciách a orgánoch. Para-politika nie je spontánnym javom, ale skôr výhodným vzťahom medzi kriminálnymi organizáciami, obchodníkmi s drogami a politikmi,

¹⁰² Colombia: FARC Kills 17 from Indigenous Group. Human Rights Watch, 2009 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z WWW: <http://www.hrw.org/news/2009/02/10/colombia-farc-kills-17-indigenous-group>.

¹⁰³ ACEVEDO, Beatriz. BEWLEY-TAYLOR, Dave. YOUNGERS, Coletta. Ten Years of Plan Colombia: An Analytical Assessment. The Berkley Foundation Drug Policy Programme, 2008 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z WWW: http://www.berkeleyfoundation.org/pdf/BriefingPaper_16.pdf.

pričom ich cieľom je získanie moci prostredníctvom politickej reprezentácie. Na tomto procese možno vysledovať trend, ktorý sa vyvíja v Kolumbii. Zatiaľ čo štát bojuje s jednou zločineckou organizáciou, umožňuje ďalšej prebrať jej pozíciu a ďalej nahloďávať stabilitu štátu a jeho inštitúcií. K tejto situácii nakoniec dopomohli aj USA svojou nevhodne zvolenou politikou, ktorá sa ukázala ako neefektívna v boji proti drogovému zločinu.

Podpora USA pri zlepšovaní kolumbijskej bezpečnosti prebieha v dvoch hlavných líniách. Na jednej strane poskytujú pomoc kolumbijskej armáde pri aktivitách zameraných na kontrolu vzdušnej a lodnej prepravy a konfiškácii nelegálnej produkcie. Americké sily pomáhajú kontrolovať medzinárodné aj národné vody a medzinárodný vzdušný priestor. Tieto oblasti sú plne využívané obchodníkmi s drogami pre prepravu svojej produkcie na trh do USA. Americké jednotky podporujú taktiež akcie smerované na zneškodnenie povstaleckých skupín, či už leteckou alebo pozemnou armádou. Rovnako sa angažujú aj v zaisťovaní bezpečnosti infraštruktúry v celej krajine. Veľkú podporu poskytujú Spojené štáty aj ďalšej skupine bezpečnostných zložiek štátu – Kolumbijskej národnej polícii. Ich pomoc smeruje do projektov zameraných na zneškodňovanie nelegálnych plodín a na prohibíciu drogy. Významnú úlohu zohrávajú ako posilové jednotky v konfliktných zónach.

4.1.4 Ekonomický rozvoj

Plán Kolumbia od svojho vzniku zahrňoval stratégiu pre ekonomický rozvoj krajiny. USA vo veľkej miere podporujú programy, ktoré sa zameriavajú na vytváranie priaznivého prostredia pre hospodársky rozvoj krajiny. Jedná sa najmä o podporu budovania demokracie a vytváranie právneho štátu, ktoré predstavujú základ prosperujúcej ekonomiky. V záujme týchto cieľov poskytuje prostriedky na budovanie inštitucionálnych kapacít a na reformu súdnictva.

Kvôli nedoriešenej otázke rozdelenia bohatstva a celkovej nerovnosti v spoločnosti nie je možné naplno využívať rastový potenciál kolumbijskej ekonomiky. Na druhej strane, vďaka zlepšeniu bezpečnosti prostredia rastie dôvera v kolumbijské inštitúcie a celkový stav ekonomiky. Vytvárajú sa priaznivé podmienky pre príliv zahraničných investícií, ktoré sú pre rast hospodárstva potrebným stimulom.

Za priaznivými výsledkami nestojí len PK, no aj napriek tomu sa pokračuje v rozvoji tejto stratégie pod jeho záštitou. Dôraz sa kladie na oživenie ekonomiky, čomu

by malo dopomôcť uzavretie dohody o voľnom obchode s USA (Free trade agreement – FTA). Pre Kolumbiu predstavujú v súčasnosti Spojené štáty najdôležitejšieho obchodného partnera.¹⁰⁴

Voľný obchod s USA so sebou prináša pozitívne aj negatívne dopady. Liberalizácia obchodu prináša zvyšovanie konkurencieschopnosti, rast efektivity fungovania kolumbijských spoločností, čo je nevyhnutné aby mohli konkurovať zahraničným produktom a službám. Bude umožnený rozvoj tržného hospodárstva v oblasti priemyslu a rast možností pre vývoz produkcie. Nevýhodou je najmä orientácie kolumbijskej ekonomiky na primárny sektor. Ekonomika Kolumbie je založená na prírodných zdrojoch, ktoré nie sú na zahraničných trhoch konkurencieschopné a ceny sú závislé na celosvetovom trhu s komoditami, ktorých vývoj je veľmi nepredvídateľný. Do voľného obchodu budú zapojené len určité skupiny obyvateľstva, najmä stredná a vyššia trieda žijúca v mestách s dostatočným vzdelaním a prostriedkami. Budú sa tak naďalej roztvárať nožnice nerovností v krajine a bude dochádzať k prehľbovaniu chudoby na vidieku, ktorý je stále zameraný výlučne na nekonkurenčnú poľnohospodársku produkciu.

USA spočiatku nechceli uzavrieť dohodu o voľnom obchode kvôli zlej situácii ohľadom ľudských práv v zemi. Podmienkou prijatia dohody tak bolo zlepšenie stavu dodržiavania ľudských práv a slobôd obyvateľov a vyjasnenie problematiky paramilitaristov.¹⁰⁵ Dohoda o voľnom obchode predstavuje pre Kolumbiu kontroverznú záležitosť. Práve otvorenie kolumbijskej ekonomiky medzinárodnému obchodu na začiatku 90. rokov minulého storočia pôsobilo ako stimul pre rozvoj pestovania nelegálnych plodín a rast drogového obchodu. Existujú dohady, že by táto dohoda mohla mať v konečnom dôsledku rovnaký efekt na drogovú problematiku.

Oživenie ekonomiky nie je schopné vyriešiť problém obchodu s drogami ani ukončiť dlhotrvajúci konflikt. Zahraniční investori investujúci svoje prostriedky do prírodných zdrojov sa môžu stať cieľom ozbrojených nelegálnych skupín, ktorým sa otvárajú nové možnosti získavania potrebných finančných prostriedkov na ich fungovanie, napr. zdanením prichádzajúcich zahraničných investorov. Výhody

¹⁰⁴ Až 38% vývozu smeruje do USA, nasledujú štáty Európskej únie s 15%, Čína 3,5%, Ekvádor 3,4%. Dovozy: z USA 25%, Číny 15%, Mexika 11%, Brazília 5%, Nemecka 4,1%. Zdroj: The World Factbook. CIA, 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z WWW: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/co.html>.

¹⁰⁵ ACEVEDO, Beatriz. BEWLEY-TAYLOR, Dave. YOUNGERS, Coletta. Ten Years of Plan Colombia: An Analytical Assessment. The Berkley Foundation Drug Policy Programme, 2008 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z WWW: http://www.berkeleyfoundation.org/pdf/BriefingPaper_16.pdf.

získavajú najmä zavádzaním tzv. ochranných daní („protection taxes“). Vzťahy medzi drogovým priemyslom a legálnymi podnikateľskými aktivitami nie sú striktne oddelené a existujú spôsoby spolupráce, ktoré umožňujú preprať nelegálne príjmy cez legálne mechanizmy.

4.2 Výsledky Plánu Kolumbia

Výsledkom PK bolo síce zníženie počtu členov ľavicových povstaleckých skupín, no problematika drogového obchodu ostala stále nedoriešená a Kolumbia sa aj naďalej zaraďuje medzi najväčších producentov kokaínu na svete. FARC síce stráca na sile, no paramilitaristické hnutie sa stáva čoraz väčšou hrozbou pre stabilitu štátu a spoločnosti. Veľké nebezpečenstvo predstavuje tzv. para-politika („para-politics“), čiže zapájanie veliteľov a členov hnutia do politického diania, inštitúcií a rozhodovacích procesov. Tieto protichodné výsledky spochybňujú efektívnosť PK, v ktorom sa v posledných rokoch presadzuje vojenský prístup k riešeniu problematiky drogového obchodu.

Za dôležitejšie sa ale javí vyriešenie štrukturálnych problémov v kolumbijskej spoločnosti, ktoré podporujú pestovanie nelegálnych plodín a stoja za celou problematikou. Jedná sa najmä o pokračujúci vnútroštátny konflikt, chudobu veľkého počtu obyvateľstva (najmä vo vidieckych oblastiach), nedostatok alebo nerovné príležitosti, nerovnomerné rozdelenie bohatstva a pôdy v krajine. Pokiaľ budú tieto problémy aj naďalej pretrvávať, nebude dochádzať k napredovaniu v riešení obchodu s drogami.

Stratégie používané v rámci PK za účelom zneškodňovania primárnej suroviny majú ničivý dopad nielen na pestovanie drogovej plodiny, ale aj na dobytok a ostatné legálne pestované plodiny, ktoré slúžia ako dôležitá súčasť obživy obyvateľstva. Navyše dochádza k ničeniu ohrozených ekosystémov najmä v Amazonskom regióne, čo prispieva k medzinárodným ekologickým problémom. Nesmieme zabúdať ani na negatívne dopady vzdušného postrekovania na zdravie obyvateľov.

Vojenský prístup k riešeniu problematiky pomáha rozvoju biznisu zameraného na poskytovanie bezpečnostných a ochranných služieb. Možno tak hovoriť o tzv. trhu s násilím („market of violence“), ktorý podporuje pokračovanie konfliktu tým, že zaisťuje rastúce príjmy vlastníkom súkromných spoločností zaisťujúcich vojenské

a bezpečnostné služby. Títo aktéri majú ekonomický záujem na pokračovaní konfliktu, pretože im prináša zisky.

Neúspech PK možno vnímať aj z pretrvávajúceho stabilného dopytu po drogách z tak silného trhu akým sú USA. Štatistiky vydávané UNODC poukazujú na stabilný stav v spotrebe kokaínu na zahraničných trhoch. USA sa tradične angažujú v krajinách odkiaľ droga pochádza, no domáci trh zostáva zatiaľ bez zmeny aj napriek značnej snahe o znižovanie počtu spotrebiteľov nelegálnych drog. Preventívne programy a poskytovanie liečby majú síce pozitívny vývoj, no stále nie je dostatočný, aby sa vyrovnal snahám na strane ponuky.

Tým, že USA predstavujú najdôležitejšieho spotrebiteľa kolumbijskej drogovej produkcie, je na mieste poznamenať, že efektívna politika obmedzovania dopytu je nevyhnutná pre zníženie celkového obchodovaného množstva nelegálnych drog.

4.3 Význam Plánu Kolumbia v kontexte vývoja protidrogových iniciatív USA a Kolumbie

Je evidentné, že USA poskytli veľké množstvo finančných prostriedkov na riešenie konfliktu v Kolumbii. V období 1998-2008 poskytli USA na pomoc Kolumbii prostriedky v hodnote takmer 10 mld. USD. Najväčšia čiastka putovala na vojenskú a policajnú pomoc (5,2 mld.), potom na sociálnu a ekonomickú pomoc (1,3 mld.), protidrogové operácie (190 mil.), humanitárnu a občiansku pomoc (2 mil.).¹⁰⁶ Nie je však stále jasné, aké dopady bude mať táto angažovanosť Spojených štátov na vývoj konfliktu, ani ako sa budú vyvíjať vzájomné vzťahy. Určite však bude vyvíjaný tlak na americkú vládu, aby aj naďalej zotrvala v tejto protidrogovej vojne v najbližších rokoch.

Keďže pomoc Kolumbii je inštitucionalizovaná v rámci politických procedúr americkej vlády, majú Spojené štáty povinnosť každoročne financovať americké orgány pôsobiace v protidrogovom úsilí. V blízkej budúcnosti sa preto predpokladá ďalšia pomoc kolumbijskej vláde v boji s povstalcami a drogovými obchodníkmi.

Hlavnou platformou pre poskytovanie pomoci sa stal Plán Kolumbia. Aj keď sa základné ciele americkej a kolumbijskej vlády prelínajú (spoločným prienikom záujmov je boj proti drogám a povstalcovi), existujú určité oblasti, kde majú obe strany odlišné zábery a ich priority sa preto môžu líšiť. Primárnym cieľom USA je predchádzať

¹⁰⁶ U.S. Aid to Colombia, All Programs, 1998-2008. Just the facts – Country overview [cit. 2012-03-25]. Dostupné z WWW: <http://justf.org/Country?country=Colombia&year1=1998&year2=2008&funding=All+Programs>.

a brániť prívlu nelegálnych drog na vlastné územie. Snahou je aj o pomoc v mierovom procese a ekonomickom rozvoji, pretože to podporuje celkovú stabilitu v Andskom regióne. Primárnymi cieľmi kolumbijskej vlády je podpora mierového a ekonomického rozvoja a zvyšovanie bezpečnosti v krajine. Vyriešenie obchodu s drogami predstavuje zásadný krok pri dosahovaní stanovených cieľov oboch krajín.¹⁰⁷

Ako bolo na začiatku spomenuté, americká politika zaznamenala určitý posun vo svojom postoji a zameraní stratégií v kolumbijskom konflikte. Pôvodne bola politika orientovaná výlučne na drogovú problematiku, no postupne sa rozšírila aj na boj proti povstaleckým jednotkám, ktoré USA považuje za zahraničné teroristické organizácie. Finančné prostriedky boli použité na vojnu proti drogám aj proti terorizmu, keďže pôvodná hranica vymizla po napojení neštátnych ozbrojených aktérov na obchod s drogami.

Čo je však na prvý pohľad jasné je, že sa politika USA po skončení studenej vojny na západnej pologuli zjavne zmenila. Hlavná priorita USA počas studenej vojny – zamedzovať šírenie komunizmu na západnej pologuli – sa po zániku bipolárneho rozdelenia vytratila. Zo zahraničnej politiky sa vytratila hrozba v podobe ZSSR a komunistického hnutia, ktorá bola dôležitá z hľadiska tvorby zahranično-politickej koncepcie. Americká spoločnosť sa začala viac sústrediť na problémy, kde sa prelínala domáca a zahraničná dimenzia, ako napr. boj proti drogám, nelegálna migrácia. USA v posledných rokoch hľadajú zdroje svojich domácich problémov v zahraničí a snažia sa tým ospravedlniť zasahovanie do vnútroštátnych záležitostí iných zvrchovaných štátov. Pre potvrdenie tohto argumentu nám stačí sledovať americkú angažovanosť v kolumbijskom štáte. Ich prítomnosť nie je motivovaná výlučne snahou o rozširovanie demokratických hodnôt a mieru vo svete. Je to práve hrozba z domáceho prostredia, ktorá určuje politiku voči Kolumbii a zasahovanie do vnútorných záležitostí tohto zvrchovaného štátu.

¹⁰⁷ VEILETTE, Connie. Plan Colombia: A Progress Report. The Library of Congress, Jún 2005 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z WWW: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL32774.pdf>.

ZÁVER

V prípade drogového obchodu, ktorý predstavuje hlavný problém Kolumbie v kontexte organizovaného zločinu, existujú dve cesty riešenia problému. Na jednej strane sú vytvárané politiky zamerané na ponukovú stránku nelegálneho obchodu a na druhej strane politiky zacielené na dopytovú časť. Pre úspešný výsledok v podobe znižovania množstva predávaného a kupovaného nelegálneho tovaru je potreba vytvoriť rovnováhu v uskutočňovaní politiky na oboch stranách ilegálneho obchodného vzťahu.

Možnosti riešenia drogovej problematiky sú v práci prezentované na príklade vzťahu producentskej (Kolumbia) a spotrebiteľskej krajiny (USA). Drogový priemysel prepája tieto dve krajiny do takej miery, že došlo v rámci bilaterálnu vzťahu k vytvoreniu spoločných iniciatív zameraných na zničenie produkcie a obchodu s drogami. V rámci spoločných iniciatív sa práca zameriava na politiku zacielenú na obmedzovanie ponuky.

Práca poukazuje na to, že so zmenami na medzinárodnej aj vnútroštátnej úrovni prichádzajú aj zmeny v prístupe oboch krajín ku riešeniu drogového problému. Protidrogové politiky často odrážali aktuálne vzťahy medzi krajinami. Problémom bola teda ich porušená kontinuita a premenlivý charakter. Príčinám premenlivého charakteru politik však možno pričítať fakt, že aj samotná kolumbijská drogová scéna sa po rozbití dvoch veľkých dominantných kartelov do značnej miery zmenila a nebolo možné aj naďalej využívať rovnaké metódy boja proti drogám.

Úspechy v podobe zničenia oboch dominantných kartelov sa však nestretli s úspechom ohľadom zníženia drogovej produkcie a drogového obchodu. Drogový priemysel zaznamenal určité zmeny v zmysle fragmentácie celkového procesu od pestovania drogovej plodiny až po konečný predaj drogy. So zmenou štruktúry drogových organizácií bolo potreba prispôbiť aj používané protidrogové politiky. Boj proti menším jednotkám sa stal zložitejší a náročnejší na prevádzkanie akcií, keďže skupiny obchodníkov sa sústreďovali v ťažko dostupných oblastiach.

Narušené vzájomné vzťahy počas vládneho obdobia prezidenta Sampera boli poznačené odklonom od potlačovania drogového obchodu. Namiesto toho bola zbytočne vynaložená snaha o zvrhnutie vládneho prezidenta. Táto politika umožnila plný rozvoj nelegálnej gerilovej organizácii FARC, pretože štát nebol schopný po diskreditácii bojovať s týmto nepriateľom.

Po odhalení nebývalého rozmachu organizácie FARC si USA začali uvedomovať, že zvolená politika neprináša požadované výsledky. FARC si v tomto období vytvorili väzby na obchodníkov s drogami, ktorí umožňovali získavanie potrebných finančných prostriedkov pre fungovanie organizácie. V krajine sa rozmohol teror a násilie, ktoré napomohli vytvoriť dobrú situáciu pre rozširovanie obchodu s drogami.

Reakciou na vzniknutú situáciu bolo prepojenie protidrogovej politiky s politikou zameranou proti povstaleckým skupinám. Postupne sa však ukázalo, že USA považujú za prioritu zbaviť sa prítomnosti povstaleckých skupín, aby bolo možné zaistiť vyššiu úroveň bezpečnosti v krajine. Protidrogová politika, aj keď bola považovaná za dôležitý zámer politiky, bola podmienená vývojom v rámci proti povstaleckej politiky.

Pastranova administratíva je spojená so snahou o konsolidáciu bilaterálnych vzťahov s USA. Snaha o mierový proces sa však nestretla s úspechom zo strany FARC. Úspešnou iniciatívou sa však stal Plán Kolumbia, do ktorej sa zapojili Spojené štáty ako dôležitý medzinárodný aktér v boji proti drogám. Aj keď pôvodný plán nebol zameraný výlučne na protidrogovú politiku, začal sa tento projekt postupne vnímať ako spoločná kľúčová protidrogová iniciatíva. Hlavnými aktivitami prevádzanými pod záštitou PK bolo zneškodňovanie primárnej plodiny pre výrobu drogy. Využitá bola forma vzdušného postreku a manuálne zneškodňovania. Negatívne dopady leteckých postrekov však viedli k snahe o zvýšenie podielu manuálneho zneškodňovania na celkovom úsilí o obmedzenie pestovania nelegálnej plodiny. Tento zámer bol splnený a najnovšie prieskumy ukazujú, že podiel manuálneho dobrovoľného zneškodňovania stále rastie.

Po teroristických útokoch na USA v roku 2001 začala byť drogová problematika dávaná do súvislosti s terorizmom. Došlo k prepojeniu boja proti drogám a boja proti terorizmu. Nešťátni ozbrojení kolumbijskí aktéri (AUC, ELN, FARC) boli zaradení na zoznam zahraničných teroristických organizácií v USA. Tento fakt sa prejavil v politike vedenej voči Kolumbii. Primárnym záujmom bolo zbaviť sa teroristických organizácií, ktoré boli napojené na obchodníkov s drogami.

Dôraz na silové riešenie drogového zločinu sa naplno prejavil po nástupe Alvara Uribeho na prezidentský post. Dokázal si získať na svoju stranu podporu obyvateľstva pre vojenské riešenie drogovej otázky. Pod záštitou demokratickej bezpečnosti malo

dôjsť k obmedzeniu pôsobnosti organizácie FARC, ktorej aktivity boli považované za prekážku rozvoja krajiny.

Politika súčasného kolumbijského prezidenta Santosa poukazuje na určitú kontinuitu s predchádzajúcim vládnym obdobím prezidenta Uribeho. V Santosovej vláde však možno pozorovať väčší príklon k snahe o riešenie štrukturálnych problémov krajiny. Tento krok je možné dokumentovať jeho snahou o navrátenie pôdy pôvodným obyvateľom a väčší dôraz na dodržiavanie ľudských práv. Na druhej strane však podporuje aj silové riešenie konfliktu. Naďalej sa zvyšujú počty národných bezpečnostných zložiek, ktoré majú slúžiť na zvyšovanie bezpečnosti krajiny. Na základe zlepšovania bezpečnostného prostredia v Kolumbii možno tvrdiť, že táto silová politika má svoje opodstatnenie.

Naďalej ostáva Plán Kolumbia najdôležitejšou platformou pre poskytovanie americkej zahraničnej pomoci Kolumbii. Aj keď Plán Kolumbia nesplnil svoj pôvodný zámer – obmedziť produkciu a obchod s drogami – sú jeho výsledky dobrým znakom zlepšujúcej sa situácie v krajine. Pozitívnym smerom sa vyvíja bezpečnosť v krajine, čo môže byť chápané ako výsledok spoločného úsilia USA a Kolumbie o posilnenie bezpečnostných zložiek v krajine. Zvýšenie počtu policajných a vojenských predstaviteľov na jednej strane budí predstavu o tvrdom režime v štáte, no na druhej strane sa ukazuje, že tvrdá politika prináša požadované výsledky a je efektívna pri znižovaní počtu členov nelegálnych neštátnych organizácií. Tým, že sa znižuje základňa nelegálnych organizácií, dochádza zároveň k určitému oslabovaniu väzby na drogových obchodníkov, ktorí si s nelegálnymi organizáciami v priebehu posledných desaťročí vybudovali vzájomne výhodné vzťahy.

Napriek mnohým protidrogovým politikám a plánom je obchod s drogami stále na vzostupe, v lepšom prípade stagnuje. Situácia sa výrazne nemení ani po zavedení politik na obmedzovanie ponuky drog. Obchodníci s drogami sú schopní aj napriek zničenej produkcii doplniť medzery na trhu a dodať tovar v potrebnom množstve. Riadia sa na základe dopytu, ktorý je pre drogových obchodníkov kľúčovým ukazovateľom a určujúcim faktorom pri výrobe drog. Rovnako vysoká cena za tovar vedie obchodníkov k rozširovaniu či udržiavaniu produkcie.

Z práce vyplynulo, že riešenia na strane ponuky nie sú dostačujúce na vyriešenie obchodu s drogami. Politiky na obmedzovanie produkcie získavajú však stále viac podpory a sú vo väčšej miere propagované než politiky zamerané na obmedzenie

dopytu po drogách. V oboch krajinách sú v účinnosti politiky zacielené na dopyt po drogách, ale nie sú na ne vydávané rovnaké prostriedky ako na politiky cielené na ponuku drogy. Tento nevyrovnaný prístup je možnou príčinou, prečo protidrogové politiky neprinášajú požadované výsledky.

Do budúcnosti ostáva problémom nevyriešená vnútroštátna situácia v Kolumbii. Situácia ohľadom vyriešenia drogového obchodu je síce podstatnou časťou národnej politickej stratégie, ale prostriedky by mali byť vyhradené aj na programy ekonomického a sociálneho rozvoja obyvateľstva. Chudoba v mnohých vidieckych oblastiach je často príčinou rozmachu nelegálnych činností. Je preto potreba zamerať sa aj na štrukturálne problémy v kolumbijskej spoločnosti a pokúsiť sa ich vyriešiť vhodnými politikami a vyčlenením adekvátnych prostriedkov a kapacít.

Na druhej strane ani politika Spojených štátov na strane dopytu nie je dostatočne efektívna. Pretrvávajúca spotreba drog poukazuje na medzery a nedostatky protidrogových politík na národnej úrovni. Preferencia silovej politiky sa síce v posledných rokoch do určitej miery znižuje, ale stále je prítomná pri pohľade na rozdelenie finančných prostriedkov na jednotlivé časti PK. Programy alternatívneho rozvoja či budovanie inštitúcií sú stále druhoradou záležitosťou. Na prvom mieste ostáva podpora policajných zložiek a národnej armády.

Zoznam použitých zdrojov

Knižné publikácie

BEARE, Margaret E. Critical reflection on transnational organized crime, money laundering, and corruption. University of Toronto Press, 2003. ISBN 0-8020-8190-8.

CRANDALL, Russel. US Policy toward Colombia driven by drugs. Lynne Rienner Publishers, 2008. ISBN 978-1-58826-523-4.

GLENNY, Misha. McMafie. Praha: Dokořán; Argo, 2009. ISBN 978-80-257-0179-9.

LIŠKA, J. ROTH, J. Kolumbijská triáda: káva, kokain, smaragdy. Euromedia Group, Praha, 2009. ISBN 978-80-242-2415-2.

LUNDE, Paul. Organizovaný zločin: Zasväcený průvodce nejúspěšnějším odvětvím světa. Mladá Fronta, Praha, 2009. ISBN 978-80-204-1997-2.

NOŽINA, Miroslav. VANĚČEK, Miloš. Mandragora, morfin, kokain. Koniasch Latin Press, 2009. ISBN 978-80-86791-60-9.

SMOLÍK, Josef. ŠMÍD, Tomáš. VAŘURA, Vladimír. Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě, Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2007. ISBN 978-80-210-4438-8.

SOUTHWELL, David. Historie organizovaného zločinu. Fortuna Libri, Praha, 2009. ISBN 978-80-7321-466-1.

Elektronické zdroje

Aktivita UNHCR v roku 2011 – Kolumbia. UNHCR v Slovenskej republike. Dostupné z WWW: <http://www.unhcr-centraleurope.org/sk/kde-pracujeme/hlavne-aktivita-v-ramci-celeho-sveta/kolumbia.html>.

ACEVEDO, Beatriz. BEWLEY-TAYLOR, Dave. YOUNGERS, Coletta. Ten Years of Plan Colombia: An Analytical Assessment. The Berkley Foundation Drug Policy Programme, 2008. Dostupné z WWW: http://www.berkeleyfoundation.org/pdf/BriefingPaper_16.pdf.

ALTHER, Gretchen. Colombian peace communities: the role of NGOs in supporting resistance to violence and oppression. Development in practice, Vol. 16, No. 3&4, 2006. Dostupné z WWW: <http://www.developmentinpractice.org/journals/columbian-peace-communities-role-ngos-supporting-resistance-violence-and-oppression>.

Background Note: Colombia. Bureau of Western Hemisphere, 6.3.2012. Dostupné z WWW: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35754.htm>.

BAGLEY, Bruce Michael. Drug trafficking, political violence and the U.S. policy in Colombia in the 1990's. University of Miami, 2001. Dostupné z WWW: http://investigadores.cide.edu/bruce_bagley/Drugs%20and%20violence%20final3.pdf.

Colombia: FARC Kills 17 from Indigenous Group. Human Rights Watch, 2009. Dostupné z WWW: <http://www.hrw.org/news/2009/02/10/colombia-farc-kills-17-indigenous-group>.

Colombia: The Justice and Peace Law (Ley de Justicia y Paz). The Center for Justice & Accountability. Dostupné z WWW: <http://www.cja.org/article.php?id=863>.

Convention on Psychotropic Substances, 1971. Dostupné z WWW: http://www.unodc.org/pdf/convention_1971_en.pdf.

Foreign Narcotics Kingpin Designation Act (Overview). U.S. Department of the Treasury. Office of Foreign Assets Control. 2012. Dostupné z WWW: <http://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/drugs.pdf>.

GAO Report to the Honorable Joseph R. Biden, Jr., Chairman, Committee on Foreign Relations, U.S. Senate. Plan Colombia: Drug Reductions Goals Were Not Fully Met, but Security Has Improved; U. S. Agencies Need More Detailed Plan for Reducing Assistance. United States Government Accountability Office, 10/2008. Dostupné z WWW: <http://www.gao.gov/new.items/d0971.pdf>.

HAKIM, Peter. Rethinking US Drug Policy. The Beckley Foundation. Február 2011. Dostupné z WWW: http://www.thedialogue.org/uploads/Documents_and_PDFs/Documents_and_PDFs_2/Rethinking_US_Drug_Policy.pdf.

HRABÁLEK, Martin. Kolumbie: Uribe a čtyři roky „demokratické bezpečnosti“. Rexter, 01/2006. Dostupné z WWW: <http://www.rexter.cz/kolumbie-uribe-a-ctyri-roky-%E2%80%9Edemocraticke-bezpecnosti%E2%80%9C/2006/05/01/>.

Human Rights Watch, Country Summary. Január 2012. Dostupné z WWW: http://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/colombia_2012_0.pdf.

HYLTON, Forest. Politics as Organized Crime in Colombia. NACLA Report on the Americas, Máj 2006. Dostupné z WWW: <http://ehis.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=634bb3b8-f313-4583-8829-3c20f7d5ea1b%40sessionmgr15&vid=2&hid=4>.

ISACSON, Adam. POE, Abigail. After Plan Colombia: Evaluating "Integrated Action," the next phase of U.S. assistance. Just the Facts. December 2009. Dostupné z WWW: http://justf.org/files/pubs/091203_col.pdf.

KRAUSS, Carolina. Development of Illicit Crop Cultivation and Drug Trafficking. 2008. Dostupné z WWW: <http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/ISN-Insights/Detail?lng=en&ots627=fce62fe0-528d-4884-9cdf-283c282cf0b2&id=123022&tabid=123967&contextid734=123022&contextid735=123967>.

LEECH, Garry. It's Colombian Politics as Usual. Colombia Journal, Október 2000. Dostupné z WWW: <http://colombiajournal.org/colombia34.htm>.

LOMBAERDE, Philippe. HAGHEBAERT, Geert. RAMÍREZ, Socorro. VRANCKX, An. EU Policies towards the Colombian Conflict: Policy Coordination and Interregionalism. OBREAL/EULARO Background Paper, 2006. Dostupné z WWW: <https://biblio.ugent.be/input/download?func=downloadFile&fileOId=496590&recordOId=371046>.

MEJÍA, Daniel. The War on Illegal Drugs in Producer and Consumer Countries: A Simple Analytical Framework. CESifo, November 2008. Dostupné z WWW: <http://www.cesifo-group.de/portal/pls/portal/docs/1/1186680.PDF>.

Monitoreo de cultivos de coca 2010 – Colombia. United Nations Office on drugs and crime, Jún 2011. Dostupné z WWW: http://www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Colombia/Colombia-cocasurvey2010_es.pdf.

Obama open to new approaches in drug war, but not legalization. CNN News, 14.4.2012. Dostupné na WWW: http://edition.cnn.com/2012/04/14/politics/summit-of-the-americas/index.html?eref=rss_politics&utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+rss%2Fcnn_allpolitics+%28RSS%3A+Politics%29.

OJEDA, Susana. Alternative development from the perspective of Colombian farmers. Drug Policy Briefing, No. 36 Trnasnational Institute, 2011. Dostupné z WWW: <http://dl.dropbox.com/u/64663568/library/brief36.pdf>.

Passing Judgement: The U.S. Drug Certification Process. Drug strategies, 1998. Dostupné z WWW: <http://www.drugstrategies.com/pdf/PassingJudgement98.pdf>.

PECENY, Mark. DUMAN, Michael. The FARC's Best Friend: US Antidrug Policies and Deepening of Colombia's Civil War in the 1990s. Latin American politics and society, 2006. Dostupné z WWW: <http://www.jstor.org/stable/10.2307/4490465>.

Plan Colombia: Plan for Peace, Prosperity, and the Strengthening of the State. United States Institute of Peace, 2000. Dostupné z WWW: http://www.usip.org/files/file/resources/collections/peace_agreements/plan_colombia_101999.pdf.

Rámcové rozhodnutie rady 2008/841/SVV z 24. októbra 2008 o boji proti organizovanému zločinu. Článok 1. Dostupné z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:300:0042:0045:SK:PDF>.

RETTBERG, Angelika. Business-led Peacebuilding in Colombia: Fad or Future of a country in crisis? Departamento de Ciencia Política, Universidad de los Andes, 2004. Dostupné z WWW: <http://eprints.lse.ac.uk/28201/1/wp56.pdf>.

RICHANI, Nazih. The Political Economy of Violence: The War-System in Colombia. Journal of Interamerican Studies & World Affairs, Jún 1997. Dostupné z WWW:

<http://ehis.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=2712ad36-adc8-48a7-a8ba-d8e16f8d9c5c%40sessionmgr11&vid=2&hid=4>.

SANFORD, Victoria. Peacebuilding in a War Zone: The Case of Colombian Peace Communities. *International Peacekeeping*. Vol. 10, No. 2. 2003. Dostupné z WWW: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/714002455>.

Single Convention on Narcotic Drugs. 1961. Dostupné z WWW: http://www.unodc.org/pdf/convention_1961_en.pdf.

SMOLÍK, Josef. SMOLÍKOVÁ, Soňa. Aktéři kolumbijského obchodu s drogami: vývoj a proměny. *Obrana a Strategie*, roč. 11, č. 1, jún 2011. Dostupné z WWW: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2011/clanky/akteri-kolumbijskeho-obchodu-s-drogami-vyvoj-a-promeny.html>.

SPENCER, David. Colombia's Paramilitaires: Criminals or Political Force? *Strategic Studies Institute*, 2001. Dostupné z WWW: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/pub19.pdf>.

SWEIG, J.E. What kind of war for Colombia? *Foreign Affairs*, Vol. 8, No. 5, 2002. Dostupné z WWW: <http://www.idia.net/foreignaffairs/SFR1.pdf>.

The World Factbook. CIA, 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z WWW: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/co.html>.

THOUMI, Francisco. MANAUT, Raúl Beníte. The Impact of Organized Crime on Democratic Governance in Latin America. *Friedrich-Ebert-Stiftung*, 2010. Dostupné z WWW: <http://library.fes.de/pdf-files/iez/07386.pdf>.

United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988. Dostupné z WWW: http://www.incb.org/pdf/e/conv/1988_convention_en.pdf.

United Nations Convention against Transnational Organized Crime (2000), Príloha I, Článok 2, str. 5. Dostupné z WWW:

<http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>.

UNODC alternative development projects in Colombia [cit. 2012-03-31]. Dostupné z WWW: <http://www.unodc.org/unodc/en/alternative-development/colombia-projects.html>.

U.S. Aid to Colombia, All Programs, 1998-2008. Just the facts – Country overview. Dostupné z WWW: <http://justf.org/Country?country=Colombia&year1=1998&year2=2008&funding=All+Programs>.

VEILETTE, Connie. Plan Colombia: A Progress Report. The Library of Congress, 2005. Dostupné z WWW: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL32774.pdf>.

War on drugs. Report of the Global Commission on Drug Policy, 2011. Dostupné z WWW: http://vancouver.ca/fourpillars/documents/WarOnDrugsGlobal_Commission_ReportJune2011.pdf.

World Drug Report 2011. United Nations Office Drugs and Crime (UNODC). Dostupné z WWW: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR2011/World_Drug_Report_2011_ebook.pdf

2012 International Narcotics Control Strategy Report: Country reports. Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs. 7. máj 2012. Dostupné z WWW: <http://www.state.gov/j/inl/rls/nrcrpt/2012/vol1/184098.htm#Colombia>.